חדשים לריהוט משרדי ממתכת

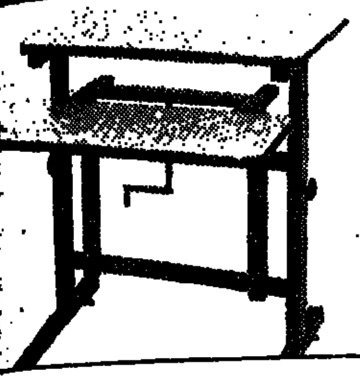

שולחן מחשב
יציב, אפשרות כוונון מדף המקלדת וגובה הצג לנוחות המשתמש.

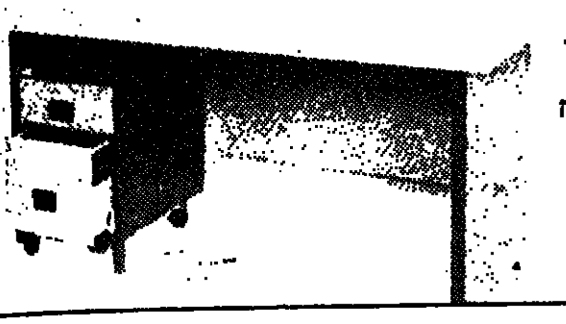

שולחן דגם איתן
שולחן משרדי למנהל או למזכירה.
משטח מצופה פורמייקה מעוגלת.
אפשרויות שונות לארון מגירות, או דלת.

ארון שרטוטים בתליה
לאחסון תוכניות מפות ושרטוטים.
איתור מהיר של כל שרטוט.
חסכון עצום במקום.
גימור נאה במיוחד.

הארגז, המפעל המוביל בישראל לציוד וריהוט משרדי ממתכת, שמח להציג בפניך את מוצריו.

לבחירתך מגוון עצום של רהיטים ואביזרי עזר שנולדו לעבוד בשבילך בכל תנאי. עיצוב נאה במיוחד ותקני איכות בלעדיים מקנים למוצרי הארגז יתרונות על־פני מוצרים מתחרים.

תהליך צביעה חדשני מקנה למוצר גימור מעולה, מונע חלודה, מעניק למוצרים עמידות וחסינות ושומר על עיצובם המקורי.

אלפי לקוחות ברחבי הארץ מצאו במוצרי הארגז את פתרונות העיצוב המשרדי היעילים והאמינים ביותר.

פתרונות פונקציונליים אלה נותנים את כל התשובות שאתה מחפש.
תמצא אותם בלמעלה מ־60 חנויות לציוד משרדי ברחבי הארץ.

המפעל שיווק ומכירות: רעננה אזור התעשיה 052־450166
שיווק ומכירות: ת"א החרש 18 3־2־332231־03

■ תל־אביב - אציל לרנר קרליבך 15, 281456. גזית יאיר אבן גבירול 98, 233375. גזית יאיר אבן גבירול 154, 460083. גזית יאיר אבן גבירול 40, 265739. גזית יאיר מקווה 612577. כלפון נחלת בנימין 139, 827102. המשביר המרכזי גיבורי ישראל 74, 389333. כרמל קרליבך 10, 264831. לאוטמן נחלת בנימין 52, 652045. מירם ארליך אילת 22, 372090. מרכז המדף־דחנשיין מטלון 58, 381626. נחמיאס מקוה ישראל 22, 625589. פויכטונגר אחד העם 24, 652002. פיטגורס יהודה הלוי 43 [illegible] פלג גרשון ז'בוטינסקי 120. קרביץ החשמונאים 107, 269622. קרביץ סיטונאות פרץ 42, 624526. רהיטי בא קל השרון 21, 558297. רימון לילינבלום 20, 650810. שרגל (זהר) קויפמן 2 ■ ירושלים - המשביר המרכזי עטרות, 02־852211. וולשטיין יפו 30, 02־221540 ■ חיפה - אלריס יפו 44, 04־932167. המשביר המרכזי [illegible] 04־662161 וסרמן קורצברג העצמאות 55, 04־662622. נין נון דרך העצמאות 61, 04־524302 ■ טבריה - לוי יעקב פסגי חמ"א, 067־22794 ■ עפולה - שבן ישראל הנשיא [illegible] ■ נתניה - המדריך סמילנסקי 2, 053־22419. חנות הספר ויצמן 9, 053־35177 ■ פתח תקווה - אחים המבורגר פינסקר 21, 912417 ■ בני ברק - כתבי עט ז'בוטינסקי [illegible] ■ רמת גן - זהו־זה ארלוזורוב 85, 03־724535. איכות בצלאל 3, 7510511 ■ גבעתיים - קרביץ ויצמן 23, 313151 ■ כפר־סבא - כהן ש.י. ויצמן 84 ■ רעננה - לנדאו אחוזה 106, 052־2627. מאג'יק ברנדיס 2, 052־28459 ■ הוד השרון - אחים מאיר דרך השרון 59, 052־24326 ■ הרצליה - מגוון סיטקו ת.ד. 2013, [illegible] וינגייט 142 הרצליה פיתוח, 052־577462. מכל הלב בן גוריון 46, 052־557321 ■ רמת השרון - אופק סוקולוב 72, 475751 ■ בת ים - אחים קולם בלפור 86, 871679 ■ [illegible] מעיין רוטשילד 61, 941623 ■ רחובות - ווליניץ הרצל 164, 08־452129 ■ אשדוד - תרבות אשדוד בע"מ רח' האורגים 2, איזור התעשיה, 055־24448 ■ אשקלון - [illegible] 051־26154 ■ עזה - אעוני אל חשאם, 051־62570 ■ ערערה - אחמד מסארווה, 063־51448, 063־51259 ■ באר־שבע - המשביר המרכזי וולפסון, 057־75241. קרביץ [illegible] 057־78854 ■ אילת - ג. הוכמן ובניו בע"מ 059־72431

"הארגז" - המפעל הגדול והמוביל לריהוט משרדי ממתכת, ציוד אחסנה וציוד לחנויות [illegible]

כתובת המערכת:
"על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, ת"א
העורך הראשון: בצלאל לב ז"ל
עורך: ישראל זמיר
עורכת משנה: תאיר זבולון
מזכירות: ישע וינשטיין
עיצוב גרפי: ארנון אבני
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות
■ בדידותו של הרץ למרחקים ארוכים
שמחה פלפן, שלושים לפטירתו
מאת יעל לוטן 5
■ סיכונג, המקצועי של כתב
כתבים נגד המשטרה
מאת זהבה מוזס 6
■ שחרור מזרח ירושלים — פרק בדמוקרטיה
ב.ג.: לא התכוון לשחרר העיר
מאת ישראל זמיר 8
■ קמ"ר מרובע של תרבות
סיור בירושלים
מאת בצלאל עמיקם 10
■ כנפיים סביב לה
טחנות הרוח בירושלים
מאת אלי הכהן 12
■ אתה יכול לשרוק עד מחר בבוקר
מחזה חדש — פסטיבל ישראל
מאת ציפי שוחט 13
■ ריאליזם ישראלי חדש
לא רק מופשט לירי
מאת חיים מאור 14
■ לא שמים על הצנזורה
כיצד הם עוקפים אותה.
מאת עודד ליפשיץ ואפי לנדאו 18
■ ממתי יהודים פוחדים להתמקח
דברים של עמוס עוז בערד
מאת שלי יחימוביץ' 20
■ ציפורים בראש
מאת יואל דרום 28
מדורים וטורים
■ הלו חותם 5
■ חותם אישי
המלחמה האחרונה
מאת משה דור 16
■ שלום בית
מאת חיה יוסף 17
■ בשער
ביזיון הסטודנטים הערבים

אירוע

התרגשות באוניברסיטה

האוניברסיטה מעצם מהותה אינה מקום שמתרגשים בו. טקסים כמו הענקת תעודות אקדמיות הינם יבשים, מכובדים, פורמליים עד פיהוק. אירועים כמו הפגנות, יכולים להתפתח לסערה, ואפילו לאלימות, אבל תמיד מבוקרים, אקדמיים, כאילו המכות נמדדות במדויק במעבדה. והנה, השבוע, נראו באוניברסיטת בן־גוריון שתי התרחשויות מרגשות. הספרים כאילו התבלבלו.

כבוד לאבא קובנר

את התואר דוקטור כבוד נוהגות האוניברסיטאות להעניק בכינוס השנתי של חבר הנאמנים. הענקת התואר גוזרה על פי אמות המידה של אופי חבר הנאמנים. בדרך כלל איש חבר הנאמנים הוא בן של חנווני מאמריקה שהפך את עגלת הרוכל של אביו לרשת סופרמרקט. במהלך הרדיפה אחר הדולר לא היה לו זמן לחשוב על משהו מלבדו. עכשיו, כשהמיליונים מרפדים את אישיותו, הוא יכול להרשות לעצמו לממן את כבודו. סנאט האוניברסיטה מורכב מפרופסורים היודעים במי המדובר. אבל, כידוע, בעל המאה, אפילו מול פרופסור — הוא בעל הדעה הקובעת. מכאן הנוהג הרווח להעניק תואר דוקטור כבוד למי שעשה הרבה מיליונים והעניק כמה שאריות לאוניברסיטה וכן לפוליטיקאים. פה ושם גם לאיש מדע, ובלבד שיהיה מפורסם מאוד. קנה המידה, במקרה שלא נתן כסף ישיר, הוא מידת חיותו "חשוב".

קודם שחעלה פרופ' ישראל אופנהיים בפני סנאט אוניברסיטת בן־גוריון את ההצעה להעניק תואר דוקטור כבוד לאבא קובנר, הוא חשש שמא יהיו כאלה שיביעו תמיהה, או שהעניין יידחה בקש. שלא כרגיל, ההחלטה התקבלה פה אחד. השבוע הגיע אבא קובנר לבאר שבע. ותיקי הסנאט וחבר הנאמנים לא זוכרים התרגשות כזאת. במשך דקות ארוכות עמד הקהל על רגליו, וליווה בתשואות בלתי־אקדמאיות בעוצמתן את המחוות. אורחים מ־5 יבשות, ופרופסורים שכל עניינם במבחנות המעבדה, יצאו מגידרם להביע תודה. פרופסור זאב הדרי, ממייסדי האוניברסיטה, אמר אחר־כך שהפעם התואר איננו כבוד שהאוניברסיטה מעניקה למישהו. אבא קובנר העניק לנו מכבודו.

הפגנה אחרת

הקמפוסים ידעו הרבה הפגנות ושביתות, במיוחד השנה. הסטודנטים עסוקים מדי מכדי להתעניין. השבוע, ביום שני, לאחר החלטת הממשלה בעניין הפרדת שכר הלימוד של הערבים, התאספו בקפיטריה של האוניברסיטה כל הסטודנטים והמרצים שחיו ברחבה. ההתכנסות היתה ספונטנית, שום דבר לא תוכנן מראש. הזעם והעלבון חרגו מחציניות והחשבון. משם יצאו לדשא. כל מי שהיה שם. היו גם דיקן הסטודנטים, ואפילו קצין הביטחון, שבדרך כלל מתיישב בצד השני. היה יו"ר אגודת הסטודנטים, שעלול לשלם מחיר פוליטי. היו כאלה שבאו מצד ימין, והיו שלבשו חליפות כחות ומעונבות בגלל כינוס חבר הנאמנים, בשמש באר־שבעית יוקדת של יום שרב הם הביעו. לראשונה, הזדהות עם הסטודנטים הערביים. בשביל רגע התרגשות נדיר זה, זכאי גדעון פת להיות דוקטור כבוד.

● זאב צחור

בשער

אוי למנוצחים

במאה ה־4 לפני הספירה נכבשה רומא בידי הגאלים בפיקודו של ברנוס. בהתאם לנוהג — שילמו המנוצחים כופר על פי משקל. המנוצחים טענו שהמאזניים מזוייפים, והם נתבעו לשלם יותר משנקבע. לשמע טענה זו שלף ברנוס את חרבו, הטיח בה את כפות המאזניים, לרעת המנוצחים וקרא: VAE VICTIS, אוי למנוצחים.

ביי אם כך הוה או לא היה — דבר אחד בטוח: הזהה זו מהווה תיאטרלית ונוסות מבריק לאותה תפישה עתיקה. התחזק אינו זקוק לצדק. פרשת שכר הלימוד המפלה באוניברסיטאות מוכיחות שתפישה זו עומדת היטב בשיני הזמן.

● ארנון אבני

מלה רעה

הנגיף הצהוב

לימוד חינם לכל צילום: אוהדה ברוסמן

דוד גרוסמן, ב"בותרת ראשית" קרא לעשרים שנות הכיבוש "הזמן הצהוב". הזמן הצהוב הוליד את הנגיף הצהוב של הגזענות והאלימות.

באיידס, הסכנה היא ששיעור נושאי הנוגדנים יעבור סף מינימום מסוים ותפרוץ מגיפה המונית. הנגיף הצהוב עבר עשרים שנות דגירה והיום הוא מתפשט במהירות משולי כהנא למרכז החברה הישראלית. היום מתנכלים ומאיימים לא רק לתומכי "שלום עכשיו" ושאר "הבוגדים האש"פיסטים", אלא גם לרב יואל בן־נון, קיצוני ימני בגוש אמונים, בגלל שהוא קצת יותר מתון מוייס־את־לוינגר.

שכר הלימוד המפלה שהציע פת, יחד עם ההנמקה של שמיר, "הסטודנטים הערבים מרגישים פה יותר מדי טוב", מוכיחים לנו שכל המחצית הימנית של העם בישראל היא אוכלוסיית סיכון החשופה לנגיף הצהוב של הגזענות, רבים בתוכה כבר נושאים את הנוגדנים, וקצב ההתפשטות של המחלה הולך וגובר. כמה מאלה השייכים לאוכלוסיה חזו יחלו בפועל? 20%? 70%? קשה לדעת, אבל אין חיסון ואת מי שכבר נדבק בנגיף הצהוב קשה מאוד לרפא, אם בכלל.

כלכלת בחירות

כלכלת בחירות, שיחור מגזרי בחורים בכספי המדינה, הוא לא כורח עליון או חוק טבע. כלכלת בחירות עושים, או לא עושים שני אנשים: שר האוצר — וראש הממשלה, נכון שמליאת הממשלה צריכה להסכים, אבל זה רק פורמלי. מאיימים עלינו ש"כלכלת בחירות" תהרוס את "הישגי המשק", מונח שיקרי במשק שבו ממשלת האחדות הרסה חלק מהתשתית היצרנית, הצמיחה חלושה, וגם בלי בחירות השכבות המבוססות והעשירות חוגגות חגיגת צריכה מטורפת. האזרחים לא עושים חגיגת בחירות. הם לא קובעים את המיסוי על מוצרי מותרות, או את מס הנסיעות, ולא את גובה הרפורמה במס ההכנסה. התעשיינים, החקלאים, הסוחרים, או הישיבות החרדיות — לא עושים כלכלת בחירות, הם יכולים רק להציג דרישות, צורקות או לא צורקות, כמו שההסתדרות יכולה לדרוש תוספות שכר.

גם הסטודנטים לא עושים כלכלת בחירות ולא קובעים את גובה שכר הלימוד. רק שר האוצר וראש הממשלה יכולים לעשות כלכלת בחירות, אם ייכנעו ללחצים הפוגעים במשק, אם הם מזהירים אותנו מכלכלת בחירות הם לא סומכים על עצמם, ואם אחרים מזהירים אותנו מכלכלת בחירות הם לא סומכים על שר האוצר וראש הממשלה, ומי שלא סומך עליהם, בטח צריך להציע בחירות מיד, כדי להחליף אותם.

השבוע, השר ניסים וראש הממשלה אישרו שכר לימוד נמוך לסטודנטים הלא־ערבים, חטפו את הנגיף הצהוב — וגם עסקו בכלכלת בחירות, לא מפני שהורידו את שכר הלימוד אלא מפני שלפני חודש תמכו בהעלאתו — וגם מפני שלא נתנו לאוניברסיטאות תקציב. מי רוצה ללמוד, אפילו בשכר נמוך, באוניברסיטה מחורבנת?

הנהלת חשבונות

נניח שההחלטה להוריד את שכר הלימוד למשוחררי צה"ל נבעה משיקול ענייני ולא מהתפשטות הנגיף הצהוב. החיילים הפסידו שלוש שנים של חיסכון, שבהן יכלו לחסוך המון כסף, אולי אפילו 200 דולר בחודש, 36 חודשי שירות, 7200 דולר. אם שרי הליכוד רואגים להם, שיתנו להם צ'ק על הסך הנ"ל ביום השחרור, ולא ינסו לסדר אותם עם הנחה למיעוט ההולך לאוניברסיטה בסך 1500 דולר במשך שלוש שנים.

נניח שההחלטה לא נבעה משיקולי בחירות. מה מגיע לסטודנט ערבי שלא שירת בצה"ל וחסך 7200 דולר?

עבור שתים־עשרה שנות לימוד בבית ספר גרוע, בכיתות רעועות — 2000 דולר

עבור תקציבים מוניציפליים בגובה 10% ממה שמקבל אזרח יהודי בישראל — 2000 דולר

עבור אבדן הזדמנויות תעסוקה בגלל אי פיתוח תעשייה במיגזר הערבי, כולל נסיעות, מגורים וכלכלה בגלל עבודה הרחק מהבית 2000 דולר

עבור חוסר טלפונים, כבישים משובשים, תחבורה לא סדירה, אפליה בשיכון ובשירותי בריאות 2000 דולר

סה"כ 8000 דולר

מי שלא מקבל את התחשיב הזה, שיעשה חישוב משלו, ובלבד שיכלול את המרכיבים הנ"ל, וגם יפצה את הסטודנט הערבי על כך שהכנסתו של עובד ערבי, אזרח ישראל, היא 60% מזו של יהודי, ומספר הנפשות במשפחתו גדול יותר.

מה המסקנה, שלא נובעת מהנאמר לעיל ולא קשורה לנתונים? שהגיע הזמן שהלימוד באוניברסיטה יינתן חינם לכולם. שבעים אלף סטודנטים, עניין של 80 מיליון דולר לשנה. תתקציב של ה"לביא" לחודשיים.

● עודד ליפשיץ

רשות דיבור

לדני צור, חבר במועצה להשכלה גבוהה, נציב קבילות סטודנטים

המדע בארץ יהפוך למדע בדיוני

החלטת הממשלה לחלות בין סטודנט לסטודנט בנושא שכר הלימוד הכתה גלים בכל שכבות הציבור. שאלתי את דני צור חבר המועצה להשכלה גבוהה ונציב קבילות סטודנטים באונ' ירושלים איך הוא חש נוכח ההחלטה החדשה ומחם הליכי הרוח בקמפוס.

ההחלטה להפלות בגובה שכר הלימוד על רקע שאינו אקדמי היא הגרועה ביותר שיכולה להתקבל. חלקה הראשון של החלטת הממשלה, המפלה בין סטודנט לסטודנט, רוח חוקה של גזענות נושבת ממנו. ההחלטה חסרת כל תחכום ומעידה על המחשבות האמיתיות של התומכים בה. שרי חרות ראוי שיחזרו לקרוא את כתבי ז'בוטינסקי.

האם תוכל לתאר את הלכי הרוח בקמפוס.

"אני מכיר את הקמפוס לא מעט שנים והתמרמרות אקטיבית כפי שראיתי הפעם לא זכורה לי. הקמפוס הפך תנועת מחאה אדירה של הסגל האקדמי, העובדים והתלמידים. הייתי אומר שרובם עומדים מאחורי החלטת נשיא האוניברסיטה ששכר הלימוד בשנה הבאה יהיה שווה לכולם. אשר לאווירה: מורים פותחים בהודעות אישיות את השיעורים, פטיציות למיניהן מתמלאות בקצב רצחני. זוהי, ללא ספק, שיחת היום בקמפוס ומה שמעניין — הרוב מפסיק להיות דומם.

המשמעות המעשית של החלק השני של החלטת הממשלה הוא, שהממשלה תסכסך את לימודי ההשכלה הגבוהה. למעשה דחתה הממשלה את הצעת השר נבון והיא דחתה את הצעת הות"ת (ועדת תכנון ותקציב של המועצה להשכלה גבוהה) שמטרתה שיקום תקציבי של מערכת ההשכלה הגבוהה. מה שמדהים הוא שאביה הרוחני והמעשי של ההחלטה האומללה הוא שר המדע. הרי מה שיקרה הוא שהתקציבים המיועדים לפעילות מדעית יקטנו במידה כזו שהמדע בארץ יהפוך למדע בדיוני."

האם, להערכתך, תקבל המועצה להשכלה גבוהה בישיבתה הקרובה החלטה הקוראת להתנגדות אקטיבית ולדחייה טוטאלית של החלטות הממשלה?

אין לי ספק שהנושא יועלה לדיון בישיבה הקרובה. אני מניח שאם הממשלה לא תיסוג בה מהחלטתה, הרי שהנושא ילובן היטב, ואני אפילו מוכן לנחש מה יהיו הלכי הרוח והחלטות ברוח הדברים.

● אלי הכהן

תקשורת

יותר מסתם חשיפה

הסנטור האמריקני גארי הארט, שהוריד את מועמדותו לנשיאות בשל רכילות

מאז פרש גארי הארט מן המירוץ על המועמדות לנשיאות ארה"ב, בעקבות חשיפת פרשת האהבים שלו בעיתונות, התלהט הדיון סביב השאלה אם ראוי שהעיתונות תעסוק במה שקורה בחדרי המיטות של אנשים חשובים. בלהט הוויכוח, נעשה שימוש תכוף במונחים כמו "זכות הציבור לדעת" ו"חדירה לפרטיות" וכותם של אנשי ציבור לשמור על צינעתם כאחד האדם. כן נעשו השוואות, שחיות ברובן, כדבר הנורמות המקובלות בכל שנוגע ליחסי מין מחוץ לנישואין אצלנו ובשאר מקומות, ונשמעו לא מעט קביעות מתחסדות כדבר הליברליות, כביכול, המאפיינת את גישתה של החברה הישראלית לפרשות מן הסוג הזה, שבהן מעורבים פוליטיקאים בכירים ולא־כל־כך בכירים, אחרים מביניהם. ראוי לציין, הוזכרו בהקשר האמור רק שנים רבות אחרי מותם.

לי נראה כי ההסברים שהועלו בנידון לא רק שהיו חלקיים, אלא גם לקו בהתעלמות משני מאפיינים מרכזיים מאוד של התרבות הפוליטית שלנו, שהנושא שבו אנו דנים ממחיש אותם באורח מובהק. רק משום כך מצאתי לנכון לשוב ולדון בנושא גם כאשר, קורים דברים כמו אלה הקורים עתה, בזירה הפנימית והחיצונית כאחת.

הראשון במאפיינים הללו הוא הנטייה לראות במנהיגינו אנשים "מורמים מעם" שאינם נוהגים כמו בני תמותה רגילים, והדברים אינם אמורים דווקא בפרשות האהבים שהם מנהלים או אינם מנהלים. שנים על שנים הוצגו הדמויות המאכלסות את צמרת המנהיגות שלנו כדמויות הרואיות, שחייהן האישיים נקיים מכל רבב, שבמשפחותיהם הכל כשורה, ושאפילו בריאותם איתנה תמיד. כל פיסת מידע שעמדה בסתירה לתמונה המחמיאה הזאת, הוסתרה בשקידה מידיעת הציבור הרחב, אף על פי שהדברים היו ידועים יפה לאלה שבחוגי השתייכותם לעילית הפוליטית והחברתית, היתה להם כניסה למעגלים הפנימיים של הצמרת, ראשי העיתונות, ראוי להדגיש, נהנו מאז ומתמיד מזכות הכניסה למעגלים הפנימיים הללו. התוצאה המצטברת ממלאכת הטשטוש המכוונת הזאת היתה הצגתם של מנהיגים פוליטיים כמי שעומדים מעל לחולשות אנוש, והימוי כזה אינו רחוק ממה שבמקומות אחרים נהוג לגנות כתור "פולחן אישיות".

המאפיין השני, השייך אף הוא לתרבות הפוליטית, והמומחש כהקשר לשאלת החשיפה, נוגע לסוגיה הרחבה יותר של ה"חובה למתן דין וחשבון", החלה על מי שמבקשים את אמון הציבור, וגם לשאלת "השכר והעונש בחיים הפוליטיים". חובה בסיסית זו, האמורה להיות אבן פינה במערכת דמוקרטית, אינה מקובלת כדבר המובן מאליו במקומותינו. להיפך, מי שמשתמש במונחים הללו מצטייר אצלנו כמתחסד, או כנוגע בתמימות פוליטית. תוצאותיה של גישה זו, למותר לציין, הורגות הרחק הרחק אל מעבר לנושא המיידי שבו אנו דנים ולמעשה, אפשר לראות בגישה הזאת את אחד הגורמים המרכזיים להתפוררות החלקית של המערכת הפוליטית שלנו, ולציניות התהומית המאפיינת את אלה המאיישים אותה, דוגמאות לכך לא חסרות בכל ימות השנה, ובימים האחרונים אנו משופעים בהן פי כמה וכמה.

● דינה גורן

עוד שבוע

ההיסטוריה צעירה תמיד
מיכאל הרסגור

תנ"ך עכשיו!

הכל מתחיל עם התנ"ך. עם ישראל. האמנות האירופית. ביקורת המיקרא. הרפורמאציה. הספקות הראשונים של אנשי הרנסאנס.

זהו ספר כביר. הכל נמצא בו. ומעניין, נמצא בו גם היפוכו של כל דבר. כי הוא נכתב אולי במשך אלף שנה. יש בו יותר שכבות מכחפירות הארכיאולוגיות המסובכות ביותר. וזה מלמדנו שהיהדות — היהדות האמיתית, ההיסטורית, לא הקריקאטורה האורתודוקסית שהיא היום מיזוג דוחה של מאגיה וגזענות. היהדות היתה קודם־כל action, ולא האידיליה צרת־האופקים והמחניקה אותה מוכרים לנו הרבנים שפירא, פופיק, אורי זוהר ושאר חכמי התורה וגדולי ההלכה. על כן אין זה מפתיע שעם לידתה של השיטה המדעית, במאה ה־17 במערב, החלו יהודים ולא־יהודים ליישם את עקרונותיה לחקר התנ"ך. סיפור חדירתם אל האמת התנ"כית אינו פחות מותח מסיפוריהם של המגלים והממציאים הגדולים. וחבל שפרק מסעיר זה של תולדות התרבות אינו נלמד אצלנו. החוקר המדעי הראשון של התנ"ך היה כנראה יוחנן אסטריק (1766־1684) ! ייתכן שהאיש היה ממוצא יהודי — שם משפחתו נפוץ בין יהודי דרום־צרפת. לראשונה הוכית שהתורה בנויה על שני טקסטים שונים (לפי השמות השונים הניתנים לאל, השם המפורש ו"אלוהים"). לאחר זאת הבחינו במקור מאוחר יותר — "קודקס הכהנים". כפי שהפילולוגיה — חקר הלשון (התנכ"ית) — נתנה מכה ניצחת לדוגמה הקאתולית, החלו עתה המסכות העבות בהן כיסתה האורתודוקסיה הרבנית את האור המציאותי של התנ"ך להתפורר גם הן.

יוליוס וולהאוזן הצליח לבנות עוד ב־1878, סינתזה של כל הישגי ביקורת המיקרא; וכך נולד מדע חדש על בסיס איתן, אשר פותח על־ידי החוקר הדגול הרציאן גונקל, החל משנת 1901. חבל ששמות אלה אינם ידועים היטב בארץ (כי יש מי שדואג שלא יהיו). ניצחונותיה של הארכיאולוגיה הישראלית קירבו את התנ"ך לחיינו העכשוויים — ואין ספק שהמרכז העולמי לחקר ביקורת המיקרא חייב לקום בארץ.

כי מה שחסר לתנ"ך ולנו, הוא מהדורה מדעית של ספר־הספרים. בבתי־ספר, בתקופת זרם־העובדים (ואותו הקריכה תנועת העבודה על מובח עיוורונה הרעיוני) השתמשו במהדורה עם פירושו של גורדון. שמואל־לייב גורדון (1865־1933) הנהיג לראשונה בקרב ציבור יהודי גדול גישה מדעית לתנ"ך. המקבלת השראה מהישגי ביקורת המיקרא של זמנו. היה קל, יחסית, לערכן פירוש זה: אבל רוח "חדשה". כלומר ישנה, החלה לנשוב בארץ תחת השפעת הימין הקלריקלי. כך החלה אופנת הפירוש התנ"כי של הרב משה דוויד קאסוטו (1883־1951), המתנגד לביקורת המדעית של וולהאוזן: אצל קאסוטו הפירוש תואם את רוח האורתודוקסיה. ויש לתמוה כיצד מורי ישראל רבים לא הבינו מה משמעות החלפת גורדון בקאסוטו...

כמה דברים אמורים? אין ספק שלמהנה השפוי בישראל, ובמרכזו התנועה הקיבוצית, כוחות רוחניים, תרבותיים וארגוניים די, כדי להביא לעם ולנוער מהדורה חדשה, מדעית ומעורכנת של התנך. זה נחוץ, זה אקטואלי, זה אפשרי מי יטול את היוזמה?

הונאה

"כרמל קונטרה"

כל מעלולי ש"ס באלה הימים, כשלג ילבינו לעומת מה שמצפה לנו מאגודת ישראל. הכיצד לא נודעה ברבים שתיקתו הרועמת של אברום שפירא, שלא התמיץ הזדמנות לקרוא להישמר מסירוק הממשלה של האחרות המזויפת?

אם להשתמש בסיסמתו של השטיח מקיר אל קיר, המיוצר בידי המפעל שהקים שפירא, בנושא חוק השבות והגרים עוד מצפה לנו "כרמל קונטרה", ש"ס תסיים את מעלליה ואז תשקול אגודת־ישראל כיצד תיראה קיצונית ממנה. צאצאי שפירא, המנהלים בהשראתו את רשת מפעליו, אינם יודעים אמת בפרסום. "כרמל קונטרה" רוחו כתמים. כמו ש"מיהו יהודי" של אביהם סופג הכל. "כרמל קונטרה" האמיתי, עמיה, הרוחה כל כתם. אינו אלא האפירמיס של יו"ר הנהלת הקואליציה, השותק בימים הללו כמו "רפול" טרמינטכל.

תאמרו: שפירא שותק — סימן שהוא עושה בחו"ל מסע של עיסקאות טיבוביות. אכן, עת נאה היא לתייר בחו"ל. או לנצור לשוננו בארץ הקודש. אבל אם תרצו לדעת כמי וכמה עסקינן. אגלה לכם את "אמת בפרסום". וניזח למכם הגבוה ביותר בארץ המוטל על ייבוא שטיחים. תיכנסו לחנויות "כרמל" אלה שביקשו לרמוד גם את "חמי טבריה" הטמאה, ותשאלו על "כרמל קונטרה", השטיח מקיר אל קיר הרוחה כתמים.

הון עתק הוציאה החברה — כהוצאה מוכרת — על פרסום השטיח שאינו סופג כתמים. המוכר יאמר לכם, בחנותם של צאצאי אברום: "התעלמנו מן השלט שבחלון הראווה, בפשטות אינו נכון. השטיח סופג הכל; קפה, דיו, תה ויין. זגם נותרים כתמים". כך בפשטותו הנאה שאין דוגמתה ברשת שחבר הכנסת הקשור עימה, האליח בהיותו ה"ב יו"ר הוועדה המייעצת של בנק ישראל ויו"ר ועדת הכספים של הכנסת למנוע — על־ידי הטלת מכסי עתק — ייבוא של שטיחים. גם כאלה מחו"ל. או מה לנו כי נלין על התעורר אגודת ישראל ותעמיד את ש"ס בפינה כילד נזוף בשל ביישנותו כי רבות או נודע מה סירוש "אגודת ישראל קונטרה".

● נתן הגנר

כוסית

שמואל בונים

חמניות

לפני שנים רבות היינו נוהגים לתלות על קירות חדרנו הדפסים קטנים בגודל של גלויה של ציורי ואן־גוך. כולנו קראנו את ״התאווה לחיים״. מספרים על קיבוצניק אחד שהתגלגל לפריז ובא ל'לובר', ראה את 'החמניות' של ואן־גוך וקרא: ״אהלן, ואן־גוך!״

ואן־גוך ירד אצלנו מגדולתו ומן הקירות, אך לא כך בעולם הגדול. לפני שבועות מספר התקיימה בבית־הממכר 'כריסטי' מכירה פומבית של 'החמניות'. ידיים מורמות של קונים פוטנציאליים העלו את המחיר מעלה מעלה עד שצלצל הטלפון וקונה אלמוני (אלמוני לנו – אך לא ל'כריסטי') נקב בסכום 39.9 מיליון ורכש את התמונה. היה זה מעמד מלא קדושה והערצה, לא לצייר כי אם לכסף. לאחר מעשה הגישו עוגה ענקית עשויה קרם צהבהב בצורת 'החמניות', והקהל 'שוחר האמנות' אכל אותה בהתפעמות רוחנית. 39.9 מיליון דולר! המחיר הגבוה ביותר שאי פעם שולם עבור ציור.

ואן־גוך מכר בחייו רק תמונה אחת. הוא לא מכר אף אחד משבעת ציורי חמניות שצייר. הוא לא זכה בחייו לראות את השוק המתחסד בו מתגודדים מיליון מיליונרים צווחים: ״אמנות!״ אלפי מומחים, יועצים, סרסורים לדבר אמנות, חבורה של צבועים משמינים האוכלים את בשרו, שותים את דמו שהיו לציורים.

לו היה ואן־גוך זוכה לראות בחייו אותה מכירה פומבית, היה ודאי מאמין יותר בערך עצמו ולא היה שקוע במרה שחורה שהיתה מנת חלקו כל חייו. מחירה (לא ערכה!) של יצירת אמנות היום הוא אותו מחיר שספסרי האמנות מצליחים לפתות את בעלי המיליון לשלם עבורה. קוף בצורת בן־אדם רוכש ב־39.9 מיליון תחושה של 'נשמה עדינה' ומעניק לעצמו זוהר שמנוני של 'עליונות רוחנית'. כמה קופים כמוהו, הזוכים להציץ לתוך המרתף בו שמורות יצירות האמנות שרכש, שותפים לחוויה תרבותית נעלה. הם משמיעים קריאות 'אך' ו'אוך' וחוזרים בהרגשה טובה לעסקים הרגילים.

ואן־גוך צייר מתוך דחף בלתי נלאה, כאילו היו חייו תלויים בכך. היה בו פחד מפני קוצר הזמן, מפני השיגעון הרובץ על פתחו. בכל אחד מציוריו הוא כאילו נפרד לנצח מן היקר לו מאוד – כסא, חמניות, גשר, סירות, איכרים, ברושים. אחיו תיאו תמך בו וסעד אותו. ידידים מועטים היו לוינצנט. באחת המריבות השכיחות עם ידידו גוגן הוא חתך את אזנו והגיש אותה שי לאהובתו. היא היתה לאוזן המפורסמת ביותר בתולדות אמנות הציור. כאבו של וינצנט, פחדיו, בדידותו, שגעונו שווים היום בשוק 39.9 מיליון.

על קצה הלשון

יעקב רבי

שיר הבטלנים, עשרה בטלנים

״שיר הבטלנים״ שביצעו דטנר וקושניר בתחרות הארוויזיון באוזני קהל של חמש מאות מיליון, זכה ב״מקום טוב באמצע״, במקום השמיני מבין 22 מקומות. אולי גם זו לטובה, שהרי אין זה כבוד גדול להיקרא בטלן ואף להודות בכך בפומבי. בטלן מהו? לא יצלח, אדם הרחוק מהוויות העולם, שאינו יודע בין ימינו לשמאלו, שאין ערך לדבריו ולמעשיו. מילון אבן־שושן מביא מלשונו של מנדלי: ״בטלנים אתם בימי בחורותיכם וסופכם להיות בטלנים כל ימי חייכם״. אך ראוי לדעת שהבטלן דנן שייך לעברית המאוחרת, מימי הביניים ואילך, ומקום צמיחתו ככל הנראה ביהדות האשכנזית; שכן מצינו אצל רבנו גרשום מאור הגולה: ״ואין מתעסק בשום דבר אלא בבטלנות״ — ופשיטא שבטלנות היא תכונתו של הבטלן, תכונתו השלילית, אי־התמצאותו בחיי המעשה.

אבל בימים משכבר, בלשון חכמים, הבטלנים לא היו דומים לטיפוסים שגילמו שני הבדרנים הישראליים. הבטלן היה אז סתם הולך בָּטֵל, שאינו עובד, בין אדם ובין בהמה, כגון ״סוסים הבטלנין״ (סנהדרין נא ע״ב). ועוד משמעות היתה לבטלן: מי שמפריע וגורם לבטלה, כמו שנאמר באבות דרבי נתן כט: ״וכל הבוטל מדברי תורה מוסרין לו בטלנים כנגדו, כגון ארי וזאב״. אך לכשתרצה, היו בימי קדם בטלנים שנידונו לכאורה לחיוב: ״איזוהי עיר גדולה? כל שיש בה עשרה בטלנים״. הווי אומר: מניין של יהודים המבלים רוב ימיהם בבית־המידרש ומתפרנסים מקופת הציבור כדי שיהיו פנויים ללמוד תורה ולעסוק במיצוות...

שאלה בסיסית

פרופ' יעקב רותם מקשה:

״זה שנים מערער אני על הגיית מלה אחת השגורה בפי כול (או כמעט בפי כול...), והיא שם־התואר של המונח בסיס. מורגלים לומר בְּסִיסִי, בבי״ת שוואית, ואילו עבדך גורס בַּ ס ִי ס ִי בבי״ת פתוחה. לפי תחושתי והבנתי לא אומר (דרך משל) 'שאלה בְּסִיסִית' אלא 'שאלה בַּסִיסִית' בפתח. אנסה להסתייע בדוגמות: פַּטִּישׁ, בריבוי פַּטִּישִׁים ובנסמך פַּטִּישֵׁי (לא פְּטִישֵׁי); טַפִּיל, טַפִּילִים, ובנסמך טַפִּילֵי (לא טְפִלֵי), וכך גם טַפִּיר (חזיר ענק). ואל נשכח את טַלִּית, טַלִּיּוֹת (גם טַלִּיתוֹת או טַלִּיתִים), ובנטייה טַלִּית- (לא טְלִיתוֹ). הדוגמות שאובות ממילון אבן־שושן.

״ברצוני להדגיש שאני דָּבֵק בצורה בַּסִיס (בפתח) ואוסיף להשתמש בה. עם זאת אודה לך על חוות דעתך בנידון״.

עד כאן פרופ' רותם. אם אני מבין נכון, ״הדוגמות השאובות ממילון אבן־שושן״ הן ארבע המלים שמכותבי מונה אותן במכתבו — פטיש, טפיל, טפיר, טלית, שהאות הראשונה בכל אחת מהן מנוקדת בפתח והאות השנייה דגושה — אבל לא בסיס, שם ממישקל קָ ט ִי ל שהאות הראשונה שלו קמוצה, להבדיל משמות כמו פטיש וכו', ממישקל קַ טּ ִי ל, שהאות הראשונה שלהם פתוחה והאות השנייה דגושה. וכיוון שהבי״ת של בָּסִיס מנוקדת בקמץ (ראה הערך במילון), ממילא הריבוי והנסמך ניקודם שווא, כדין שמות אחרים ממישקל קָטִיל: גָּדִישׁ, גְּדִישִׁים, גְּדִישׁ־, גְּדִישֵׁי־; דָּלִיק, דְּלִיקִים, דְּלִיק־, דְּלִיקֵי־.

אמנם יש לכאורה מקום לשאלה: אפשר להקיש מן פַּטִּישׁ על פַּטִּישִׁים, פַּטִּישֵׁי — ומן גָּדִישׁ על גְּדִישֵׁי, שֶׁאֵלֶּה וָאֵלֶּה שמות עבריים שורשיים (קַטִּיל — אות ראשונה פתוחה, אות שנייה דגושה, וקָטִיל — אות ראשונה קמוצה). אך כלום אפשר להקיש היקש עברי כלשהו מן בָּסִיס, שהוא מלה לועזית, שאולה מיוונית — basis אולי אין זה משנה אם נקיים כאן את התנועה a. שקל ופשוט יותר לאיית אותה בעברית על דרך הפתח ולא על דרך הקמץ, מה־גם שהשימוש בקמץ מחייב שימוש בשווא בריבוי ובנסמך. ואז, אדרבה, נאמר ״בַּסִיסִים״, ״בַּסִיסֵי״, בפתח, כפי שמעדיף פרופ' רותם...

אבל לאו אמנם המלה בסיס שאולה מיוונית, אך היא נקלטה בעברית עוד בלשון המישנה: ״קני מנורה — טהורין, הפרח והבסיס — טמאים״ (כלים י״א, ו), וקרוב מאוד לשער שהמישקל כבר בשנים קדמוניות היה קָטִיל, בלי שום ס' דגושה. כללו של דבר, אני מציע לפרופ' ר. לא לדבוק בצורה החביבה עליו אלא לנהוג כדרכם של מילונים מתוקנים: בָּסִיס, בְּסִיסִים, בְּסִיס־, בְּסִיסֵי־.

חיקור דין

צוות השופטים, התובעים והסניגורים של מישפט דמיאניוק יצא לחו״ל־לארץ לשם חיקור דין. מונח מישפטי זה מה טיבו? האמת היא שלא מצאתי בספרות המקצועית את פשרו המסויים של המונח, אך יכולתי לשער שהכוונה לחקירה ודרישה לשם מיצויו והוצאתו של דין. הצירוף של שתי המלים מצוי בפרקי אבות ו', א': ״ונותנת לו (התורה לאדם) מלכות וממשלה וחיקור דין״. חיקור סתם נזכר במילון אבן־שושן בכמה מובאות מן הספרות החדשה: ״התחיל מפחד מפני הדיאגרמה הרוסית בחיפושיה וב'חיקוריה'״ (קלוזנר, היסטוריה של הספרות העברית החדשה); ״הבינה פסקה בעיון אחת, דרך היצוץ והחיקור״ (עגנון, תמול שלשום); ״חיקור תכלית חיים וחיפוש דרך חיים חדשה״ (ליליינבלום). — אחזיק טובה למי שיעמידני על הגדרתו המדוייקת של חיקור דין בלשון המישפט של ימינו.

הסעדה, מסעיד

הספקת מאכלים ומשקאות במקום מוסד (להוציא מיסעדות ובתי־קפה) — בבתי החתונות, בבריתות־מילה ובבר־מצוות, בישיבות וכו' — נקרא באנגלית catering ואיך בעברית? וכבן, ״נכון לעכשיו״ — קייטרינג... כך, על טהרת הלעז. אבל יש מונח עברי וראוי שיקלטו: הסעדה, ומי שעוסק בהסעדה (קרא) מסעיד.

הלו... חותם

במה להשמצות אישיות

האם יש לחותם עורך? ואם כן, האם קרא את דברי מיכאל הרסגור ״שובה לאורנים״ (חותם מס' 20, 15.5)? ואם קרא, מדוע התיר להכניס לעיתון כתב שיטנה הגובל בהוצאת לשון הרע?

את בוגרי ״אורנים״ הוא מכנה ״נפשות עיוורות — אורתודוקסיות״, על פרופ' משה כרם הוא כותב: ״קורא ונבער בכרומי ואורתודוקסיה״. לד״ר מאיר איילי הוא מדביק תואר ״מגדלור של הסניגוריה״, ומשווה אותו לאיש ש״ס הרב פרץ.

על ״אורנים״ הוא כותב ששם מחזירים את אנשי הקיבוץ ״לאורתודוקסיה הגלותית״. את המוסד הזה, המכשיר מורים וגננות מבוקשים ביותר, משווה מיכאל הרסגור למקצוע העתיק ביותר בעולם. הוא קובע שבאורנים קיים ״זרם השולל את הצדקת קיומה של התנועה הקיבוצית״, ומוביל אותה ל״רוחות הרפאים של העבר״.

לעניות דעתי, שגה כאן העורך, בכך שנתן במה להשמצות אישיות המכתימות את שמם של אנשי חינוך גדולים ובעלי שיעור קומה. בוגרי אורנים אינם ״נפשות עיוורות־אורתודוקסיות״, אלא יהודים חילוניים גאים אשר המירו את הבורות בידיעת מקורות עמנו. פרופ' משה כרם וד״ר מאיר איילי הם מורים מעולים, אנשים בעלי השכלה כללית רחבה ביותר, ובעלי השקפת עולם שאינה שוללת את הצדקת קיומה של התנועה הקיבוצית.

מיכאל הרסגור מנסה למצוא הוכחה לדבריו בהימצאות מטבח כשר באורנים. כאן הוא עושה שימוש לא נכון בעובדה נכונה: המטבח אינו של אורנים אלא של התנועה הקיבוצית, אלא מסור לקבלן; באורנים לומדים ומלמדים אנשים השומרים על כשרות ולא ייתכן לאלצם להביא איתם סנדוויצ'ים: בכל מוסד ציבורי יש מטבח כשר. כך באוניברסיטאות (החילוניות, בהן מלמד הרסגור עצמו), כך בבתי החולים (גם של ההסתדרות הכללית) וכך גם בצבא. אם הימצאותו של מטבח כשר מוכיחה שהאנשים שם מושכים ״לרוחות הרפאים של העבר״, הרי כל המדינה היא כזאת.

אין לי טענות נגד מיכאל הרסגור, טיעוניו, סגנונו ודרך כתיבתו, מעידים על אופיו ועל בעיותיו. הטענה שלי היא כלפי עורך ״חותם״. מדוע אתה נותן פומבי לדברי השמצה על אנשים ומוסדות?

האם זה תפקידו של עיתונך?

עוזי לוטשר
עין־השופט
(בוגר ״אורנים״ חילוני המצוי במקורות ישראל)

הערת המערכת

אנו מסיימים בכך את הוויכוח בנושא זה. ייתכן שבכמה ביטויים בדבריו של הרסגור היו בוטים וקשים. אך כוונת האיש לשלילה ולחיוב. אם מישהו נפגע אישית — אנו מתנצלים. הוויכוח מוצה עד תום.

המערכת

הנרצח הוא האשם

קראתי את מאמרו של משה ציזיק ״מה זאת את הקיוסק״ (חותם מס' 20, 15.5) ואני שמח להעיר: אני מצרף את חתימתי המלאה לכל מלה ומלה אשר מופיעה בכתבה הזאת. השקפתו ותחושתו היו־צדיקית של רב ירמיהו זה עם הפילוסופיה הידועה לשמצה: ״לא — במינוח ה״מודרני״ לא האשמים יצאו את השואה — היהודים הם אשר המציאו אותה״. השקפה ״חור־צדיקית״ כזאת לא תקים את השלום — להיפך היא תרחיק אותו. [illegible]

[illegible]

> מפאת קוצר המקום, נפרסם מעתה רק מכתבים קצרים (לא יותר מ־250 מלה).
> המערכת

קרקס־דת

כאס נפגעת מלהטוטי קרקס־הדת, המתחבא מאחורי הכינוי המתחסד ״חזרה בתשובה״, ברצוני להגיב על הטקסטים הנבובים והדירודים שהואיל להשמיענו שחקן האלטוורות לשעבר, אורי זוהר, שבחר להתאשפז מרצונו מאחורי חומות חברתיות ומנטאליות המסויימות, אותו ושכמותו מן החברה החופשית.

בלהט המיסיונריות הזולה והוולגארית, ירה ״מן המותן״ צרורות משפטים קטועים ורסיסי מחשבות מבולבלות חסרות כל הקשר לשאלות הטעם של המראיינים. לנושא שטיפת המוח, שהוא ודומיו עוסקים בו, כדאי להציג מסקנות של הפסיכולוג הקליני ד״ר דוד גריה, שקבע על סמך עדויות כי בסמינרים ״המחזירים בתשובה״ נערכת הפצצה באינפורמציה ספכדרמרעית, שחלקה שקרית וכוזבת, על צעירים שבתהליך חיפוש עצמי, שאין להם הכלים להפריך את המידע ולכן הם נכנסים לסינדרום של איזראות, כאילו כל הידע הקודם שלהם אינו תקף. בסמינרים אלה מופעלים עליהם לחצים פסיכולוגיים עצומים תוך ניצול המסגרת הקבוצתית והכאריזמה של המגיים. קורבנות אלה עוברים שינוי אישיות לבלי הכר. הם נכנסים לחשיבה סטריאוטיפית ומפסיקים בהדרגה תגובות ספונטאניות. מבחינה קלינית הם מצויים על גבול הפאתולוגיה. את המוצר הסופי ראינו על מסך הטלוויזיה בתחפושת הקאובוי השחור הממלמל מלל מבולבל.

אין צורך בחוכמה או בתחכום רב כדי להפריך את הג'ינגל התפל של אורי זוהר, שהטלוויזיה — המשוקצת ע״י החרדים — הואילה לתת לו במה, מספיק להיות אורח שפוי מדי לקרוע את מסכת השקרים וחצאי האמיתות.

לטענה ״אלכוהוליזם, רצח ואלימות בחברה החופשית״, יעיד הלקט הבא על תחלואים זהים בחברה החרדים, הנושאת לשווא את דגל הטוהר כגון:

— ״אברכים שתויים מישיבת התפוצות, שפגעו בכנסיה, נידונו למאסר״ (ידיעות אחרונות 6.5.87).

— ״רבנים בירושלים פנו למשרד הבריאות בבקשת עזרה ויעוץ בשל בעיית סמים ומשברים נפשיים במספר ישיבות, בעיקר של חוזרים בתשובה״. (מעריב 25.4.87).

— הרב מנדרוביץ — ״האישומים — 5 מעשי סדום, 8 מעשי התעללות״ (ידיעות אחרונות 22.1.87).

— ״תלמיד ישיבה ערף במכת גרזן ראשו של אחיו״ (מעריב 6.2.86).

— ״שני אברכים מבני־ברק הולך בגריסת מותן של תושב העיר״ (חבר 27.1.87).

לקט זה הוא רק חלק זעיר מאוסף גדול של פשעים בקרב הציבור החרדי, שהסתננו אל העיתונות החופשית, מרבית עברות החברה והרכוש כלל אינן מגיעות לידיעת הציבור מכיוון שמוסדות המשפט החרדיים אינם נותנים להם פומבי.

הציניות של אורי זוהר היא משוואה שבתוכה ניתן לכלול גם את האוכלוסיה הערבית בארץ — כלומר, וחיים בציון — משמעותם ציונות. יחסו של זוהר לצה״ל תואם להפליא את עמדתו הבוגדנית של החרדים ״ערב שבת״ (6.5.87), והראה בגיוס לצה״ל מילוי ״המלאי של הארמדות החילוניות״. גם חלקת חמר של שואת הגיטאות לא נלמד ע״י אורי זוהר ובעיוורון עיקש הוא מטיף לשיטת חיי הגיטו, שהם מתכונת בדוקה לשואה נוספת.

כאן המקום לחרוזיו הקולעים של דידי מנוסי, שכתב בהמיית לבו:

[illegible]

(ידיעות אחרונות 15.3.85)

[illegible]

בדידותו של הרץ למרחקים ארוכים

שמחה פלפן שייך לדור שביקש לקצור את מה שזרע. אילו הצטרף לרוב חבריו, היה מן הסתם חבר בממשלות חשובות, בדירקטוריונים נכבדים, אך שמחה שמע קולו של תוף אחד בלבד — הלם השלום, שלו הקדיש כל חייו. שלושים לפטירתו

מאת יעל לוטן

> ״אדם שאינו הולך בקצב אחד עם חבריו, אולי הוא שומע מתופף אחר.״
> הנרי דייויד תורו

מזלן המיוחד של תנועות לאומיות שניצחו במאבקן הוא, שיש ביכולתן להעניק פיצוי נדיב לאלה שלחמו בשורותיהן — או, לכל הפחות, לאלה שהובילו אותן ותמכו בהן ברגעים הנכונים. משרות רמות, תפקידים נכבדים, אפשרויות והזדמנויות בשפע — כל אלה נפלו בחלקם של אלה שלפני הניצחון הסתפקו במועט, התנסו בתנאי מחתרת ואפילו בתקופות ארוכות בבית־סוהר. ילדיהם של אלה כבר נולדו עם כפית של שמנת בפה.

לא כן מצבו של האדם ההולך לבדו, השוחה לעיתים קרובות נגד הזרם, השומע, כמאמרו של הנרי דייויד תורו, צליל של מתופף אחר. בשעה שהעם ומנהיגיו נסחפים באופוריה של ניצחון והצלחה צופה הוא למרחוק את המדרון הבלתי־נמנע ומזהיר מפניו. בשעה שהאידיאולוגיה הלוחמת של העבר לובשת קדושה והופכת לדת חדשה, בשעה שהספקות נשחקים תחת מגפי הביטחון־העצמי, שהאנוכיזם הקולקטיבי מערפל את מיטב המוחות — רואה הוא את המשכה של הדרך, ויודע שהמציאות האנושית אינה מירוץ־מכשולים, כי אם מסע ממושך ומפרך בשטח שהטופוגרפיה שלו הרבה יותר מורכבת מזו של מסלול־איצטדיון.

שמחה פלפן היה שייך לדור שזכה לקצור את מה שזרע. לו הצטרף לרוב חבריו, היה מן הסתם חבר בממשלות ובדירקטוריונים נכבדים, ויכול היה, לעת זקנה, להתרווח בכורסה שאיננה ולומר, ״את הבעיות שנותרו נשאיר לדור ההמשך״.

אבל שמחה פלפן שמע את קולו של תוף אחר. בשעה שהעם בישראל, בעקבות מנהיגיו, התכנס בתוך עצמו וסיגל לו משקפי־ראייה מיוחדים במינם, המוחקים את כל מה שאינו אינטרס שלנו, מוחשי ומיידי, המשיך שמחה פלפן לראות בבהירות כאובה את המשתתפים האחרים בדראמה המזרח־תיכונית. יתר על כן, כיוון שתמיד ידע שבני־האדם קורצו מחומר אחד, ושהשנוא עלינו תמיד יהיה שנוא גם על האחרים, הבין שמצב בו אנו נהנים מסבלם של אחרים לא יוכל להימשך לאורך ימים. וכך, כיוון שהאמין בחרותנו שלנו, בגאוותנו האנושית, בצורך שלנו לנהל את חיינו ולדאוג לעתיד ילדינו — תפס שגם שכנינו לא יוותרו על החרות, על הגאווה ועל העתיד, והסיק את המסקנות המתבקשות.

בסיפורו של ה. ג'. ולס, ״בארצם של העיוורים״, מסופר על אדם פיכח שנקלע לעמק מבודד שכל יושביו היו עיוורים. בתחילה האמין שיכולת הראייה תעניק לו עדיפות על התושבים. אבל עד מהרה גילה שאין מקום בעולמם לאדם פיכח, ובסופו של דבר סימאו אותו. במציאות הפוליטית, אנשים [illegible] את החריג שלהם. כדי לחסוך מעצמם הרבה עוגמת־נפש: או שהם מעוורים עצמם מרצון; או שהם מהגרים. צריך הרבה עיקשות ואורך־רוח להישאר במקום ולהמשיך להזהיר מפני הסערה הממשמשת ובאה מעבר לרכס, כאשר כולם מסביבך יוצאים לפיקניק, ומגנים אותך על שאתה מתעקש לקלקל להם את החגיגה.

בנובמבר שעבר נסע שמחה פלפן, בן 75, חולה וחלש, לרומניה. הוא נסע בלי לשאול ״כי עוד נוסע? מה דרגת החשיבות של האנשים עימם ניפגש? באיזה מין מלון יארחו אותנו שם?״ וכיו״ב. חיוור כסיד, אבל שקט ושלו ונחוש בדעתו, נשא שם, בפני המשלחת הפלשתינית ועשרות אנשי תקשורת מכל העולם, נאום שהיה מעין צוואה של איש שלום. הוא דיבר כציוני, כבן לעם שזכה להגשים את זכות ההגדרה־העצמית שלו והקים ״מדינה מודרנית ודינאמית, צבא שהוא מן החזקים בעולם, מצויד בנשק מתוחכם, ואם נכונות השמועות, גם בעוצמה גרעינית גדולה... לעומת זאת, המציאות הפלשתינית היא של חוסר־עצמאות, של נישול, גלות וכיבוש. עבור הפלשתינים הסבל איננו זיכרון, אינו טראומה של העבר, כפי שהוא עבור היהודים, כי אם החוויה היומיומית״. חוסר־הסימטריה הזה, אמר פלפן, מטיל עלינו, הישראלים, אחריות כבדה. עם זאת, הוסיף ואמר, אין הוא משחרר את אש״ף מן החובה ״לאמץ לו מדיניות שתחזק את מחנה־השלום הישראלי, כך שיוכל להשפיע על הממשלה והמדיניות״. במשך חמישים שנה, סיפר, דן עם פלשתינים ועם ערבים אחרים בחיפוש אחר דרכים כדי ״ליישב את השאיפות הלאומיות של שני העמים לחיים של כבוד־עצמי, שוויון וכבוד הדדי״. הוא ציטט את אמירתו של מרטין בובר, ש״דיאלוג הוא היפוכם של שני מונולוגים״, וביקש את נגישיהו לא רק לתת ביטוי לסבלם, לפחדיהם ולהשרותיהם, אלא גם להקשיב לחרדות ולחשדות של הצד השני, לנסות להבין את מניעיהם ולחפש דרך להפיג אותם.

כשובנו לארץ, מול מטר הקללות, האיומים והגידופים שניתך עלינו בצאתנו משדה התעופה, פסע שמחה פלפן בשקט, ללא חרדה, לקראת הידידים שחיכו לנו בחוץ. עוד תחנה במסעו הארוך נשלמה. והמטרה המיוחלת עדיין אינה מסתמנת באופק. שמחה פלפן לא זכה לראות את השלום האמיתי, שלהשגתו הקדיש את כל חייו וכוחותיו. אבל אין לי כל ספק, שבבוא היום יהיה שמו רשום בספרי ההיסטוריה כחלוץ, כציוני אמיתי וכמזרח־תיכוני השלו והמשגשג, בו יחיו כל ילדינו, יהודים וערבים, ״בכבוד־עצמי, שוויון וכבוד הדדי״, יקראו בתי־ספר וגנים פורחים על שמו.

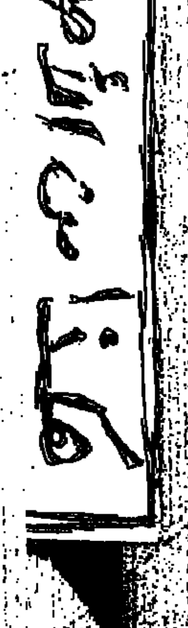

סיכון מקצועי של כתב

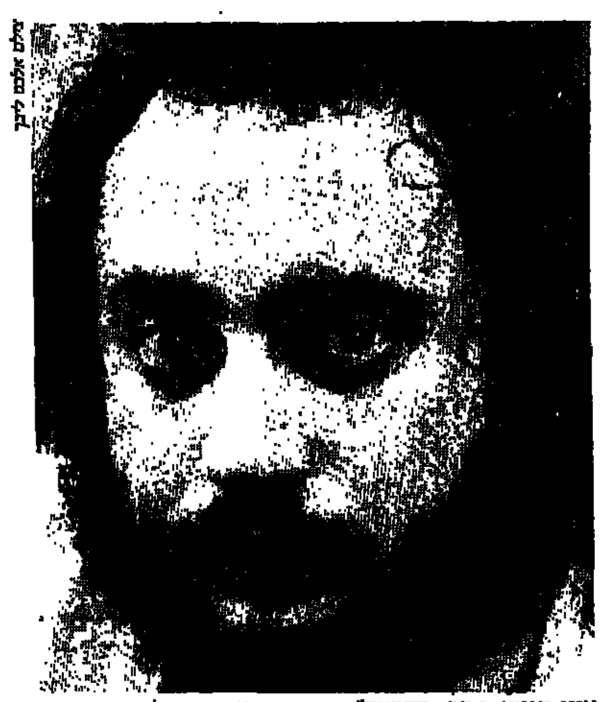
יוסי היימן, כתב „חדשות". יחסים עדינים בינו לבין המשטרה.

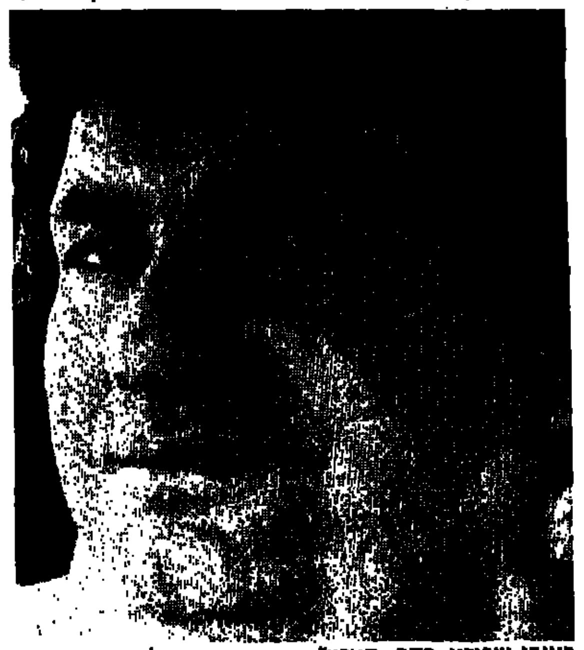
ראובן שפירא, כתב „הארץ": „החקירה מתנהלת בגלל עבודתי כעיתונאי"

זכות הציבור לדעת ורצון המשטרה להסתיר מידע הם חלק מעבודתם היומיומית של כתבי המשטרה. סיפורו של עיתונאי שחשף את דרך עבודתה של המשטרה, ולעמתה גרם נשק. הסוכן הגיש תלונה נגד הכתב והמשטרה חוקרת

מאת זהבה מוזס

משטרת ישראל הכריזה על השנה האחרונה כעל שנת המלחמה בסמים. באחת מפגישותיו של המפכ"ל עם עיתונאים הוא הדגיש כי „במשטרות אחרות הרימו מזמן ידיים בכל הקשור במשתמשי סמים וסוחרים קטנים. אנחנו בעניין הזה לא מוותרים. אם לא נשמור על הנוער ואם לא נוכל למנוע חדירת הסם למערכות רגישות, הדבר יסכן את קיומנו. המשטרה לא תבחל בשום אמצעי חוקי כדי לנהל ולקיים את המלחמה הזאת כולל סוכנים. אנחנו לא ששים להשתמש בשיטה זו אך כל עוד אין דרכים אחרות, אסור למשטרת ישראל לוותר על אחת מהאפשרויות ללכידת סוחרי סמים. עם הסוכנים נערך חוזה. הם יודעים מה הם צריכים לעשות, מה נדרש מהם ומה יקבלו. הדברים מתואמים ומאושרים על־ידי הפיקוד ברמה המתאימה ועל ידי הפרקליטות".

לא היתה זו אחת מפגישותיו הרגילות של המפכ"ל עם הכתבים לענייני פלילים. פגישה זו זומנה לשתי מטרות — לספר על סיום פרשת ארמנד לוי, ולנזוף בעיתונאים, במיוחד בכתבים המכסים את מחוז תל־אביב שיצאו מספר ימים קודם לכן בכתבות רבות שחשפו את דרך הפעלתם של הסוכנים החשאיים על־ידי המשטרה, כתבות שגרמו, לדברי המפכ"ל, „לנזק כל־כך גדול שאני בספק אם ניתן יהיה לתקן זאת".

כמה מרשימות אלה אף גרמו להחרמתו של כתב „חדשות" יוסי היימן על־ידי המשטרה, ולהזמנתו לחקירה בחשד של ניסיון להדיח עד.

התאבד או לא התאבד

הרשימות אודות עבודת הסוכנים המשטרתיים החלו ביום א' — 22.3.87. יום קודם לכן הודיעה דוברת מחוז ת"א כי עמי בן־יהודה (37), ששימש כסוכן של משטרת מחוז ת"א במבצע „אוהלי תורה" והביא למעצרם והעמדתם לדין של 26 סוחרי סמים, התאבד בחיתוך ורידי ידיו. הידיעה נמסרה ביום שבת. גופתו של הסוכן התגלתה ביום ד' והלווייתו התקיימה ביום ו'. בשעות הערב תיקנה הדוברת את ההודעה ומסרה כי, בניגוד להודעה הראשונית, בן־יהודה לא התאבד על־ידי חיתוך ורידיו וסיבת המוות עדיין אינה ידועה (מאוחר יותר יתברר כי הסוכן מת מנטילת מנת־יתר). מרבית העיתונים יצאו למחרת בידיעה שכללה את הדברים שמסרה הדוברת, ומידע נוסף שלוקט מבתי המשפט. רק בעיתון „חדשות" התפרסמה באותו יום רשימה גדולה שכותרתה „הסוכן המשטרתי לפני מותו: „המשטרה ניצלה אותי"". הסתבר כי כתב העיתון, יוסי היימן, נפגש עם הסוכן ארבעה חודשים לפני מותו, ונעתר לבקשת המשטרה שלא לפרסם את דבריו של בן־יהודה, כדי לא לפגוע בחקירה ובהליך המשפטי. אומר יוסי: „בעקבות ההודעה התחלתי לבדוק מה קרה, והתברר לי כי בניגוד למקרים אחרים לא הוזמן פתולוג לבדוק את סיבת המוות, והמשטרה הסתירה במשך מספר ימים את עובדת מותו מהעיתונות. אין לשכוח כי האיש מת כשהוא היה עדיין תחת השגחה משטרתית, ולי היו ידועות טענות שלו לגבי תקופה זו. יוסי היימן, שהיה הכתב הפלילי במחוז ת"א של העיתון „חדשות" זכה להערכה כאחד מכתבי הפלילים הטובים ביותר, והוא ידוע בדקדקנותו הרבה ובאורך רוחו.

לדבריו, בנובמבר 1986, התקשרו אליו שני סוכנים משטרתיים — עמי בן־יהודה ויום־טוב בוקאי, וביקשו לפגשו. השניים ביקשו למכור לעיתון את סיפורם כסוכני המשטרה. החל משא ומתן עם הסוכנים, שבמהלכו סוכם כי עמי בן־יהודה ימסור את סיפורו בנפרד, ותמורתו יקבל כרטיס טיסה לחו"ל וסכום כסף קטן מזה שביקש. בן־יהודה הסכים להצעה, וכארבעה חודשים לפני מותו החל לגולל באוזניו של הכתב את זווית הראייה שלו לדברים. אך הסוכן לא הספיק להשלים את סיפורו. חברו, שאף חילק עימו דירה משטרתית, יום־טוב בוקאי, הלשין למשטרה אודות הפגישות.

משנודע הדבר למפעיליו של בן־יהודה במשטרה הופעל עליו לחץ לנתק את הקשר עם העיתונאי לדברי היימן. הוא עצמו זומן על־ידי סגן ניצב חזי לדר ראש מפלג מודיעין דאז ביחידה המרכזית של מחוז ת"א לשיחה, בה התבקש לעכב את פרסום הרשימות עד לאחר סיום העדויות בבית המשפט. מבחינת זמן פירוש הבקשה הוא שתיקה, שתימשך מספר חודשים, על מנת שלא לפגוע במשפטים. הכתב, לדבריו, נענה לבקשה „כיוון שאין בכוונתו לפגוע במשפטים או לעבור על כללי הסוב־יודיצה". משנודע לו מותו של הסוכן נפגש בו ביום עם מחליפו של לדר, ועם מפקד היחידה המרכזית עמוס עזאני. בפגישה זו אמר להם כי בכוונתו לפרסם את סיפורו של בן־יהודה כיוון ש„לאחר שמת אני חש מחויבות לפרסם את דבריו, למעשה הפקיד בידי מעין צוואה שלו" בין היתר העלה בשיחה זו, לדבריו, גם נושא של העלמת כמות סם במשטרה וכן את עניין הקצין הבכיר שהבריח סמים, לדברי בן־יהודה. ברשימה שפורסמה יום למחרת נכללו האשמות חמורות של הסוכן כלפי המשטרה ויחסה אליו. המשטרה, מצידה, טענה כי „עמדה בכל התחייבויותיה לסוכן ודאגה לצרכיו הפיסיים והפסיכולוגיים".

יום לאחר מכן התפרסמה רשימה נוספת ובה שיחתו של היימן עם הסוכן וכן משבצת גדולה שכותרתה „קצין בכיר הבריח סמים". בעקבות „חדשות" הלכו עיתונים נוספים, ועבודת הסוכנים המשטרתיים נפרשה במרבית העיתונים. המשטרה טענה לפגיעה בעבודתה. לדברי גורמים במשטרה לא היו בדברים שהתפרסמו שמץ של אמת; הם טענו כי מטבע הדברים עבודת הסוכנים סמויה וכמה שפחות מדברים עליה כך יותר טוב.

בעקבות פרסום הרשימה השנייה התברר לכתב „חדשות" כי הוא אינו מקבל יותר הודעות מדוברי המשטרה, וכי מונעים ממנו את השירותים שהעיתונאים האחרים מקבלים בצורה שוטפת (ויש לציין כי הדוברות במחוז ת"א, לגבי הכרוניקה הפלילית, יכולה להוות מודל לחיקוי במחוזות אחרים). דוברת מחוז ת"א אף התקשרה למערכת „חדשות" והתריעה כי למשטרה יש בעיות עם הכתב. ליוסי, לדבריו, נודע כי מה שגרם במיוחד להחרמתו היא המשבצת שעסקה בקצין הבכיר, ושלדעת

והוא רואיין בגלי צה"ל ובערב חדש. בוקאי עצמו, שטען כי הוא יורד למחתרת מחשש לחייו, חזר כעבור מספר ימים אל מפעיליו ביחידה המרכזית, וניתק את הקשר עם העיתונאים.

כעבור חודש וחצי הודיעה דוברת מחוז ת"א, סנ"צ זאבה אהרוני להיימן כי הוא מוזמן לחקירה במשטרה. „היא ביקשה להזמין אותי לחקירה, אבל לא מוכנה לומר על מה. בשיחה אמרתי כי על פי החוק איני חייב לבוא לחקירה במשטרה, והמשטרה יכולה לפנות לבית משפט ולהוציא צו הבאה. אבל באתי, בדיוק במועד שנקבע לי, ולא ניסיתי להתחמק."

„בינתיים נודע לי," מוסיף יוסי „כי גם ראובן שפירא נקרא למשטרה באותו יום ובאותה שעה, על מנת שלא נוכל להתאים גירסאות". לבסוף לא יצאה תכנית המשטרה אל הפועל ושפירא נאלץ לדחות את בואו.

את יוסי היימן שבילה אותו יום שש שעות במטה המחוז חקר מפקח עו"ד שוקי שטיין. היימן, לדבריו, אמר בחקירה שאין סתירה בין כללי האתיקה העיתונאית המוטלים עליו [illegible] מגבלות של סודיות לגבי עניינים הקשורים בעבודתו — לבין הנכונות הטבעית שלו לשתף פעולה עם המשטרה, כדי להוכיח ניקיון כפיים, וכדי להוכיח את החשד שלי כי כאן מעליליו [illegible] בזורון". החקירה הופסקה לאחר שש שעות, [illegible] והנחקר האם על העיתונאי לענות מיד או שביכולתו [illegible] ייעוץ מקצועי. נוסף לכך ביקש החוקר התחייבות [illegible] לכל שאלה, הוא דרש התחייבות זו לפני הצגת השאלות, [illegible] שלא אוכל לאחר שאשמע את השאלות ובטרם אשיב [illegible] לתאם גירסאות ולהעלים ראיות". [illegible] שהחוקר הסכים לאפשר לעיתונאי לקיים התייעצות [illegible] לחקירה נוספת. ראובן שפירא מ„הארץ" ועורך „חדשות" יוסי קליין, זומנו אף הם לחקירה כעדים. אומר שפירא: „[illegible]

המשטרה הטילה רפש בציבור גדול של קצינים בלא שהיה באפשרותם להגיב.

במשטרה נזכרו אז ב„חטאים" נוספים של היימן, כמו [illegible] אמונו של הממא"ז, (מפקד מחוז). והיימן, שגרם למשטרה [illegible] טרדה וחרדה נוטרל על ידם, לאחר התייעצות בדרגים הבכירים ביותר.

טענות של הסוכן נגד מפעיליו

בד בבד עם פרסום הרשימות על בן־יהודה ב„חדשות", [illegible] יום־טוב בוקאי קשר עם יוסי היימן. בידיעה שהופיעה ב־24.3.87 באותו עיתון, נאמר „סוכן סמוי נוסף: המשטרה מאיימת על חיי". ואילו בגוף הידיעה מצוטט „המשטרה איימה עלי שאם אפנה לעיתון, יכניסו אותי לבית־הסוהר ביחד עם העבריינים שנגדם העדתי, כדי שהם יחסלו אותי. המשטרה לא עומדת בהסכם איתי, אין לי כסף ואני חי כמו כלב". לאחר שהשניים נפגשו התפרסם סיפורו של יום־טוב בוקאי „אני הולך לגמור כמו בן־יהודה".

אף יום־טוב בוקאי לא שם את כל ביציו בסל אחד. באותו יום התפרסמה רשימה נוספת, שגיבורה הוא בוקאי, על־ידי הכתב ראובן שפירא בעיתון „הארץ". מסתבר שבוקאי נפגש גם עם שפירא. גם בכתבה זו עולות טענותיו של הסוכן נגד מפעיליו. בעקבות הפרסומים זכה יוסי היימן לחשיפה תקשורתית [illegible]

לחקירה והחוקר, מפקח מלול, ממפלג התשאול, כמו גם ראש מפלג התשאול סנ"צ ולדמן, ניסו להציג לי את הפרשה בצורה מכוונת כאילו מדובר בעבירה פלילית מי יודע מה של היימן". החוקרים לא מסרו פרטים על החקירה, אך טענו שהעיתונאי, ככל אורח, חייב למסור פרטים בזמן עדות במשטרה.

שפירא: „הסברתי לחוקר שברור לי כי החקירה מתנהלת בגלל עבודתו העיתונאית של היימן וקשורה גם לעבודתי העיתונאית, ולכן אני, כעיתונאי, לא מוכן למסור במסגרת חקירה משטרתית, בחדר חקירות משטרתי וכנחקר, פרטים כלשהם על העבודה העיתונאית שלי, בכלל זה מקורותי ועם מי אני נפגש.

„הדגשתי בעדות שאני מוכן בהחלט לדבר עם קציני משטרה, אך לא כנחקר". שפירא, כאמור, סירב להשיב על שאלות, למרות שלגופו של דבר, לדבריו, אין לו מה להסתיר. „באותו שלב התברר לי גם שהמשטרה מבססת את החשד נגד היימן על עדות מגמתית ומסולפת של יום־טוב בוקאי, הסוכן המשטרתי, שכנראה התחיל לפחוד מהמשטרה בעקבות ההתראיינות בכלי התקשורת, ומסר עדות נגד היימן כדי למצוא חן בעיני המשטרה".

ראובן שפירא מרגיש כי אילו ידע שכתב ניסה להדיח עד בכוונה פלילית, היה משתף פעולה עם המשטרה, אך במקרה זה ברור לו שהפגישה עם הסוכן נערכה אך ורק לצורך עבודה.

אמנם על המשטרה לברר תלונה המוגשת לה, אך לא בצורה החמורה בה היא נוקטת כלפי כתב „חדשות". „גם המשטרה צריכה להפעיל שיקול דעת. אי־אפשר להתעלם מכך שהמשטרה מחפשת מזמן את היימן ולא מרוצה מעבודתו, כיוון שהוא דורך להם על יבלות. דווקא במקרה זה היו צריכים להפעיל שיקול דעת ולהיזהר. לא היו צריכים לפתוח בחקירה כללית, לפני שישאלו אותו לגירסתו. ברור שיש כאן סיכון מקצועי. עיתונאי אינו ככל אורח רגיל. אורח רגיל לא היה מגיע לסיטואציה בה יקיים פגישה עם סוכן משטרתי. יוסי היימן הגיע לכך כי הוא עיתונאי, וברור למשטרה שיש כאן עניין עיתונאי".

אין חיסיון עיתונאי כשמדובר בפשע

מסתבר שתשובותיו של שפירא לא סיפקו את החוקרים והם פנו עם תוכן הדברים לפרקליטות המחוז. גורמים משפטיים חיוו את דעתם וטענו כי אין חיסיון עיתונאי כשמדובר בחשד לפשע.

„הבנתי," אומר כתב הארץ, כי הגירסא המגמתית והבלתי נכונה של בוקאי שהיא למעשה הראיה החמורה' נגד היימן,

שוטר הוצב ליד פתח ביתו של השוטר המושתל, שרימון יד נזרק לביתו

הוצגה לפרקליט המחוז, שלמעשה הוטעה" בעקבות חוות הדעת וזמן כתב „הארץ" למשטרה פעם נוספת, והפעם בפני פקד הרפז.

גם בחקירה הנוספת עמד שפירא על דעתו והוסיף הצהרה כללית, האומרת שאין במידע שבידיו כל דבר שיכול להחשיד את כתב „חדשות" בהדחת עד. יוסי קליין, עורך „חדשות", שזומן אף הוא לחקירה כעד, מסר כי הוא „רואה בכל החקירה התנכלות חוזרת ונשנית ליוסי היימן; וכיוון שאני רואה כזה התנכלות טהורה סירבתי למסור כל עדות". לעניין ההחרמה הוסיף העורך כי אינו חושב שהמשטרה יכולה לקבוע לעיתון מי יהיה הכתב לענייני משטרה שלו, והוא עדיין מקווה כי העניין יסתדר מתוך הנחה שאינטרס המשטרה דומה לאינטרס העיתון לקיים קשר חיובי".

לכל הדעות יש בפרשת חקירתו של כתב „חדשות" היבט ציבורי ממדרגה ראשונה: עיתונאי העושה מלאכתו באמונה, מואשם על־ידי גורם עברייני הנמצא תחת חסות המשטרה ותלוי בה לחלוטין — בניסיון להדיחו. אותו גורם איפשר זמן קצר קודם לכן פרסום האשמות חמורות כלפי מפעיליו. וממילא ברור האינטרס שלו בפרשה.

מוזר הדבר שחקירתו של הכתב מתנהלת בידי אותה יחידה שכנגדה הופנו הפרסומים. האם אין במשטרת ישראל שום גורם אמין נוסף שיכול לבדוק את הפרשה ולגלות שיקול דעת מקצועי? יש כאן, ככל הנראה, התפוצצות מטען שנצבר במשך זמן רב כנגד הכתב הספציפי.

כתבי הפלילים האחרים כונסו על־ידי ממא"ז מחוז ת"א, ניצב גבי עמיר, וזכו „לשטיפה הגונה" כשהממא"ז טוען נגד החבלה בעבודת המשטרה. אך בכך לא אמרה המשטרה די והכתבים הוזמנו לירושלים למפכ"ל. מסך כל הפגישות התברר דבר אחד בוודאות — הנזק, שהמשטרה טוענת שנגרם לה, נגרם לא מעצם פרסום דרכי עבודתו של הסוכן הסמוי, למרות שזו עבודה שהצינעה יאה לה. הנזק בשטח מתבטא יותר בסירובם של סוכנים אחרים בשטח ובפגיעה בסיכוי לשיתוף פעולה עם המשטרה, מחשש ליחסה אליהם בבחינת „הכושי עשה את שלו הכושי יכול ללכת".

חופש הדיבור וזכות הציבור לדעת הינו הבסיס האידיאולוגי עליו מושתתת עבודת העיתונאי. בית המשפט העליון חיזק מספר פעמים בסיס זה, כאשר ציין כי „שלטון הנוטל לעצמו את הרשות לקבוע מה טוב לאורח לדעת, סופו שהוא קובע מה טוב לאורח לחשוב, ואין סתירה גדולה מזו לדמוקרטיה אמיתית שאינה מודרכת מלמעלה." כן נאמר על־ידי בית המשפט העליון במקרה אחר כי „זכותו של הכלל היא כי תישמר חירות הביטוי בכלי התקשורת, ואם תוכן המידע הוא כזה שרצוי להביאו לידיעת הציבור, אין מונעים כדרך כלל את פרסומו בשל האמצעים בהם הושג. עם זאת חופש הביטוי ואיסוף מידע לצורך כתבה עיתונאית אין פירושם היתר לעבור עבירות פליליות, או לבצע עוולות אזרחיות". מכאן ברור בעליל כי חקירתו של הכתב במשטרה, אף אם תביא לסגירת התיק ולהפסקת ההליכים המשפטיים, הינה בבחינת עניין בעל משמעות ציבורית רחבה. עיתונאי, במיוחד העיתונאי העוסק בפלילים, נפגש לצרכים השוטפים של עבודתו עם אלמנטים שונים בחברה, חלקם חיוביים וחלקם שליליים. אלה הם מקורות האינפורמציה שלו. רק כך יכול הוא לשרת את קהל הקוראים שלו, לו הוא חייב נאמנות.

ועמה של המשטרה על הסתמכות העיתונים ברשימותיהם על אנשים בלתי־מהימנים לדבריה. המשטרה היא שהגדירה גורמים אלה ככאלה, ולאחר מכן נוטלת אותם תחת חסותה לצרכיה היא.

בדף לפרקליט שצורף לתיקו של יום־טוב בוקאי, שהועבר לפרקליטות, נאמר בין היתר: „עבריין סמים ורכוש גנוב, שישב לסירוגין למעלה מעשר שנים בבתי־כלא שונים, פעל מתאריך 17.2.85־18.5.85. עם סיום המבצע לא יגויס למשטרה. נערך איתו הסכם שבתמורה להיותו סוכן, ובסיום המשפטים כנגד המבויימים ייסגרו לו שבעה תיקים של עבירות סמים ורכוש שביצע".

אם כך במה חטאה העיתונות?

המשטרה נגד העיתונות

נתן רועי כתב לענייני משטרה בעיתון „דבר":
חקירת עיתונאים על־ידי משטרת מחוז תל־אביב הינה דבר מקובל. יוסי היימן עצמו נחקר מספר פעמים ובאחד המקרים הועמד לדין ויצא זכאי בבית המשפט. אני עצמי נחקרתי בגין העלבת שוטר. אני חושב שבמסגרת העבודה העיתונאית אין כמעט אחד מהכתבים המכסים את תחום הפלילים, מהוותיקים בשטח, שלא נחקר. חיי העיתונאים אינם קלים, וכל עיתונאי יודע מהו הסיכון המקצועי הכרוך במקצועו. למשל, עיתונאי ניתן לעצור כל רגע ולחקרו על הסגת גבול. עיתונאי שנכנס למטה המחוז ואינו מודיע על בואו, יכול להיות מואשם בהסגת גבול. המצב החמיר במחוז ת"א מאז שניצב גבי עמיר נכנס לתפקידו. אך במיוחד חמור הסיפור עם יוסי היימן. ליוסי נפתחו מספר תיקים פליליים, בין היתר על הסגת גבול והתחזות לשוטר בזירת אירוע, למרות שהיימן הכחיש את האשמות נפתח נגדו הליך משפטי, ובמקרה שהתקיים — זוכה מכל אשמה.

„המשטרה מנהלת כנגדנו, העיתונות, מאבק לא־ענייני ואילו אנו מגלים אחריות ציבורית בכך שהחלטנו לא לפתוח במערכה נגדית.

יו"ר תא הכתבים לענייני פלילים בתל־אביב, ראובן שפירא:
העניין מריח כניצול הסמכות והכוח של המשטרה, שמקנה לה החוק, בניסיון לחסל חשבונות עם עיתונאי שדורך לה על היבלות. כבר בחקירתי הבהרתי שאני יו"ר התא לענייני משטרה ולמעשה מציג גם עמדה עקרונית על פי מצפוני. איני נותן גיבוי אוטומטי להיימן, ומדי פעם אני אף מעיר לו בצורה חריפה על בסיס חברי, כשלדעתי הוא חורג מתחום האתיקה וההגינות. אבל גם כעיתונאי ותיק, וגם כיו"ר התא — איני חושב שהמשטרה צריכה לנהל חקירה פלילית נגד עיתונאי בגלל ועל רקע עבודה עיתונאית.

בנוסף לכך יש טעם חמור לפגם בכך שהחקירה בהנחייתו של ניצב גבי עמיר מתנהלת על־ידי משטרת ת"א. יש בה הרבה אנשים שכועסים על היימן בגלל כתבות שפירסם ומה שעוד יותר חמור אהו המצב שמי שמנהל את החקירה הכללית נגד יוסי היא היחידה המרכזית של מחוז ת"א, בדיוק אותה יחידה שכלפיה הופנו הטענות. זאת למרות שמשטרת ת"א מציגת את העניין כאילו לא נעים לה לנהל את החקירה: אני בטוח שיש כמה וכמה קצינים בכירים שם השמחים לנצל את ההזדמנות ולנסות למצות את הדין בכלום שיש ברשות המשטרה. אין זאת הפעם הראשונה שהמשטרה מנהלת חקירות נגד עיתונאים. ניסיון העבר מעיד שהמשטרה מאוד שמחה (למרות שהיא מציגה פנים כנאנסת) לחושוב גם עיתונאי בחדר חקירות משטרתי כחשוד או כנחקר. ברור שהמשטרה חייבת לעשות את עבודתה, כשיש תלונה או חשד, עליה לחקור בעניין. אך אפילו במשטרת ת"א יש, לדעתי, מספיק קצינים נבונים ומנוסים שיודעים איך ומתי להפעיל שיקול דעת ולהבחין בין חשד אמיתי לביצוע עבירה פלילית על־ידי עיתונאי, לבין ניצול הזדמנות לחיסול חשבונות עם עיתונאי. ככל הידוע התנהלו במחוז, לפני פתיחת החקירה, דיונים בדרגים הבכירים ביותר, כולל התייעצות עם המפכ"ל בנושא זה, ונמצאו קצינים בכירים שגרסו כי אין מקום לחקירה פלילית וצריך לשמוע הסבר מהיימן ולא יותר מזה.

אך דעתם של הקיצוניים, והיו כמה בעלי עמדה קיצונית שגרסו כי צריך לנהל חקירה פלילית, גברו.

דוברת מחוז ת"א, סנ"צ זאבה אהרוני

„אנו מצויים עדיין בתהליך החקירה ולכן מנועים מלפרטה באמצעי התקשורת. אם זאת לא מדובר בהתנכלות לעיתונאי, והיחס לו זוכה יוסי היימן הוא לפנים משורת הדין, והוא יודע זאת היטב".

בתשובה לשאלה האם החקירה צריכה להיערך ע"י אנשי מחוז ת"א, אמרה הדוברת כי „חוקרי מפלג התשאול הם אנשי מקצוע מיומנים, העושים מלאכתם נאמנה". לשאלה „האם בכוונת המשטרה להכתיב לעיתון מי יהיה הכתב לענייני פלילים שלו, ענתה סנ"צ זאבה אהרוני כי „משטרת ת"א אינה מתכוונת להכתיב לעיתון „חדשות" מי יהיה הכתב הפלילי, גם יחסי העבודה בינינו לבין יוסי היימן יבואו כנראה על פתרונם בימים הקרובים".

שחרור מזרח ירושלים – פרק בדמוקרטיה

מדוע ירושלים המזרחית לא שוחררה במלחמת השחרור? דוד בן־גוריון החליט שלא לתקוף, אף־על־פי שהצבא היה ערוך. תרגילים בדמוקרטיה. „בכייה לדורות" — באשמתו

מאת ישראל זמיר

לפני זמן־מה הזדמנתי לבסיס צה"ל לשיחה על לקחי מלחמת השחרור. השנה, כידוע, היא שנת דוד בן־גוריון, והתגלגלה לה שיחה על השפעתה של מנהיגות בכלל ובן־גוריון בפרט. לא הייתי נדרש לעניין כולו, לולא קם שם אחד הקצינים, שהסביר לכל, ובביטחון רב, שמזלו של עם ישראל הוא שב־1948 קם לנו מנהיג דגול כבן־גוריון, שידע לעמוד באומץ ובתוקף רב מול מתקפות מפלגות השמאל. שכן לולא אותו שמאל — ייתכן שארץ־ישראל כולה, ירושלים והגדה המערבית היו כבר אז בידינו.

„השמאל לחם בשעתו באצ"ל ובלח"י יותר מאשר בבריטים, כמו ש„שלום עכשיו" נלחם היום ב„גוש אמונים" יותר מאשר בפלשתינים", אמר הקצין. השמאל הוא זה שגרם לביטויו המפורסם של דוד בן־גוריון, „בכייה לדורות", והכוונה לאכזבתו מכך שירושלים כולה לא שוחררה ב־1948.

וב„יום ירושלים" דומה שמצווה היא לספר במלחמות ירושלים. האמנם השמאל היה גורם בולם? מניין התיאוריה המסולפת?

ההפוגה השנייה בימי מלחמת השחרור ארכה, כידוע, מה־18 ביולי 1948 עד ה־15 באוקטובר — יום שבו החל „מבצע יואב", שמטרתו היתה גירוש הצבא המצרי וחיבורו של הנגב למדינה. עם פרוץ הקרבות, בתום ההפוגה, הסתער צה"ל על הנגב המכותר ועל פרוזדור ירושלים. לאחר כשבוע הובס הצבא המצרי, ואחת מחטיבותיו נשארה לכודה ב„כיס פאלוג'ה".

לחץ מדיני אדיר הופעל אז על ישראל. מועצת הביטחון תבעה בתוקף להפסיק את הקרבות ואף איימה בנקיטת סנקציות. משה שרת (אז שרתוק), נציג הממשלה הזמנית, תבע להיכנע לדרישות האו"ם ולהפסיק מיד את הלחימה.

ב־20 באוקטובר התכנסה הממשלה הזמנית, כדי להחליט כיצד מגיבים. דוד בן־גוריון הציע להיענות לאלתר לדרישת מועצת הביטחון ולהפסיק את הקרבות כעבור שש שעות, לאחר חצות, כלומר ביום ה', ה־21 באוקטובר, בשעה 6 בבוקר. מעניין שההצעה נתקלה בהתנגדות שרי השמאל בנטוב וציזלינג ואליהם הצטרפו יצחק גרינבוים והרב מימון.

בנטוב הציע תכנית־השהיה, כדי לאפשר לצה"ל מקסימום ימי לחימה: הוא הציע להפסיק לאלתר את הדיון בממשלה ולהמשיכו למחרת (יום ה', ה־21 באוקטובר), ואז לנסח תשובה מתחמקת שתגיע למועצת הביטחון רק למחרת היום (יום ו' ה־22 באוקטובר). במקרה הגרוע, תתכנס עוד באותו יום מועצת הביטחון לישיבה דחופה ותחליט להפסיק את הקרבות. התשובה תגיע ארצה בשבת, ה־23 באוקטובר, אך הממשלה כידוע אינה יושבת בשבת, ולכן תתכנס רק ביום א', ה־24 באוקטובר, ותחליט, בלית ברירה, להיענות לתביעות מועצת הביטחון. התשובה תשוגר אל מרכז האו"ם כבר למחרת היום (יום ב', ה־25 לאוקטובר), ובידי צה"ל יוותרו חמישה ימי לחימה, כדי להשלים את כיבושן של עזה ובאר־שבע.

בנטוב ניסח את הצעתו בפתקים ששיגר לבן־גוריון, אך מתברר שהאיש סבר כי הדבר מסוכן מבחינה מדינית וטען שלא נוכל להמתין חמישה ימים, כי על מנת לכבוש את באר־שבע ועזה — זקוק צה"ל לפחות לשבועיים!

מעניין כי באותה ישיבת ממשלה התחלקו ההצעות כך: השר אליעזר קפלן הציע הפסקת־אש כעבור שש שעות (כפי שהציע בן־גוריון), השר שפירא — כעבור 12 שעות, ואילו בנטוב „השמאלן" — כעבור 24 שעות. ההצעה שהתקבלה היתה דחייה ל־12 שעות, אולם בפועל נדחה הביצוע ל־48 שעות. לא ברור אם הפקודה לא הועברה אל הדרגים הלוחמים או שהללו פשוט התעלמו ממנה.

כבר למחרת הישיבה, בשעה 9.15 בבוקר, נקלטה הבשורה כי „באר־שבע בידינו". אילו התקבלה הצעת בן־גוריון — להפסיק את הלחימה כעבור שש שעות — באר־שבע לא היתה נכבשת באותו שלב של לחימה. ביומנו של בן־גוריון נאמר כי הציע הפסקת־אש ל־10 בבוקר, כשעה לאחר שבאר־שבע נכבשה. האם צה"ל היה מסתכן ביציאה להתקפה על עיר, אילו ידע שבשעה 10 עליו לנצור את האש? ספק רב.

דוגמה אחרת אנו מכירים מכיבושה של ג'נין ערב ההפוגה הראשונה, כשצה"ל לא הספיק לכבוש את הגבעות הדרומיות החולשות על העיר, כי חסרו לו עוד כמה שעות לחימה, ובלית־ברירה נאלץ לסגת אל שתי גבעות זעירות, כקילומטר וחצי מן העיר.

דמוקרטיה של אינטרסנטיות

במשך זמן רב היו לחצים לכבוש את ירושלים. עוד באוגוסט 1948, לאחר פיצוץ משאבות המים בלטרון (על־ידי הירדנים) וניתוק המים לירושלים, הציע בן־גוריון לכבוש את כל ירושלים, כולל מובלעת חברון, עד לנגב. הוא כינס את הממשלה והעלה את הנושא ואחר־כך ערך הצבעה. נגד הכיבוש הצביעו השרים: שפירא, ברנשטיין, רוזן, שרת, קפלן ורמז. בעד הכיבוש הצביעו דוד בן־גוריון, ציזלינג, בנטוב ושני השרים הדתיים. וכך, ברוב של שישה נגד חמישה נפלה ההצעה. ושוב, השמאל הצביע עם בן־גוריון למען כיבוש העיר. לאחר אותה הצבעה אומללה אמר דוד בן־גוריון, כי זו תהיה „בכייה לדורות". הפסוק נקלט יפה בספרי ההיסטוריה.

מי שהכיר את דוד בן־גוריון ישאל בצדק: ממתי נחשב בן־גוריון לדמוקרט כה גדול, עד שנכנע לרוב מפוקפק של שישה נגד חמישה? שר הבטחון לא התייעץ בדרך־כלל עם שריו כאשר החליט על מבצעים צבאיים (על מבצע סיני נודע לבנטוב מאוחר מאוד מאוד). ועוד שאלה: וכי קשה היה לבן־גוריון ליטול את חבריו למפלגה ולהשפיע עליהם שיצביעו אחרת?

הלא דובר שם בהכרעה גורלית שקבעה את מפתח של ל־19 שנה. ושוב, מסתבר שהשמאל תמך בהתקפה אותה.

כאשר רצה בן־גוריון לשנות הצבעות של חבריו הוא לא היסס לשבת עימם שעות ארוכות ולשכנעם. ידוע הסיפור על ההיסוסים הכרוכים בהצבעת הממשלה למען מדינה יהודית. משה שרתוק חזר מניו־יורק 1948, כשהוא משוכנע שיש לקבל את היוזמה האמריקנית הקוראת להפסקת האש, לשביתת־נשק למשך שלושה חודשים ולדחיית ההכרזה על מדינה יהודית. בדרכו מנמל התעופה הוא סר לבית בן־גוריון, וזה שיכנעו להצביע למען המדינה. כאשר היה בן־גוריון מעוניין להשפיע על חבריו לא היה לו שום קושי בנושא, אך כשלא היה לו עניין בכך הפך לדמוקרט, פעל לפי ההחלטה שהוא עצמו היה מעוניין ואחר־כך פלט באנחה „בכייה לדורות".

אילו היה בן־גוריון משוכנע בכיבוש העיר — היה יודע כיצד לשכנע את חבריו.

הוכחה נוספת מצויה בראיון שערכתי בשעתו עם רבינוב ז"ל, איש בית־אלפא, שהיה באותה תקופה ראש הכספים של המטה הראשי. מספר ברוך:

היה זה ביום ששי, ב־22 באוקטובר 1948. לקראת „מבצע־יואב" נקרא ישיבת המטה־הכללי של צה"ל. לישיבה, שהתקיימה על גבעת המטכ"ל ברמת־גן, במשרד שר־הבטחון ד. בן־גוריון ובראשותו, ציפה בחדר־ההמתנה דיין, שהיה אז מפקד חטיבת „עציוני" ובא במיוחד בשליחות „פיקוד־המרכז".

עם פתיחת הישיבה — מספר ברוך — הוזמן דיין בפני הנאספים את הצעתו לשחרור ירושלים כולה, השחר של אותו ליל ששי. לטענתו חנו אז בירושלים חטיבות מלאות („עציוני" ו„הראל") עם כוח מספיק של ויחידות־עזר. היחידות כבר היו פרושות מדרום לירושלים הגבעות החולשות על בית־לחם ובית־ג'אלה על מנת לנתק שחר את הכבישים המחברים את ירושלים עם העורף ולהשאיר לכוחות הלגיון דרך נסיגה אחת.

לדברי דיין יתרון כוחנו היה מוחלט. המשימה יכלה להתבצע באבידות מועטות או ללא אבידות כלל. כאמור, כוחותינו בשלבי ההיערכות הסופיים ובנקודות הזינוק.

עם גמר הצגת התוכנית נתבקש דיין להמתין להחלטה הסמוך, והדיון נפתח.

בן־גוריון שלל את המבצע, הוא הסכים שמבחינה צבאית המשימה אומנם אפשרית ואפילו נראית כקלה אולם הוא אותה מטעמים מדיניים. נימוקיו: הסתבכות עם האו"ם הפסקת־האש שתחולתה ממש בשעות אלה, (עם המערב. המלך הירדני (עבדאללה), לא פתח לנו „חזית שניה" בעצם הימים האלה, כשאנו נלחמים בדרום ואין אנו רשאים לשנות את המצב בירושלים בנסיבות אלה. אולם, הוסיף בן־גוריון, השאלה תוכרע על דעת כולם והוא ביקש שכל אחד מן הנוכחים, לפי סדר הישיבה, יביע את דעתו האישית, ולפי התוצאות שיווצר — יקום דבר — סיים ראש־הממשלה ושר־הבטחון.

בישיבת המטה השתתפו הרמטכ"ל י. דורי ז"ל, ראשי האגפים של המטכ"ל, האלופים י. ידין, י. אבידר, מ. מקלף, חיים לסקוב, שלמה שמיר, ראש אגף הכספים ב. רבינוב, נציגי משרד־הבטחון לוי אשכול ז"ל וש. אביגור, כמו כן נכחו בישיבה שלישו הצבאי של שר הבטחון — נחמיה ארגוב ז"ל, ושלישו של הרמטכ"ל — עזרא עומר ז"ל.

תמכו בעמדתו של שר הבטחון הרמטכ"ל י. דורי, יגאל ידין ושאול אביגור, כולם ציינו שמבחינה צבאית המבצע אפשרי והצלחתו מובטחת; אולם הם מקבלים את נימוקיו המדיניים של שר־הבטחון ועל כן שוללים את המבצע. ואילו לוי אשכול, ב. רבינוב, ח. לסקוב, מ. צדוק, ש. שמיר — ויגאל בעד.

את נימוקי המחייבים ביטא ראשון לוי אשכול: המערכת טרם הוכרעה. המלחמה נמשכת והעובדות נקבעות תוך כדי לחימה. הנה בעצם הימים האלה חשתנו הגמולה בדרום. האו"ם והמעצמות ישלימו בסופו של דבר עם העובדות שייקבעו.

בן־גוריון: „זו תהיה בכייה לדורות".

בן־גוריון, משנוכח כי הוא בעמדת מיעוט, תבע שגם השלישים הצבאיים יביעו את דעתם. נחמיה ארגוב, סירב ואילו עזרא עומר הצטרף למחייבי המבצע.

בן־גוריון סיכם ואמר שאין הוא יכול לקבל את דעת הרוב. השאלה היא מדינית ולא צבאית והרוב רואה את הדברים רק מן הבחינה הצבאית. בו במקום הוזמן משה דיין לחדר הישיבות ובנוכחות כל המשתתפים נצטווה בצורה חד־משמעית לשוב מיד לירושלים ולהחזיר את היחידות מעמדות ההיערכות חזרה לבסיסים — דברי ברוך רבינוב.

יש לציין את הופעתו של לוי אשכול, שתדמיתו בציבור היא כשל אדם המתקשה להחליט, ואילו באותה ישיבה הוא גילה עמדה ברורה, תקיפה, המזכירה משום מה את... תקיפותו של דוד בן־גוריון שבהזדמנויות אחרות זלזל ב„מה יגידו הגויים".

מה פתאום הכרעה בהצבעה של רוב ומיעוט?

בן־גוריון ערך הצבעה ולמד לדעת כי נכשל בה, כלומר הרוב היה בעד כיבוש העיר. הוא התנצל וטען כי אינו יכול לקבל את דעת הרוב משום שזה עניין מדיני ולא צבאי והחליט לפסול את ההתקפה. ממתי ב.ג. נעזר בהצבעה? בדרך־כלל כשהיה משוכנע שזו תשרת את האינטרסים שלו.

באותו לילה היה צה"ל ערוך ומוכן בעמדות תקיפה, כדי לעלות על ירושלים מדרום. סיפר על כך בשעתו האלוף (מיל.) צבי איילון:

„באחד מימי שישי באתי לביתו של בן־גוריון ולקחתי אותו עמי למפקדתי שברמלה. הוא השתתף בישיבת המטה. מסרנו לו הערכות מצב לגבי פעולת בית־ג'אלה. התוכנית היתה שחטיבה 6 (עציוני) תאיים, כאילו תתקוף מצד ירושלים לכיוון דרום, ואילו חטיבה 10 (הראל), שהיתה דרומית להר־טוב, תעלה על ציר חוסאן־בית ג'אלה. „זה יילך כמו חמאה" — אני זוכר שאמרתי לו. זה היה בנוכחותם של אנשי המטה שלי: דן לנר — קצין אג"ם, מתי דגן — קצין מנהלה, דן רם — קצין המודיעין, מישאל שחם — האחראי להגנה המרחבית, ואחרים. בן־גוריון הקשיב בריכוז. הוא שהה אצלי כשעתיים־שלוש והירבה בשאלות. לאחר מכן הסעתי אותו חזרה לתל־אביב. בדרך הביתה הוא אמר: „צבי, עזוב" הנימוקים שלו היו פוליטיים.

חיזוק נוסף לאותה המתנה אנו מוצאים בדבריו של מפקד פלוגת הג'יפים של „חטיבת הראל" — גברושו:

„באותו לילה הגענו לדיר־חסאן שלרגלי בית־ג'אלה. כבשנו את הכפר והיינו כבר במדרון העולה לבית־ג'אלה. חלק מהכוח היה במרכז הכפר וחלק כבר עבר את הכפר בדרכו לבית־ג'אלה. היינו קרובים מאד מאד לחברון. ב־11 בלילה קיבלנו פקודה לעצור. זה היה ממש באמצע הקרב. חיכינו 45 דקות. באלחוט התנהל באותו זמן ויכוח נוקב בין בן־גוריון לפיקוד הצבאי. ידענו כי בן־גוריון תבע שניסוג. בחצות ניתנה פקודת נסיגה. ממורמרים ומאוכזבים סובבנו את הרכב. הצצה אחרונה על חברון ונסיגה למרחק של 8 ק"מ מדיר־חסאן".

קטונתי מלשפוט את דוד בן־גוריון אם צדק כאשר נמנע ב־1948 מלתקוף את ירושלים המזרחית, שלדברי המפקדים היתה נופלת לידינו „כמו חמאה". אני משער שהיו לו שיקולים מדיניים כבדים, אם כי קשה להשתחרר מן הספק או מנימוקיו של אשכול באותה ישיבת מטה. הכוחות המתינו במשלטים וההכרעה של בן־גוריון נפלה בהתעלמות מוחלטת מדעת הרוב. ירושלים שוחררה ואוחדה רק ב־1967.

מיתוסים, בגיניזציה וצביעות

פעם התבקש אחד ממנהיגי תנועת העבודה להגדיר „מהו מנהיג". הוא שקע בהרהורים והשיב: „מנהיג הוא אדם שטועה פחות מאחרים". יתכן שהגדרה זו נכונה גם לגבי בן־גוריון. לא אתיימר לטעון שבכוחי לשפוט אם רוב החלטותיו היו נכונות או שגויות, אך לא ניתן גם להתעלם ממשגים שלו, שמשמעותם, לדעתי, היתה גורלית. אם בתחום המדיני (העדפת ברית עם המפלגות הדתיות על פני ההגמוניה של מעמד הפועלים), אם בתחום החינוך (פירוק זרם העובדים בחינוך) ואם בתחומי צבא וביטחון (פירוק הפלמ"ח, שילוח עולים ישר מן האניות לקרב לטרון). לא באתי להרוס מיתוס בשנת בן־גוריון כי אם להציג את האיש על מעלותיו וחסרונותיו.

לא הייתי נדרש לנושא כולו לולא המיתוסים החדשים שהחלו לצמוח בקרב הנוער חדשות לבקרים, מיתוסים שבהם מפלגות השמאל הישראלי הן אלמנט בולם הפוגע בבטחון ישראל. כזהו, ככל הנראה, המסר המועבר כיום בחלק מבתי־הספר, כאשר מורי ההיסטוריה מעדיפים לערוך „אקטואליזציה בגרוש" ולהציג את השמאל דאז, כפי שהם מתייחסים אליו כיום. על פי אותו עיקרון, אצ"ל ולח"י זכו ללגיטימציה ולתהילה שהיא מעל ומעבר למספרם ולתרומתם לבטחון המדינה.

לפני כשנה השתתפתי בפגישה במשרדו של שר החינוך יצחק נבון, שאליה באו מיכה פרי, מאיר פעיל, זאב צור, משה כרמל וקבוצה של אנשי „הגנה" ותיקים, שביקשו להתריע ולהזהיר מפני „בגיניזציה" של ההיסטוריה, ההולכת ומשתלטת על מערכת החינוך. ביקשנו, כי ביום ירושלים תסופר האמת: מדוע לא שוחררה כל ירושלים ב־1948, כאשר השמאל תמך בהמשך הלחימה ואילו האחרים בלמו אותה.

„בכייה לדורות" הוא אפוא ביטוי של צביעות, שכן דוד בן־גוריון נכנע מרצונו הטוב להצבעה מקרית בממשלה, שבאותו רגע תאמה את השקפותיו שלא לכבוש את מזרח העיר. וכך, למען ההיסטוריה, ראוי שייאמר, כי המשפט נאמר מפיו לא מתוך צער ולא מתוך אכזבה, אלא כדי לרחוץ בנקיון כפיו. אילו סבר בן־גוריון שהשעה כשרה לתקיפה, היה קורא למשה דיין, שהמתין בחדר השני, ופוקד עליו לתקוף. מה היו תוצאותיה של אותה התקפה, כיצד כל זה היה משפיע על יחסינו עם ירדן, מה היה גורל ערביי הגדה המערבית — זאת כבר נשאיר להיסטוריונים. נסתפק אם נאמר כי בן־גוריון לא תקף, כי החליט לא לתקוף.

מן הדוגמאות שהבאנו ראינו את האיש, כאשר היה נוח לו — הוא „נכנע" לרוב, כאשר היה חשוב לו — הוא השפיע על הרוב בשיחות אישיות, וכשהיה בטוח בצדקתו — הוא התעלם מן הרוב ונהג לפי הבנתו. ■

ירושלים שחוברה לה יחדיו, הצמיחה לב חדש, שוקק חיים ופעילות. מה לראות, איפה לבלות. הכל בהישג־יד ובטווח־רגל

מאת בצלאל עמיקם
צילם בועז לניר

בריכת הסולטן על רקע החומה

ק"מ מרובע של תרבות

מגדל דוד – מסמלי ירושלים והחומה

ה„מייל התרבותי" הוא בינוי למכלול מוסדות תרבות ואמנות המשתרעים משער יפו ועד תיאטרון ירושלים. האיזור מוקף מכל עבריו ברבעים החשובים של הבירה: ממזרח־העיר העתיקה, שווקיה, מוסדותיה ומקדשיה. מדרום — איזור מגורים ובתי מלון, ממערב — גוש העסקים המרכזי של ירושלים, ומצפון־מערב — בנייני העירייה.

מיקומו הייחודי של „המייל התרבותי" נובע מכך שהוא שוכן בתווך בין שני חלקי העיר, היהודי והערבי. הוא ניבט אל נופים היסטוריים של אגן העיר העתיקה מצד אחד ואל הרצף העירוני של העיר החדשה מצד שני. לאחר מלחמת השחרור היה האיזור לחייץ בין שני חלקי העיר החצויה, קירבתו לשטח ההפקר מנעה כל פעולת פיתוח. איחורה של ירושלים החזיר את השטח הזנוח והנחשל אל מקומו הטבעי — לב העיר.

מציאות חדשה־ישנה זו שינתה את אופיו של האיזור והפכה אותו למוקד של פעילות תרבותית. המייל התרבותי גולש משער יפו לגיא בן־הינום וכולל את מוזיאון העיר שבמצודת דוד, את בריכת השולטן המשמשת במה לקונצרטים של לילות קיץ תחת כיפת הרקיע, ומשם אל מרגלות הר ציון, מקום מושבם של הסינמטק ומעונה של תזמורת הנוער. מכאן עולה המייל התרבותי לתיאטרון החאן, לגן הפעמון ולמשכנות שאננים — משכן המרכז המוסיקלי וביתם של אמנים ויוצרים. המרחיבים אף מצרפים אליו את תיאטרון ירושלים והמבנים שלידו, וכך הושלם המכלול.

מגדל דוד

מגדל דוד, מצודת האבן במפתן העיר העתיקה בואך שער יפו הוא מסמלי ההיכר המובהקים של ירושלים. האתר המבוצר שימש בעבר כובשים וחילות רבים, „מהלגיון הרומאי העשירי ועד ללגיון הירדני", והוא מהווה ספר לימוד פתוח של ירושלים לתקופותיה. השרידים שבמצודה מלווים את קורות העיר לאורך ההיסטוריה הארוכה שלה מימי בית ראשון ועד ימינו אלה.

מאז מלחמת ששת הימים לא ממלאת עוד מצודת דוד את יעדה המסורתי — מעוז צבאי. הקסרקטין היה למרכז למופעים ולתערוכות ולאתר ארכיאולוגי, וזה שנים מספר שהוא נושא את התואר המכובד „מוזיאון העיר ירושלים".

שימושו הצבאי האחרון של המבנה העתיק שגייסות מימי החשמונאים והמלך הורדוס דרך הצלבנים, התורכים והירדנים התמקמו בו — היה בין מלחמת השחרור למלחמת ששת הימים. היחידה הירדנית ששהתה בין חומותיו הפכה את האתר לעמדה קדמית ננגד ירושלים היהודית. חרכי הירי, הנשקפים אל עבר העיר המערבית, הורחבו. בשטח הפנימי נחפרו תעלות מגן והחדרים המקומרים היו למשכן גייסות. שרידים ארכיאולוגיים נרמסו והמבנה כולו נזקק לטיפול, שיפוץ וחיזוק.

מאז שנת 1967 בוצעה במקום חפירה ארכיאולוגית שחשפה מימצאים רבים המאשרים את התיאורים שמביא יוסף בן־מתתיהו ערב חורבן הבית השני. מפלסים הועמקו, ועדויות חדשות לחקר קורות נקודת מפתח זו בהגנת ירושלים הקדומה, שבו וראו אור.

מגדל דוד מציע מסלול סיור המשקף את העבר רב־התהפוכות של המקום. צריח המגדל ניבט אל נופה המרהיב והיהודי של העיר העתיקה. לאחר התבשמות ממראות העיר ירושלים ומעצמת מערכת הביצורים של המצודה — מגיע תורם של התערוכות והמופעים המשלימים את התמונה.

חוצות היוצר

למרגלות מגדל דוד, בבקעה שממנה מתחיל גיא בן־הינום, היתה לפני מלחמת השחרור שכונה קטנה ודלה שבה חיו במעורב יהודים וערבים. עם תום הקרבות ניטשה השכונה ההרוסה ונכללה בשטח ההפקר, החיץ שבין החלק היהודי של העיר לחלק הערבי. לאחר המלחמה הועלו רעיונות לנסות ולשפץ את האיזור, כדי שיהווה מוקד משיכה למבקרים ותיירים, אולם הגישה אל המבנים היתה בחזקת סכנה, ופרט לניסיון לניקוי מצבורי האשפה לא נעשה דבר של ממש. עם איחורה של ירושלים, ב־1967, שבה ועלתה תכנית השיקום. כשאת העין צדה שורה של מבנים מדורגים עזובים ששימשו בעבר סדנאות לבעלי מלאכה. ואמנם, מכל בתי ג'ורת אל־ענב, כל הבקעה המעוגלת בה צומת שיח אל־ענב, נבחרו אותם מבנים מאסיביים. בפעולות השיקום נטלו חלק גורמים שונים כגון: העירייה, משרד התיירות, קרן ירושלים ועוד. למפעל ניתן שם תנ"כי „חוצות היוצר" — מרכז ייצוגי להפצת התוצרת.

הסדנאות המשופצות חידשו ימיהן. אמנים ואומנים השתכנו בהן כשהם מייצרים את תוצרתם לעיניהן הסקרניות של המבקרים ההופכים גם לקונים. בחוצות היוצר מצויות היום כשלושים סדנאות וגלריות המציגות את אמנות הפיסול, הציור, אריגה, תכשיטנות, עור, הדפסים ואף ייצור של כלי מוסיקה. המסעדות — סינית, שירות עצמי וקפטריה, מציעות מבחר מגוון של מאכלים ומבט לעבר החומה להגברת התיאבון. מזרקה הנקראת „מעיין רחל" מוסיפה לווית חן למקום, השוקק חיים בשעות היום והלילה.

ימין משה

השכונה הציורית ימין משה, שבתיה נטועים בצפיפות מול החומות האפורות של העיר העתיקה היא היום מקום מגורים יוקרתי, מאוכלס ב־120 משפחות של אמנים, אנשי רוח, אדריכלים ועתירי ממון. גולת הכותרת שלה, משכנות שאננים שעל אף ממדיה הצנועים הינה שכונה העומדת ברשות עצמה, סימלה יותר מכל את הזינוק היהודי לקראת הקמת ירושלים החדשה.

שכונת משכנות שאננים קשורה קשר אמיץ בשמו של משה מונטיפיורי „פטרונה של ארץ הקודש". מונטיפיורי היה אחת הדמויות הססגוניות בעולם היהודי של המאה שעברה ועוד בחייו הפך לאגדה. הוא זכה לאריכות ימים ונפטר בגיל מופלג של 101 שנים, עטור תהילה. בביקורו הרביעי בארץ, ב־1855 רכש פיסת אדמה פרטית ששימשה מקום להשלכת פסולת ושילם עבורה מחיר מופרז. על כברת אדמה זו הוקמה השכונה משכנות שאננים על פי פסוק מישעיהו („וישב עמי בנווה שלום ובמשכנות מבטחים ובמנוחות שאננות" ישעיה ל"ב), כשהיא מיועדת למגורי דלת העם. כשהוא מסתייע בכספי קרן עיזבונו של יהודה טורא מניו אורליאנס בארצות הברית, שהוא נמנה עם נאמניה, הקים מונטיפיורי בחלקה שרכש שלושה בתים מעוצבים כעין מבצר. הוא קבע שמחצית הדיירים יהיו

בני העדה הספרדית ומחציתם — אשכנזים. אלא שהמשתכנים לא רצו לחיות בשכונה המבודדת והתגוררו לסירוגין בעיר העתיקה. מונטיפיורי נאלץ להעניק להם „שכר עידוד" בצורת קיצבה שנתית, כדי שייאחזו במקום. בקצה השכונה הקטנה, שנוסדה ב־1860, בנה מונטיפיורי את תחנת הרוח, מפעל יוקרתי שהוכח ככשלון כלכלי חרוץ. עצמת הרוחות הנושבות באזור לא הספיקה להניע את הכנפיים הכבדות ואילו ... המקומית לא נטתה כראוי. תוך פרק זמן קצר הובאו לארץ מנועים מכניים, ותפעולה של הטחנה המפורסמת לא היה כדאי.

ימין משה, הנושאת את שמו של הנדבן, נוסדה בסמיכות למשכנות שאננים ב־1892. היא, כקודמתה, נועדה תחילה ... ורים ליהודים ספרדים וליהודים אשכנזים. מאז ידעו השכונות גלגולים רבים, הבתים אוכלסו ושינו את הרכב תושביהם ... במלחמת השחרור היה האיזור לצנינים בעיני הערבים. הם ראו חיזוק בימין משה, שדייריה עניים וקשי יום, אבן נגף ... לחסירה ללא שחיתות. השכונה הדלה היתה לעמדה קדמית במערכה על ירושלים. מאמץ ערבי רב הושקע בניסיונות להשתלט ... לה, רק צוואר בקבוק צר של כביש חשוף ... סגולותיה של השכונה שהיתה קרובה ...

מן השמש קרש קפיצה ממנו ינסו היהודים להתחבר עם אחיהם הנצורים ברובע היהודי של העיר העתיקה ומחזיקים בהר ציון. הם המטירו אש עזה לעבר ימין משה והפכו את חיי תושביה, שעדיין נותרו במקום, לגיהינום.

לאחר המלחמה היתה ימין משה לשכונת גבול מוזנחת. עולים חדשים שלא מצאו דיור אחר התגוררו בשכונת הספר העזובה, הנשלטת על־ידי אנשי הלגיון שעל החומה. האזור ידע תהליך של הריסה והשחתה ומציאות כלכלית עגומה. לאחר מלחמת ששת הימים הפך האיזור הנחשל והנשכח הזה ללב ליבה של ירושלים, ותכניות גדולות החלו נרקמות סביבו. המצב המציאותי העלוב דרש פעולת שיקום.

הבעיה המרכזית היתה מציאת דיור חליף ופתרון שימנע קיפוח. עיצובו מחדש של האיזור נעשה תוך התחשבות מרבית בארכיטקטים החזותיים המהווים מירקם עדין. בעיקר היה על מתכנני השיקום להתחשב בחומת העיר העתיקה, המצודה, מגדל דוד ושער יפו. אחד העקרונות החשובים היה שמירת שטח לפארק, הגולש לגיא בן־הינום ומתמזג עם הפארק הלאומי שלמרגלות החומה.

משכנות שאננים, שלושה בתי אבן מוקפים חומה, שזה למעלה ממאה ועשרים שנה מסמלים יותר מכל את תהליך היציאה מחומות העיר העתיקה, נושאת היום תפקיד מיוחד ובעל יחוד שאין דומה לה: משכן לסופרים ולאמנים מכל העולם ומרכז מוסיקלי משוכלל.

הפיכת יחידות המגורים העלובות והמוזנחות למרכז ארוח מפואר ליוצרים שונה, כמובן, מייעודה הראשוני של השכונה — פתרון למצוקת הדיור החמורה בין החומות. היום זהו מכלול תרבותי הכולל דירות מגורים, אולם הקלטות ואולם חזרות, מוקף גנני ירק וכיכרות מרוצפות באבן. המעטפת החיצונית נשארה אמנם כפי שהיתה, אך „התוך" מודרני ומציע את מירב הנוחות לאמן וליוצר.

משכן ההארחה

משכנות שאננים ממזגים היסטוריה מרתקת עם נוף מרהיב ומעורר השראה. לאחר מלחמת ששת הימים החלו אמנים, כשגילו את האתר הנדיר ביופיו, להשתכן בשכונת ימין משה הקרובה, ואז התעורר הרעיון לשפץ את המבנה הישן ברוח התקופה בה נבנה ולייעדו לאמנים ולאנשי רוח. תורם אמריקני, ביל לווירט, סייע במימון ואדריכלים ישראלים עיצבו את פנימו של המבנה מבלי לפגוע בחיצוניותו. המתכונת שקבעו מהנדסיו של משה מונטיפיורי, 28 חדרים, לשימושן של 16 משפחות, בתוספת מקווה ובית־כנסת, שונתה וב„שיכון החדש" יש מקום למספר מצומצם של דיירים. יחידות המגורים הורחבו וכוללות מפלס תחתון שבו קבוע חלון הנשקף אל הר ציון וחומות העיר העתיקה ומפלס עליון, מתחת לתקרה, המשמש חדר עבודה ועיון. תריסר הדירות פשוטות בתכלית, אך מצוידות היטב וכוללות מטבחון, שירותים ושלושה חדרים. המרפסת העתיקה, שנשארה כפי שהיתה בשנת 1860, משמשת את הדיירים כולם. לאורך האכסדרה עמודי ברזל, התומכים בגג המשונן, וממלאים גם תפקיד של מרזבים. בין העמודים פרושה סבכת ברזל קישוטית המכונה „התחרה".

מאז פתח בית ההארחה במשכנות שאננים את דלתותיו, במחצית שנות השבעים, התאכסנו בו סופרים, משוררים, אמנים, אנשי רוח ואף אישים מתחומי המדעים המדויקים. בספר האורחים מתנוססים שמות כגראהם גרין, אלבר מאמי, סול בלו, סימון דה בובואר, פרידריך דירנמט, פרד זינמן ורבים אחרים, מגדולי ההוגים והיוצרים במאה העשרים. בספרייה הקטנה מוצגות לראווה יצירות עם הקדשותיהם של הסופרים, המעידים כי את השראתם ספגו במקום זה. אישים אלה הופכים, עם שובם לארצותיהם, לידידי ירושלים.

החאן

החאן הירושלמי הנו מערכת תרבותית־בידורית הממוקמת ליד תחנת הרכבת של ירושלים. המבנה עתיק יומין ושופץ מבלי שאופיו הראשוני נפגע. יסודותיו הונחו בתקופה הצלבנית ומערכת הקמרונות מאז נשמרה. התורכים העותומנים הפכו אותו לפונדק דרכים על אם הדרך לחברון ולבאר שבע. שנים רבות היה המקום גל חרבות, וב־1966 הוחל בשיקומו והוא היה אכסניה לתיאטרון ומרכז למופעי בידור.

החאן משלב בתוכו אולם אינטימי למופעי תיאטרון בן 400 מושבים, מועדון לילה, מסעדה ומקום לקאברט סאטירי ולגלריה לאמנות.

ייחודו של אולם התיאטרון במבנהו המיוחד. בתווך עמודי אבן וקשתות גדולות מקשרות את כולו. היציע בנוי על כוכי אבן קטנים המשרים אווירה מיוחדת. מועדון הלילה שוכן במרתף דמוי מערה החצובה בסלע, במרכזו במה קטנה, עליה מופיעים ערב־ערב אמנים בדרנים.

המסעדה ובית הקפה משלימים את המקום. בקיץ מתארחים האורחים על המרפסת הנשקפת אל הרחבה הפנימית.

ליד שער הכניסה המסוגנן מוצגות לעתים יצירות אמנות שונות וכן ספרי מחזות וחפצי אמנות.

תיאטרון ירושלים

המרכז הירושלמי החשוב לאמנויות הבמה מצוי בשכונת טלביה והוא כולל מספר אולמות לתיאטרון ולמוסיקה. בניין התיאטרון נחנך בשנת 1971 והוא נושא את שמו של התורם מיילס שרובר. זהו מבנה מוצק שיש בו מזיגה של בטון ואבן, בחזיתו כיכר רחבה, ממנה נשקף נופה המרהיב של דרום ירושלים. אולם הכניסה רחב הידיים משמש לעתים משכן לתערוכות אמנותיות ולאירועים חברתיים.

תיאטרון ירושלים מהווה אכסניה לטקסים ממלכתיים ולאירועי חג, וזאת בנוסף לשימושים האמנותיים המקובלים.

בשנת 1986 נוספו לתיאטרון אולם קונצרטים שהוא ביתה של התזמורת הסימפונית של ירושלים רשות השידור והוא מצויד להקלטות רדיו וטלוויזיה, לידו אודיטוריום שצורתו משושה והוא מכיל 480 מושבים, במקום נערכים מופעים ניסויים ומקצועיים בתיאטרון ובמחול. מתחת לשני האולמות שוכן התיאטרון הקטן — בימה מיוחדת להופעות לילדים, הצגות יחיד, מפגשי יוצרים עם קהל וכדומה, באווירה חמימה ובלתי־רשמית. האולמות הוקמו בתרומת הנרי קראון, בן מהגרים יהודים מליטא, המתגורר בשיקאגו.

גן פעמון הדרור

ירושלים התברכה בגנים ציבוריים ובפינות נוי לרוב, אולם בגן פעמון הדרור יש מן הייחוד המיוחד.

הגן ניטע דרומית מערבית למלון „המלך דוד" במיתחם עומריה והוא משתלב במערכת הגנים המהווים את הפארק הלאומי המקיף את החומות. הגן נחצה על־ידי שני שבילים ובתווך נמצא עותק של פעמון הדרור.

כאשר הכריזו בני העם האמריקני ב־1876 על עצמאותם, נשאו עיניהם אל ירושלים. על הפעמון אשר יצקו כדי לבשר בצלצוליו את חירותם, הם חרטו את הפסוק:

„וקראתם דרור בארץ ושבתם איש אל אחוזתו". (ויקרא כ"ה 10). היה זה ציווי אלוהי לעם ישראל ולכוהניו המעניק חירות ונחלה לכל אלה המייחלים לעצמאות ולמולדת. הפעמון הירושלמי, שהוא העתק מדויק של הפעמון בפילדלפיה, כולל הסדק המפורסם בדופן, הוא שי העם בישראל שנועד לציין את יובל ה־200 לעצמאות ארה"ב.

גן הפעמון הוא רב־תכליתי ומציע שימושים מגוונים לצעירים ולמבוגרים, כולל משטח להחלקה בסקטים. יש בו במה למופעים הנערכים בלילות הקיץ תחת כיפת הרקיע. כן מתקיימים בו אירועים ציבוריים, כגון יריד הספרים ותערוכות שונות ההופכות את הגן למעין מרכז קהילתי פתוח.

בשוליו הדרומיים שוכן תיאטרון הקרון. הקרון אינו אלא קרון רכבת ישן שהובא ממגרשי הרכבת בחיפה ושופץ כדי למלא את ייעודו החדש: אכסניה לתיאטרוני בובות. ארבע להקות בובות קובצו תחת מטרייה אחת והן מקימות מופעים מגוונים, שגולת הכותרת שלהם: פסטיבל בינלאומי המבוקש על־ידי בובנאים מרחבי תבל.

הסינמטק

רכבל להר ציון

בצלע ההר, הנשקף לעבר הר ציון וחומות העיר העתיקה, ניצב בניין אבן ששימש עד לפרוץ מלחמת השחרור כבית חולים למחלות עיניים על שם ג'ון הקדוש. המוסד הרפואי הוקם ביוזמה בריטית למען תושבי ירושלים הנגועים במחלת הגרענת שסופה עיוורון.

בחודש מאי 1948, כאשר נוצר קושי בקשר היום־יומי בין הר ציון, שהוחזק בידי הפלמ"ח — לבין העורף היהודי, הותקן רכבל בין בית החולים סנט ג'ון לבין ההר. בשעות היום הונמך הרכבל, כדי שלא לעורר את סקרנותם של חיילי הלגיון הערבי הניצבים על חומת העיר העתיקה, ואילו בשעות הלילה נמתח כשקרונית יחידה נמשכת בעזרתו. הקרונית הובילה מצעים ונפגעים מההר, והעבירה אליו חומרי ביצורים, ציוד, תספוקת ותחמושת. לאחרונה שוחזר הרכבל, ששבת מאז 1994, ובאתר מוצגת תערוכת צילומים המנציחה את תופת מלחמת השחרור במקום.

בית אות המוצר הירושלמי

בית אות המוצר הירושלמי, מעברו המערבי של בית החולים למחלות עיניים על שם ג'ון הקדוש והוא מרכז תצוגה ותיק של אמני ירושלים בענפי התכשיטים, הצורפות, ומלאכת היד. המבקרים במקום יכולים לראות את האמנים בשעת עבודתם ולהתרשם מדרך היצירה. הבניין נחנך בשנת 1965 וקנה לו מוניטין בזכות הרמה הגבוהה של התצוגה שבו.

יום ירושלים

כנפיים סביב לה

הרעש הנורא של טחנות הרוח בירושלים הפריע למנוחת התושבים. היו רבות כאלה, שטחנו את הקמח. שתיים עדיין ניצבות במקומן

מאת אלי הכהן

טחנת רמב"ן בשכונת רחביה

מודעת "דרושים" במרכאות יוצאת דופן מתנוססת בכניסה לתחנת הרוח שנפתחה בימים אלה מחדש בשכונת רחביה: "פועלים, בני דת משה, המיומנים במלאכת הטחינה נחוצים לעבודה במשמרות הפעלה". מפרסם המודעה ב"ג'ואיש כרוניקל" – סר משה מונטיפיורי. השנה – 1875.

1450 לירות שטרלינג עלה הפרוייקט החדש, בגינו פרסם המשקיע את המודעה. כוונתו היתה לבנות ולהפעיל "טחנה הסובבת ברוח כי היו אנשים אשר אמרו כי הדבר הזה יביא תועלת רבה מאוד לירושלים כי ירד מחיר הטחינה לחצי וכי תהיה יכולת לטחון בריחיים האלה כל הקמח הצריך לירושלים". (מתוך החוברת "מבשרת ציון" תרמ"ד).

25 שנים פעלה התחנה תוך שהיא מפסיקה מדי פעם לצורך תיקונים שמומנו, כמובן, על-ידי הפטרון מונטיפיורי. את כל חלקיה ייבא המשקיע מבריטניה. היו בה ארבעה זוגות ריחיים שהופעלו באמצעות מערכת גלגלי-שיניים, כדי שהכנפיים תהיינה מופנות לכיוון הרוח התקינו מיתקן מיוחד – כעין שבשבת – שהורכבה על הכיפה. סידור "אוטומטי" זה היה חידוש בטכניקה של תחנות הרוח וחסך זיעה רבה, שכן ביטל את הצורך להיות בכוננות מתמדת לכיוון הכנפיים.

טחנת משכנות שאננים לא היתה אלא אחת מיני רבות שפעלו בעיר הקודש. קשה להאמין, אבל במאות הקודמות נכון היה לקבוע כי ירושלים – טחנות-רוח סביב לה. שתי עדויות שרדו מאז. האחת – טחנת משכנות שאננים בימין משה. והאחרת – זו החדשה-ישנה שברחוב רמב"ן.

מבחוץ היא אכן מרשימה. כמו פעם. כל מי שחולף ברכבו בכניסה לרחביה לא יכול להתעלם מן הכנפיים המבהיקות שמתנוססות ממעל. אולם אם ביקור בתוך הטחנה המשופצת גורם אכזבה מסוימת: מיקבץ סינתטי של בתי עסק מכל הסוגים – ורובם בשמות לועזיים כמובן. אתה מחפש אבן-ריחיים, גלגלי-שיניים, הדגמות מכניות, או סקירה על וצירותיו של אדריכל הטחנה מנדלסון (אותו נזכיר בהמשך) – יוק. רק בכניסה ממש זכר מי שזכר להציב מספר תמונות וכמה שורות הסבר משובצות כמובן בקרדיטים מחמיאים לקבלנים ולמשפצים.

שכונת רחביה, שנודעת עוד מקדמא דנא בהתנשאות תושביה, דקדקה כנראה לאלתרמן באצבעותיו וב-1936 פרסם שיר ביקורתי עליה ("חסנוביזם פורח") ב"הארץ". בין היתר כתב אז: "טחנה עתיקה נזדמנה לנו כאן / ותהיה למבצר בני אירופה ואסיה / והכנפיים קצוצות בה לא קמח נטחן / אם אין קמח יש פנטזיה".

אלתרמן כיוון לטחנת רמב"ן. איש אינו יכול להצביע בבירור על שנת בנייתה. כל שידוע הוא כי טחנה זו, יחד עם טחנה נוספת, שכיום אין לה זכר, שימשו לפני למעלה מ-100 שנה את היוונים שגידלו חיטה באיזור ניקופוריה. לפני כ-50 שנה – זמן רב לאחר שחזר המבנה לתיפקוד יעדו המקורי – החליט אדריכל הבאוהאוס אריק מנדלסון לערוך בו שיפוצים יסודיים. מאוחר יותר הפך האתר מקום מגוריו של הקונסול ההולנדי בירושלים. לפני תריסר שנים לערך נמנעה מן הקבלן ליפשיץ, שרכש את המבנה, פעולת הריסה לצורך בנייה למגורים. אז, בתום מאבקים בוועדות השונות, בעצה אחת עם הקבלן, הוחלט להפוך את הטחנה לאתר מסחרי. אין ספק שמנדלסון והיוונים מניקופוריה היו נהנים מאוד למראהו החיצוני של המבנה, אך ספק גדול אם ראו בחזונם את תוכו הופך אכסניה למספרות, גלריות ומסעדות.

*

מוצאו של רעיון השימוש בטחנות רוח – בפרס. הכוונה היתה לנצל את עצמת הרוח לטחינת חיטה. הצלבנים אימצו את השיטה, הרחיבו אותה ויישמו אותה בארצות אירופה. מאז פרחו מפעלי הטחינה ושמעם הגיע גם אל עיר הקודש. קשה להצביע במדויק על התקופה בה הגיע הרעיון למימוש בירושלים.

המזרחן ברנרד לואיס טוען כי במפות עותומניות מן המאה ה-16 כבר סומנו טחנות רוח, אולם אין עדויות ממשיות על השימוש בהן. במאות ה-18 וה-19 כבר ברור שברחבי עיר הקודש פעלו מפעלי טחינת קמח. בנו של מוחמד עלי שליט מצרים, אברהים פחה, הקים שתי טחנות. האחת בהר ציון והשנייה בשיתוף עם הכנסייה הארמנית – ברובע הארמני בעיר העתיקה. טחנות אלה היו שונות במהותן מן המאוחרות יותר. דוגמת טחנת משכנות. כיפתן היתה קלה, נותנה לסיבוב מתוך המבנה בעזרת מנוף גדול. מבחוץ היתה מערכת מוטות ועליהן מערכת מפרשים שהופעלה על ידי הרוח. בשנות ה-50 וה-60 של המאה הקודמת יוזם לנו על עוד מספר טחנות רוח שפעלו ברחבי העיר, רובן בבעלות הפטריארכית היוונית האורתודוקסית. טחנת רוח היתה באיזור רחוב אגריפס של היום. אחרת – במושבה הגרמנית ושלישית סמוך למגדל רטיסבון (סמוך לרחוב המלך ג'ורג') אולם מיקומה של שנוי במחלוקת. יש הקובעים כי זאת טחנת הרוח שסומנה במפת ירושלים, 1984, ויש אחרים כחוקר ירושלים פרופ' יהושע בן-אריה הסבורים שזה מצד – מבנה ששימש לאיתות אורות.

על-פי ההשערה נבנתה הטחנה הראשונה על הר הזיתים, במפת פוקוק, בה מסומנים אתרי העיר מלפני למעלה מ-200 שנה מסומן רכס אוגוסטה ויקטוריה בשם "ווינדמיל היל" כלומר, גבעת טחנת הרוח. שלוש טחנות נוספות עליהן מצביעים החוקרים היו בגבעת בירה, בשועפט ובכפר עין-ערוך. פרופ' בן-אריה מן האוניברסיטה העברית מספר על הוויקטוריאני הולמן האנט, שביקר בירושלים מספר פעמים, ואף רכש בית ברחוב הנביאים. של הצייר האנט, הורבה לתאר את העשייה הקמח בגוף בתיאוריו יש נימה של רוגז על הרעש המבלתי נסבל שבקע מטחנות הרוח, שהגיע אל ביתו והפריע את שלוותו. בימינו, בוקע עוד רעש מטחנות הרוח.

אתה יכול לשרוק עד מחר בבוקר

איציק יושב בצד הבמה, בתוך כלוב, צופה באירועים המתרחשים סביבו, שנקשרו אסוציאטיבית, ללא היגיון סיפורי, ומחוברים זה לזה. מחזה חדש בפסטיבל ישראל

מאת ציפי שוחט

עמדת התצפית

תיאטרון של שאלות

הסטר, ספר יוהן כריסטיאן וויצק, בן ארבעים ואחת, דקר למוות את אלמנתו בת הארבעים ושש של הכירורג המנוח כריסטיאן וויסט. המקום: לייפציג, גרמניה. הזמן: 1821. שלוש שנים מאוחר יותר הוצא להורג בכיכר השוק בלייפציג.

זהו הבסיס ששימש את המחזאי גיאורג ביכנר (1831-1937 – כשנולד היה וויצק בן 67) לכתיבת מחזהו "וויצק" – מחזה מדהים בחדשנותו לגבי הזמן שנכתב. את המחזה הספיק ביכנר לסיים אך בקושי. טיוטות המחזה שהותיר אחריו (כתב-היד השלם, אם היה כזה, לא נמצא) הביאו את חוקרי ביכנר לספקות לגבי סדר התמונות וסיום המחזה. מחלת הטיפוס שתקפה אותו הביאה למותו בגיל 24. עד אז הספיק לכתוב שלושה מחזות וסיפור אחד. אף-על-פי-כן, נחשב לגאון מבודד שהצליח להשאיר את רישומו על התיאטרון המודרני והקולנוע הגרמני החדש. היו שראו בו רומנטיקן מאוחר, אחרים ראו בו את אחד ממבשרי הנטורליזם, האקספרסיוניזם, התיאטרון האפי ותיאטרון האבסורד. כך או כך יצירתו שילבה מות מדעי (ביכנר היה בעל תואר דוקטור בנושא: מערכת העצבים של הדג) עם הגנד הכרתי וצורת כתיבה אנטי ספרותית.

גיבור מחזהו הוא וויצק האוהב את מאריה. כדי לשלשל מעט פרוטות לידיה הוא מפקיר את גופו לניסוייו המדעיים של רופא. הוא הופך להיות שפן-נסיונות אנושי, המפוטם בעדשים כדי לבדוק את השפעת הדיאטה הרצחנית על הדופק שלו, שרירי פניו, יציבות גופו וסטייתו השכלית. מאריה אינה משיבה לו אהבה. בגידתה בו מביאה למותה. הרצח שלה בסוף, והתאבדותו. הם סמל לאדם התלוש, זה שאיבד את המשמעות לחייו.

מכאן יצא יורם פורת אל המסע שלו בהצגה "אתה יכול לשרוק עד מחר בבוקר. כלב גוסס/קץ המדינה/ביכנר מסופר". פורת לא מספר את הסיפור של ביכנר. וויצק כאן הוא רק תירוץ. וויצק על הבמה של פורת, הופך להיות איציק (או כל אחד אחר), והוא יושב בצד הבמה, בתוך כלוב, צופה באירועים שמתרחשים על ידו ומסביבו. ואלה נקשרים זה בזה בקשר אסוציאטיבי, ללא היגיון סיפורי מקובל.

תמונת עולם של חרדה

כמו אצל ביכנר, שהתרחק מעלילה סיבתית ובמקומה בנה עלילה אימאז'יסטית המורכבת מחלקים חלקים המתחברים לשלם אחד, כך גם פורת בונה תמונת עולם של חרדה מטאפיזית לנוכח האבסורד של הקיום האנושי – תמונת עולם המורכבת מעלילה "שבורה". נעדרת מתח דרמתי, שמתארגנת מתמונות תמונות המתחברות זו לצד זו לפי עקרון של מונטאז' קולנועי. הצופה ימצא או לא ימצא קשר ביניהם.

זהו תיאטרון של קומפוזיציה, חבורת מהמלל הספרותי ומציג במקומו תמונות ויזואליות ואימאז'ים הנשענים על אינסוף התרחשויות, שלעיתים קשה לקלוט את כולן. "כך זה במציאות", אומר פורת, "בחיים קורים הרבה דברים בעת ובעונה אחת. אין סיפור אחד, סיפור אחד הוא מוסכמה של שקר מסוים. במציאות יש סדרה אינסופית של סיפורים. התיאטרון הזה קרוב יותר לריאליה מאשר כל תיאטרון אחר. דווקא בגלל שאתה מפרק את הדברים".

את הלשון התיאטרלית הזו (מוסנדים של רוצ'רד פורמן, ז'אן פאבר ובוב וילסון) למד פורת להכיר בזמן שהותו בארה"ב. בתיאטרון הזה יורדת המלה ממרום כהונתה והופכת מרכיב אחד מתוך מכלול המרכיבים שיוצרים את השלם. כאן שותפים כל המרכיבים באותה מידה: התפאורה, התאורה, התלבושות, השחקנים, פס-הקול. כל אחד מהם הוא שחקן – ואף אחד מהם לא חשוב יותר מהשני. השחקן בתיאטרון הזה צריך לעבור חינוך מחדש. אפילו התענוג של אהבת הקהל נחסך ממנו. "זהו תהליך ארוך של עבודה", אומר פורת; "אינסוף ויכוחים וניתוחים עד תהומות הנפש. כשהולכים בחושך – אתה נופל לאינסוף בורות. אתה לא יכול לצפות מראש לאהבת הקהל ולנסות למצוא חן".

עם פתיחת ההצגה יושבת ילדה בשמלה ורודה מתקתקה, קוראת ספר ובוכה. דמות שיצאה, כאילו, מהאגדה. היא מספרת את הסיפור של ויצק. זו הגרסה שלה – היוצרת פרספקטיבה תמימה, לא מעורבת – כמו שכתוב בספר. בגרסה הזו ניצל וויצק מהמוות, וכך גם אהובתו. סיום שמח? לאו דווקא. כי על הבמה מתרחשים הדברים אחרת.

על הבמה כמה דמויות – כל דמות והסיפור שלה. הזמרת שמשוגעת על מוסיקה; האיש שנולד עם אהבה מיוחדת לרצח ("כשהייתי ילד האכילה אותי המטפלת דג מלוח – רציתי לרצוח אותה"), הגנן שמטפל בעציצים והוורדים צומחים לו מהאצבעות; האשה האירופית, המסמלת את מהלך ההיסטוריה ומכסה את מפת אירופה בעלים. יש גם רופאים, סוכני חרש ועד שמספר את סיפור הרצח. עולם של דמויות עם רצונות בלתי ממומשים – עולם בו שורפים תווים ומשתיקים את המנגינה. מציאות שקוברת את הרומנטיקה ורוצחת בעזרת מיתרי כינור. הדמויות נעות כמריונטות בקרקס. הן אינן דמויות חיות, כי אם טיפוסים המייצגים, כל אחד בתחומו, את הריקנות המחרידה של עולמן המנוכר. החזרה של הדמויות על מלים, משפטים ותנועות מציינת דינאמיקה של קיום אנושי חסר משמעות החוזר על עצמו בתנועה מעגלית.

אל שורת הדמויות מצטרף פס-הקול תיוצר יחסים מיוחדים עם הבמה. לעיתים מנהל דיאלוג, לעיתים שר סולו. הוא מורכב מאפקטים וצלילים של רכבות, פעמונים, דיאלוגים מוקלטים ומוסיקה של ברהאמס, שוברט, בני גודמן (גז משנות ה-20) ופוצ'יני.

הימנעות מפרשנויות

צלילי הרכבות, שורת נעלי החיילים שחוצה את הבמה, האמהות שמלבישות את בניהן (או אולי בעליהן) במדי קרב – מעוררים, אצלי לפחות, אסוציאציות של מלחמה מסוימת. מלחמת עולם שהביאה איתה את השואה. פורת עצמו כבר שמע אינטרפרטציה כזו, אבל אצלו "השואה לא עברה אפילו במחשבה". אין אמת סיפורית אחת בתיאטרון הזה. יש אוצר דימויים, שעוברים את הסינון האינדיבידואלי ומעניקים לכל אחד משמעות משלו.

שם ההצגה: "אתה יכול לשרוק עד מחר בבוקר..." וכו', מכין אותך לאירוע בלתי שגרתי. פורת נמנע מפרשנויות. "שיבינו מה שרוצים". הוא מציג בתיאטרון הזה שאלות, אך אינו נותן תשובות – "מנסה לתגיע למימדים אחרים של תחושות והבנה".

פורת: "היחסים בתיאטרון רגיל הם יחסים של מאלף ומאולף. זו הקומוניקציה – לעשות משהו שנקבל את קשקוש הזנב. אם אתה שובר זאת ומחפש אפשרויות אחרות של שפה אנושית, אתה נקלע לטריטוריות בלתי ידועות. התיאטרון הרגיל הוא שקר וכזב. התיאטרון כאן מנסה להגיע לאמת מבלי לעבור את כותנות המשוגעים של התיאטרון השקרי. זהו תיאטרון שלא מתחנף, לא יוצר מניפולציות ומנסה לא לדבר על מסרים".

מדהים שזהו האיש שכתב את "אמריקה" – מחזמר (בשיתוף שלמה גרוניך) על חייו, אהבותיו והרפתקאותיו של קארל רוסמן באמריקה. שתי הפקות תיאטרוניות הרחוקות זו מזו מרחק שנות אור, שתיהן בפסטיבל ישראל.

פורת: "אמריקה נכתב מזמן, לפני יותר מעשר שנים. היום לא הייתי כותב. היום אין לי עניין בזה. יש לי עניין בתיאטרון שעושה שימוש חופשי ומתחכם בכל האלמנטים של החוויה האנושית. היום יש לי עניין בעבודות שלא מחפשות דרך ישירה או מידית לקהל – עבודות שמכנסות לציור מפות חדשות של תקשורת. אין פלא שאנשים בורחים בשלבים שונים של ההצגה. באים ומצפים ל"אמריקה" – ומקבלים "אתה יכול לשרוק עד מחר בבוקר"".

אני לא ברחתי, נשארתי עד הסוף. גם נהניתי. ■

מאת חיים מאור

זרמים מרכזיים של אמנות ישראל העדיפו את הציור המופשט לסוגיו, לידי אוונגרדי או אקספרסיוניסטי. הסגנון הריאליסטי נותר בצל. בשנות ה־80 הריאליזם אינו שולי עוד

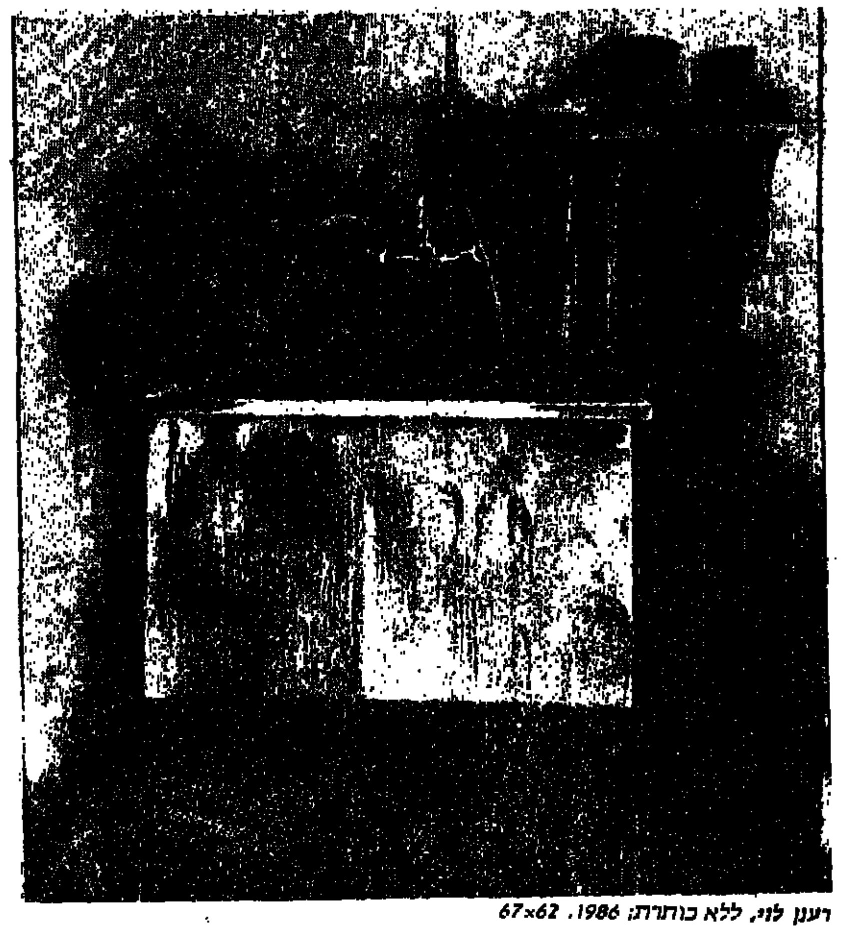

רענן לוי, ללא כותרת; 1986, 67x62

עמוס דבין, קיוסק; 1984, 100x97

„אמנות ישראל קמה וצמחה היישר מתוככי האוונגרד האנטי־ריאליסטי" – מצהיר ד"ר גדעון עפרת במאמרו המקיף, הפותח את קטלוג התערוכה המרשימה ורבת ההיקף „לקראת ריאליזם ישראלי חדש", המוצגת במוזיאון „בית אורי ורמי" באשדות יעקב מאוחד. התערוכה מיועדת לנדוד אחר־כך ברחבי הארץ במסגרת „אמנות לעם".

היצירות בתערוכה זו, ומאמרו של ד"ר עפרת, קוראים תיגר כנגד המצב הקיים בו המודרניזם באמנות הישראלית היפנה את הגישה הריאליסטית לאפיק צדדי, וביכר על פניו עיוותים אקספרסיוניס־טיים־מלאנכוליים, „הפשטה לירית", קו־ביזם וקונסטרוקטיביזם ושאר איזמים שיסודם מרידה בריאליזם. למרות מתח זה שבין תכתיבי „רוח הזמן" ו„רוח המקום" לבין נטיית ליבם של האמנים, נמצאו, למרות הכל, גם אמנים ריאליסטיים לאורך דרכה של האמנות הישראלית. אבל, כאמור, באפיק צדדי.

בשנות ה־50 היה ריאליזם זה מזוהה וקשור למגמות חברתיות־סוציאליסטיות (נפתלי בזם, אברהם אופק, יוחנן סימון, שרגא וייל, משה גת ועוד).

בשנות ה־70 הוא התחבר עם „תעודת החכשר" של הפופ־ארט והחיפר־ריאליזם האמריקאיים (אורי ליפשיץ, רן שחורי, יורם רוזוב, יהושע גריפית, נפתלי גולומב ועוד), שלא לדבר על יוצג פיגורטיבי בעבודות קבוצת „אקלים" (אליהו גת וחבריו) או אמנים כמו אורי רייזמן.

מיתקפה ריאליסטית משמעותית מתרחשת בתחילת שנות ה־80, עם גלי הפוסט־מודרניזם והעניין המחודש בפיגורטיבי, ספרותי, מיתולוגי, לוקאלי וכו'. זהו ריאליזם ישראלי מסוג חדש. הוא פלורליסטי ואישי מאוד. אם מקור של הריאליזם במושג „ריאליסה"־מציאות, הרי אין זו מציאות מוחלטת אובייקטיבית, על־אנושית, אלא תפישת מציאות המודעת למגבלות בתפישה האנושית, לקליטת המציאות כחוויה פנימית־סובייקטיבית ולניסוחה באופן סמלי, מטפורי ונוסחתי, לא־עוד סתירה בין סובייקטיביות לריאליזם. כך יכולים להופיע דימויים ריאליסטיים שמקורם בזיכרון אישי, במבט על הסביבה המשפחתית הקרובה, או על חפצים יום־יומיים, בנאליים, ובו־זמנית לקבל משמעות פיוטית ומטאפיזית. „זהו ריאליזם חדש" – מדגיש ד"ר עפרת. „המאחד בקשר הדוק את ברית העין־מוח, עם ברית העין־לב." הוא אומר. „מעורבות חווייתית בסביבה ואחיזה ביציבות היחסית של תולדות האמנות, לאחר הטלטולים המודרניסטיים הגדולים. זהו ריאליזם שיכול לזקוף ראש, מאחר שאיננו שולי עוד או מתוך לתחנם".

בתערוכה מוצגים 30 ציורי שמן ו־40 עבודות על נייר. משתתפים בה: דוד גרשטיין, פמלה לוי, יצחק ליבנה, רענן לוי, עופר ללוש, שירלי פקטור, עופרה צימבליסטה, מיכאל קובנר, עמוס רבין, יורם רוזוב, דוד ריב, יאן ראוכוורגר, אסף שמיר, שאול שץ.

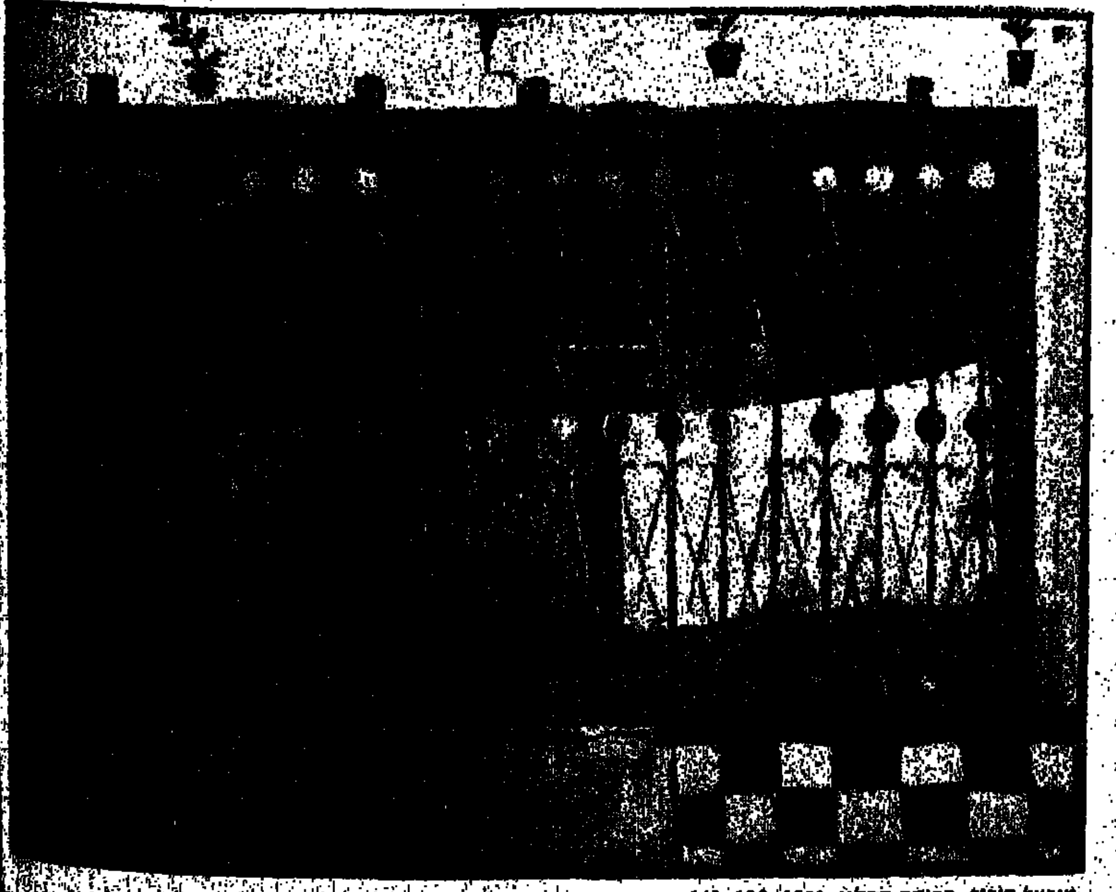

מיכאל קובנר, כביסה בחלון; 1982, 162x130

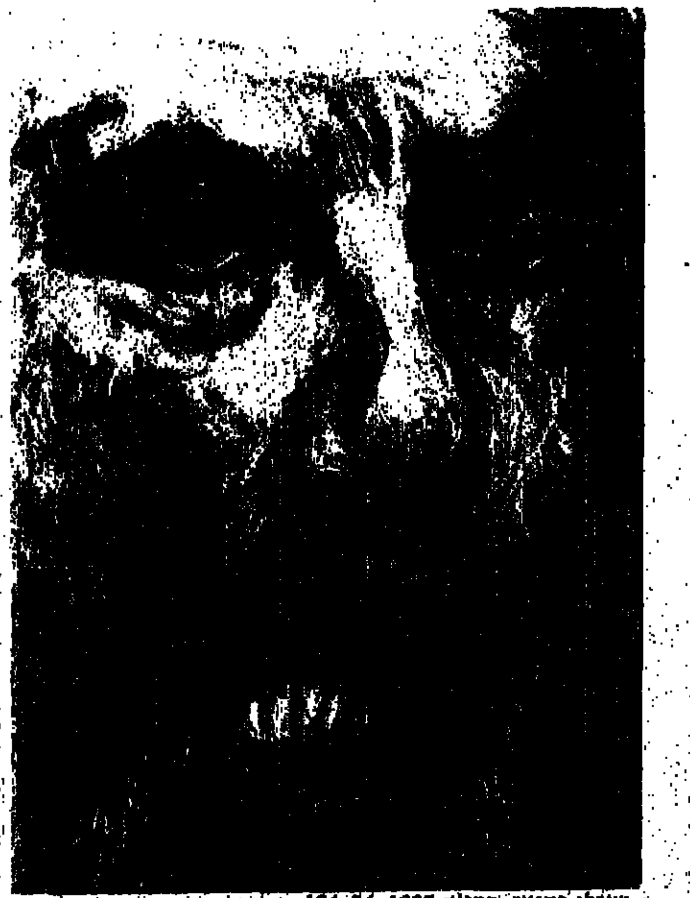

שירלי פקטור, כהנא; 1985, 104x74

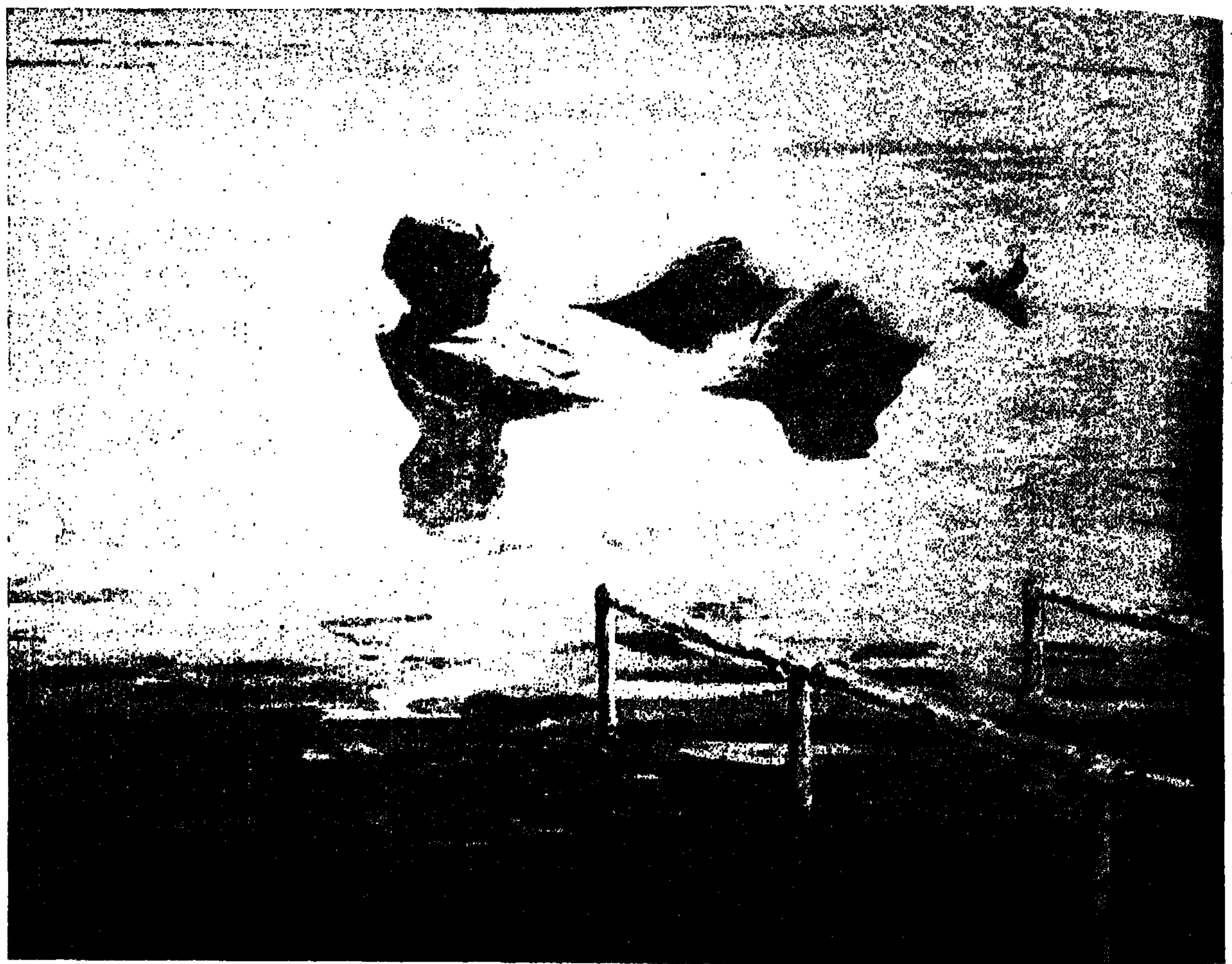

דוד גרשטיין, מסדרת ים המלח; 200x240

פמלה לוי, דמות ליד בריכה; 1986, 200x140

דוד ריב, יד לבנים עם מסך; 1980, 210x140

יורם רוזוב, ללא כותרת; 1985, 60x80

החותם האישי

משה דור

המלחמה האחרונה

בשטוקהולם, לפני זמן קצר, שמעתי סופרים שוודיים מביעים את קנאתם בעמיתיהם מישראל. „יש לכם", אמרו, „חיים מעניינים, מרתקים, בלי יום אחד של שעמום. ואילו אצלנו – איזה שיממון!"

אינני מכיר את הספרות השוודית בת־זמננו. על צד האמת, אינני מתיימר להכיר גם את הספרות השוודית שאיננה כל־כך בת־זמננו. מה, אחרי ככלות הכל, אני יודע עליה? בילדותי בלעתי את „מסע הפלאים של נילס הולגרסון" של סלמה לגארלף. ככל הזכור לי, לא תורגם הספר הזה, שנועד להאהיב את שוודיה על אזרחיה הקטנים, מלשונו המקורית, אבל אותה עובדה לא שינתה מאומה מבחינתי. אהבתי את סיפורו של הנער, שנעשה ננס ודאה בשמי שוודיה על גבו של אווז, אהבה עזה, ונופי הארץ הסקאנדינאווית הרחוקה היו קרובים ללבי ולדמיוני. לימים קראתי גם את „ירושלים" של אותה סופרת, הפעם רומאן למבוגרים, שענייננו צליינים שוודיים שבאו לחונן את עפרה של ארץ־הקודש. וזמן רב לאחר־מכן מצאתי, בעברית, משהו משל פר לאגרקוויסט. וכן, המחזות של סטרינדברג, „האב" ו„העלמה יוליה". ומחרוזת „המיניאטורות ההיסטוריות" שלו. אבל זהו זה. זה הכל. בעברית, כוונתי. אי־אילו פריטים נוספים קראתי בתרגום לאנגלית.

סלמה לאגרלף זכתה בפרס נובל לספרות ומתה ב־1940. השוודים מבטלים עכשיו את מי שהוציאה לחם מוניטין ברחבי תבל. פר לאגרקוויסט, מחבר „הגמד" ו„בר־אבא", זכה בפרס נובל לספרות אף הוא. אליו מתייחסים בכבוד רב יותר. וסטרינדברג, שלא זכה בפרס הגדול – טוב, הוא חי ורענן בכל מצוקותיו, משטמותיו וקללותיו עד עצם היום הזה.

אבל מה טיבה של הספרות השוודית המודרנית והלא־כל־כך מודרנית? אינני יודע. אין לי ברירה אלא לקבל עדות ישר, כמאמר האנגלים, מפי הסוס. ומה אומר הסוס? הוא טוען, שהספרות הלאומית שלו לוקה באנמיה. אין בה שום דבר מרעיש באמת ובתמים, שום דבר שיזעזע את אמות הסיפים, שיעביר רטט של חרדה או של תקווה בכל תאי הגוף היוצר. אפילו רצח אולוף פאלמה לא היה אלא אדווה, שהקציפה מעט את המים ונמוגה כלא היתה. וגם אסון צ'רנוביל, שאירע בברית־המועצות, אך נשורתו הראדיואקטיבית הפליגה על כנפי הרוח ופגעה בצפון שוודיה, ובלאפים, הנודדים שם עם עדרי איילי־הצפון העצומים שלהם – הפחיד לא לזמן ממושך מדי. וגם בעיות האקולוגיה, הכרוכות במציאותה של תעשייה בכלל ושל כורים גרעיניים בפרט, אינן מוציאות המונים לרחובות. לכל היותר תתמודד מפלגה „ירוקה" בבחירות הבאות ותנסה להבקיע את מחסום ארבעת האחוזים, הניצב בינה לבין הפרלאמנט.

בכל זה אין די. הספרות השוודית, שיש בה, בלי ספק, יוצרים טובים ואפילו מצוינים – על כך מעידים סוסים אחרים, לאו דווקא הנוגעים־בדבר – מבוססת ב„הוויות קיומיות", אך משתוקקת למכת־החשמל, שתזרים דם חדש, תוסס, בעורקים. וזה, לדעתם, מה שיש לנו.

ומשום כך מקנאים בנו הסופרים השוודיים.

„יודעים אתם", אמרתי לבני־שיחי, „הבה נעשה עסקת־חילופין. תנו לנו את השקט שלכם, את השלווה הירוקה של יערותיכם הענקיים, את מרחב השלגים, את השעמום המבורך הזה של מדינת הסעד, אפילו מגרדות אותו פה ושם בעיות אקולוגיות או צוללות־כיס סובייטיות, המתגנבות אל נמליכם. תנו לנו כל אלה וקחו את מתח־העצבים המתמיד שלנו, את חרדת הקיום, את חוסר־הבטחון, את אימת המלחמה התלויה ללא הרף באופק, את המחויבות הנפשית, המדידה שינה מעיניהם של סופרים, לחיות מעורבים בשאלות הממשיות של המדינה והחברה... בואו ונתחלף, ולאחר תקופת־זמן מסוימת ניוועד שנית ונשקול. מי יצא נשכר ומי יצא נפסד מן החילופין הללו."

הרהרתי: נולדתי בתל־אביב, ומיום שעמדתי על דעתי הספרותית אני שקוע עד צוואר באותו ריגוש בלתי־פוסק, שנפשם של הסופרים השוודיים יוצאת אליו. אפילו הספקתי לטעום משהו מטעמה של מחתרת בטרם לבשתי מדים. כמה מלחמות זכורות לי? מלחמת השחרור. מיבצע קדש. מלחמת ששת הימים. מלחמת ההתשה. מלחמת יום כיפור. מלחמת לבנון. ומה שבין מלחמה למלחמה – כל אותן התכתשויות והקזות־דם „קטנות", הנותרות כצלקות שאינן מגלידות בפסיכולוגיה העממית גם בלי שתוצב להן יד בכיכר העיר. ומיום שהתחלתי לכתוב „ספרות" שלא כפורקן חולף של גיל ההתבגרות, נבצר ממני להיחלץ ממעגל מכושף, שבו גם הליריקה האינדיווידואליסטית ביותר יש לה קשר־טבור עם הכרת אחריות קיבוצית. זהו גורלה של הספרות העברית למן ראשיתה, כאשר משורריה הקמאיים, הלא הם הנביאים, נשאו את בשורתה המיוסרת גם אל אוזניים שלא חפצו להקשיב לה, אלא שאנוסים היו על פי צו לבבם, לאמור „והיה בלבי כאש בוערת עצור בעצמותי, ונלאיתי כלכל ולא אוכל" (ירמיהו כ', ט').

במתחם האחריות הזה, שבו גם שיר אהבה מוליך, בנימיו היותר נסתרות, את תודעת הכלל, זמניו ומסותיו, שרויה הספרות העברית ושרוי כל אחד ואחד מנושאי־כליה. המאבק על עצמאותו הרעיונית והאמנותית של הסופר אי־אפשר בלעדיו, אבל גם חירותו של היוצר יש לה זיקה אל ישות רוחנית־היסטורית, שבה אין אולימפוס ואין מגדלי־שן, אבל יש ארץ מובטחת ויש מוריה.

נחזור לשוודיה. אי־שם בצפון הארץ הזאת, בעיירה שבה עומדת האוניברסיטה הצפונית ביותר של המדינה רחבת־הידיים – 450 אלף קמ"ר – הוליכונו, חבורת סופרים מישראל, לבית בעל „זכויות": עכשיו פועלת בתוכו מסעדה, אבל בין כתליו נתחוללו אי־אילו אפיזודות שהיו כרוכות ב„מלחמה האחרונה" – כך הסבירו המלווים האדיבים והבקיאים – ונמצאו ראויות לחרשם עלי ספר.

„המלחמה האחרונה"... מלחמת העולם השנייה? לא ייתכן. שוודיה היתה נייטראלית. מלחמת העולם הראשונה? גם אז עמדה מנגד לקונפליקט העולמי. וגם במלחמת קרים, במחצית המאה שעברה, לא נסתבכה שוודיה.

התברר שהכוונה היתה ל... מלחמות נפוליאון. צבא רוסי חצה את הים, המפריד בין שוודיה לרוסיה, על הקרח והגיע עד לנקודת־חישוב הזאת, וכאן, בבית הזה, קבע את מפקדתו רוזן פלוני, מפקד הפולשים, וכאשר נהדף ממנה במתקפת־נגד, השתקע כאן המפקד השוודי.

תמונות המצביאים, במיקטורניהם עטורי־המדאליות ובמגבעותיהם המשולשות, תלויות על הקיר, ולהסועדים ינעם.

1812, רבותי, 1812.

זו „המלחמה האחרונה".

נזכרתי בשיר, שכתבתי לפני שנים, בלונדון. כיוון שתרגומו האנגלי של אותו שיר, „בפארק" שמו, נמצא ברשותי, ביקשתי רשות לקראו. בהזדמנות נאותה, באוזני המארחים:

איש אנגלי זקן מאכיל ציפורים בפארק סט. ג'יימס: יונים ודרורים מתפרנסים מכף ידו. האצבעות כמעט שקטות ושמש חיוורת חודרת מבעד לעור השקוף ומבעד לשרוש הנוצות, כמו ים קטן שמלחך שולי חיים.

גם אני מנסה להאכיל בפארק סט. ג'יימס. אינני מצליח: האצבעות רועדות מדי, העור נכרי אף־על־פי שמחוויר במי השמש הזאת, עיתון שקראתי הבוקר מרשרש בעיניי, המלחמות המזרחיות שלי רודפות אחריי בעקשנות. ציפורים, כידוע, נרתעות מפני בני־אדם עצבניים.

שמעו השוודים ושקעו במחשבות. אחר־כך אמר לי אחד מהם: „בעצם, כבר אינני כל־כך בטוח שהייתי רוצה להתחלף".

השמים, בצפון, היו חיוורים־כחולים. האשוחים והאורנים היו ירוקים־כהים. קרח עדיין כיסה את פני הנהרות והאגמים. והרחק משם, בארץ קטנה, לחופו המזרחי של הים התיכון מתחת לשמש לוהטת, מסנוורת, נרקמה והלכה מערכה נוספת בחזיון המעורבות הנצחי של הספרות העברית.

משה דור

משה דור, יליד תל־אביב, חתן פרס ביאליק לספרות לשנת תשמ"ז, נשוי ואב לשניים. פרסם 13 ספרי שירה למבוגרים, ארבעה ספרי שירה לילדים, קובץ מסות ספרותיות, שני קובצי ראיונות עם סופרים זרים וישראלים. פובליציסט וחבר מערכת „מעריב".

שלום בית

חיה יוסף

החציל האציל

יד לפה

בין כל הירקות, החציל הוא הרב־שימושי ביותר. מקורב לתפוח האדמה, מניחים שהחציל השייך למשפחת הסולניים (כמו תפוח האדמה העגבניה והפלפל) הגיע מדרום אסיה ליבשת אירופה, אחרי שנקלט בדרך בארצות הברית. צורתו המוארכת וצבעו הסגול משכו את תשומת לב מגדלי הירקות, ואחרי שגילו את שפע הבשר הלבן והעסיסי מתחת לקליפתו התחילו לבדוק דרכים שונות להכנת מאכלים שונים ממנו. לחציל, כמעט אין טעם, ואפשר להכינו בדרכים שונות, החל מתבשילים חמים, חריפים, סלטים למיניהם, מרקים ואפילו מעדנים מתוקים. את החציל אי־אפשר לאכול בלתי מבושל והתבלינים הם אשר קובעים את טעמו. הנה רק מעטים מעשרות המרשמים שמצאתי בספרו „החציל האציל" בהוצאת „מטר".

חציל סיני וחזה עוף (סין)

100 גרם חזה עוף ברצועות ברוחב שלושה ס"מ
½ כוס מים
2 חצילים בינוניים
שמן לטיגון
4 שיני שום מעוכות
(*) רוטב מאסטר

(המתכון במקורו עשוי עם פרטנויות (שרימפס), שיטת ההכנה לא השתנתה)

משרים את רצועות חזה העוף במים עד שתתרככנה ומניחים בצד. חותכים את החציל לטבעות בעובי של ½ ס"מ, ואחר כך לרצועות של ½ ס"מ. מחממים את השמן במחבת שטוחה על אש בינונית, מוסיפים את השום, מחכים 30 שניות ומוציאים, מכניסים את החציל ומטגנים תוך כדי בחישה במשך 3 דקות, מוסיפים את חזה העוף, את מי ההשריה ואת רוטב המאסטר; מנמיכים את האש, מכסים ומבשלים עוד עשר דקות.

ל־6 אנשים

(*) רוטב מאסטר
2 כפות רוטב סויה
1 כפית סוכר
1 כף שמן

מטבל חציל ביוגורט (אירן)

1 חציל בינוני קלוף
מלח
6 כפות שמן
1 בצל בינוני קצוץ
1 שן שום מרוסק
½ כוס יוגורט
½ כפית כורכום
מלח ופלפל לפי הטעם

טבעות פלפל ירוק, עלי חסה, פרוסות מלפפון, או פרוסות עגבניות, קרקרים או פיתות.

חותכים את החציל לקוביות של 3 ס"מ, ממליחים ביד נדיבה ומעמידים ליבוש למשך שעה אחת. שוטפים ומייבשים היטב, מחממים את השמן במחבת עמוקה ומטגנים את הבצל והשום עד שיזהיבו. מוסיפים את החציל, מכסים, מנמיכים את הלהבה ומבשלים במשך 30־40 דקות או עד אשר החציל מתרכך. מוציאים את החציל בכף מחוררת, מקררים ומועכים, מכניסים ומערבבים את היוגורט עם הכורכום והתבלינים ומצננים במקרר. לפני ההגשה מקשטים את הצלחת בירקות, בקרקרים או בפיתה משתמשים לטבילה במטבל או למריחה.

כמות: 1½ כוסות

חצילים כבושים

חצילים קטנים מאוד (4 לאיש) החתוכים לאורך לרבעים
1 כף מלח
מים רותחים לכיסוי
חומץ לכיסוי החצילים
מים
בצל פרוס לפרוסות לטעם
גרגירי פלפל אנגלי לטעם
1 עלה דפנה
תערובת תבלינים לבישול — לטעם

מבשלים את רבעי החציל במים עם מלח במשך חמש עד עשר דקות, או עד שרבעי החציל יתרככו, מייבשים היטב, מדללים את החומץ במים לפי הטעם ומביאים את התערובת לידי רתיחה. מוסיפים לה את שאר המרכיבים וממשיכים לבשל על אש נמוכה במשך שלוש עד ארבע דקות. מכניסים את החצילים לצנצנת נקיה ומכסים אותם בתערובת החומר שהתקררה. סוגרים היטב את הצנצנת, מאחסנים למשך תקופה של שבועיים לפני ההגשה.

חגיגה של הרזיה

דווקא גבר הציע לי שיטה מעניינת: איך להרזות בלי בעיות. קודם כל, כך אמר, צריך לעשות זאת בהומור, ובנוסף לכך שמורידים כמה קילוגרמים מן המשקל הנוכחי, צריך איזה „צ'ופר".

קודם כל הצ'ופר: כל מי שרוצה להשתתף בתכנית ההרזיה, (קבוצה של לפחות 4 משתתפים.) משלם 5 ש"ח, זה נכנס לקופה. על כל קילוגרם שמורידים, משלמים 10 ש"ח, וגם זה נכנס לקופה. כשיש בקופה כ־100 ש"ח (לפחות) יוצאים לחגיגה במסעדה הכי־הכי. חוגגים על חשבון הקילוגרמים שירדו ואחר כך עושים שוב „קצת" דיאטה.

סוד הדיאטה: מתחילים ברגע שקמים בשתיית מים. בבוקר: 8 שזיפים יבשים בשעה 10: כוס תה או קפה בלי סוכר ובלי חלב. בשעה 12: 2 ביצים קשות. בשעה 2: תפוח עץ. בשעה 4: לבן או יוגורט. בשעה 6: 2 [illegible] שיותר גדולות. בשעה 8: ½1 [illegible] כל הזמן לשתות, לשתות, לשתות.

לדברי בעל היוזמה ביום הראשון לא מפסידים אפילו גרם אחד. ביום השני גם כן לא יורדים במשקל אבל...ביום השלישי זה מתחיל: כל יום קילו שלם. אחרי 5 ימים [illegible] כבר [illegible] במשך חודש ירד 16 ק"ג, למרות שפעמיים יצאו לחגיגה גדולה. אז חברה, מי מוכן להשתתף?

מסע למכסיקו

בתים וגגות בטאסקו (מתוך הספר)

לא להחמיץ

זוכרים את קארל מאי אשר כתב את הסיפורים המשגעים על „וינטו", האינדיאני וכל סיפורי ההרפתקאות ומלחמות האינדיאנים? כמה כעסו עלינו מפני שלא יכולנו להפסיק לקרוא, אפילו אחרי שכיבו את האורות בחדר הילדים, והמשכנו לקרוא מתחת לשמיכה לאור פנס קטן! והוא, קרל מאי, מעולם לא היה באמריקה ומעולם לא נפגש עם אינדיאנים. בדמיונו ראה את הכל וסיפר את הסיפורים כאילו היה שם בעצמו והיה מעורב בכל המסופר. יש אומרים שקרל מאי ישב בבית הסוהר שנים רבות ושם, מאחורי הסורגים, כתב את כל המאורעות שהעשירו את ילדותנו.

נפל לידי ספר הרפתקאות, אמנם לא כמו אלה של קרל מאי, אך לא פחות מרתקות, כתובות על־ידי משוגע למסעות במרחבי העולם. שם הספר: „בין עכשיו לאתמול" שנכתב על־ידי מרדכי אבישי, אשר היה בכל המקומות ופגש את כל האנשים שעליהם כתב. הוא סופר [illegible], שלא נוסע ככה סתם. מחפש את החבוי מעבר לאופק, שכדאי לדעת ולקרוא עליהם.

אבישי מספר על טיולו במקסיקו, ובתוך כך על חיזיונותו של המקור האינדיאני אבישי מתאר את אחד המסעות המעניינים לאתר ההיסטורי תיאוטיואקאן הנמצא במרחק שעה וחצי נסיעה ממקסיקו־סיטי הדרך עוברת נוף פסטורלי, כפרים ציוריים, קקטוסים. בעלי צורות שונות ומשונות העומדים בבדידותם בשטחים שוממים. בתיאוטיואקאן עדיין עומדות שתי פירמידות, בעברו היה לעולם שורב. הן עולות בממדיהן אף על הפירמידות הגדולות במצרים.

אבישי מספר על המקדש שבמרומי הפירמידות, בו הוקרבו קרבנות אדם לאלפים ולרבבות; דווקא בידי האצטקים בעלי התרבות.

בספר שישה פרקים: ספרד, אנדורה, מקסיקו, איטליה, סאן־מרינו, צרפת, תורכיה, יוון. כל פרק נותן מידע גיאוגרפי, גיאולוגי, היסטורי, ושפע של סיפורים, אגדות ותיאורים מעניינים. אפשר לשבת בכיסא לקרוא ולהינות, ומתעורר רצון עז לנסוע למקומות אלה ולראות את הכל במו עיניך.

„בין עכשיו ואתמול" יצא בספריית מעריב.

דיבור שכזה

גם זאת ישראל

יעקב מאיוס כיהן כ־מזכיר הוועד הארצי של תנועת השלום בישראל. פעם, באחת מוועידות השלום חולקה סיכה בדמות יונה שעיצב האמן הדגול, פיקאסו. משום־מה לא קיבל יעקב מאיוס את הסיכה והוא מאוד כעס על כך. אברהם שלונסקי, שגם הוא היה באותה משלחת, אמר: אדם ניכר בכיסו, בכוסו וב־פיקאסו...

צנזורה

דין ריינולדס, בן 38, הוא כתב חדשות של רשת אי.בי.סי האמריקנית, שהגיע ארצה בנובמבר 1986. פחות מחצי שנה כאן — וכבר התאקלם, ובקלות: ניסיון בטיפול בנושאים רגישים היה לו מתפקידים קודמים ככתב בבית הלבן ובפנטגון, תל־אביב נראית לו כעיר מערבית־קוסמופוליטית, וכל אלה שהוא נפגש איתם מדברים אנגלית. אין, כמעט, בעיית שפה...

המערכת הפוליטית־ביטחונית קיבלה אותו בסבר פנים יפות: לכתבים של כלי תקשורת חשובים בארה"ב פורסים כאן שטיח אדום: בצמרת, גם פרס וגם שמיר נענו לבקשותיו והמערכת הביטחונית זוכה לשבחים מפיו: מזמינים לסיורים, עם שר הביטחון, הרמטכ"ל ואחרים, מארגנים סקירות רקע. כששואלים את ריינולדס איך הוא מסתדר עם הצנזורה — התשובה מפתיעה: אין בעיות. הוא יודע שהוא צריך להגיש חומר ביטחוני לבדיקה, הוא אפילו נפגש עם הצנזור הראשי, יצחק שני. בפועל — מאז בואו לא מחקו לו דבר ממה שמסר לבדיקה, ומדבריו ניתן להבין שהוא לא מגיש לצנזורה יותר מדי חומר...

ריינולדס הוא מקרה אופייני: בשנתיים האחרונות הצנזורה פשטה למעשה את הרגל בכל הנוגע לכתבי חוץ, מה שהחמיר עוד יותר את תסכולם של אנשי התקשורת הישראלית הנאלצים להיכנע לצנזורה ולצטט ממקורות זרים, ובאיחור, את מה שהיה „סקופ" שלהם ונאסר לפרסום. העיתונאים הישראלים חשים שהפכו אותם למתרגמים...

זהו עידן אחר, אם נזכור שאי.בי.סי, הרשת בה עובד ריינולדס, נענשה בעת מלחמת לבנון באיסור על שידורי הלוויין שלה מישראל אחרי שפרסמה ראיון עם ערפאת שנפסל בצנזורה!

יש כתבים ישראליים שהתסכול שהם חשים כלפי יריבים זרים המקדימים אותם גורר אותם לתגובות לא סימפטיות: ב־25.12.86 כתב ישעיהו בן־פורת ב„ידיעות אחרונות": „אין זה מן הדברים הפופולריים בקרב קהילית אנשי התקשורת להביע תמיכה בצנזור הצבאי כשהוא מגיש תלונה למשטרה נגד אחד מעמיתינו הזרים. אף־על־פי־כן במקרה הנדון (תלונה במשטרה שהגיש הצנזור נגד ברנארד ג'וזפס, כתב הלונדון איבנינג סטנדרד, על שפרסם את מה שנכתב על היד של ועננו ונאסר לפרסום בישראל, ע.ל.) אנו מחזקים את ידיו בלי הסתייגויות. כי הסיפור הזה, בחודשים האחרונים חוזר על עצמו, ותמיד על חשבון העיתונות המקומית..."

אמנם, בהמשך דבריו בן־פורת ממליץ על „רוויזיה רצינית" ו„הנהגת ליברליזציה נכונה" בצנזורה, אבל אם המשגה הוא בפסילות הצנזורה, מדוע לתמוך ללא סייג בהעמדת ג'וזפס לדין? ישעיהו בן־פורת לא היה היחיד שהתבטא בזכות השוואת תנאים כלפי מטה, כלומר הכפפת העיתונאים הזרים למגבלות החמורות והמיותרות המוטלות על עמיתיהם הישראליים.

ב־3.12.86 נפגשו יועץ ראש הממשלה לתקשורת, אבי פזנר, יועץ שר הביטחון לתקשורת איתן הבר, ראש לשכת העיתונות ישראל פלג, הצנזור הראשי יצחק שני ודובר צה"ל אפרים לפיד כדי לדון בדרכים שיש לנקוט כדי למנוע מהכתבים הזרים שיגור חומר לחו"ל ללא צנזורה. נמסר שהפגישה כונסה בעקבות „פניות של כתבים ישראלים לדוברים. הכתבים הביעו „אי־שביעות רצון מוחלטת בכל הקשור להתנהגותם של הכתבים הזרים בנושאי הצנזורה". „לויאליות למופת" מצד הישראלים כלפי עמיתיהם הזרים, ו„מלחמה אמיצה" שלהם למען חופש הביטוי: הפתרון הנכון הוא בכיוון ההפוך: הסרת מגבלות צנזורה מיותרות מהתקשורת הישראלית.

פשיטת הרגל של הצנזורה בנושא הכתבים הזרים אינה סוד: ניתן לכך אפילו אישור רשמי: ב־30.11.86 דיווח יוסי מלמן, כתב „דבר", שבניגוד לתקנות, עיתונאים זרים קיבלו מלשכת העיתונות הישראלית כתבי־אמנה המתירים להם לעבוד בישראל — למרות שסירבו לחתום על טופס התחייבות המורה להם להגיש לצנזורה כל חומר בנושאים המחייבים בדיקה צנזוראלית.

גם כתבי חוץ שקיבלו כתבי האמנה לא נענשו על עבירות צנזוריאליות: היוצאים מהכלל היחידים היו טוני האטש, כתב רדיו אמריקני ששט לקפריסין ב־1969 והעביר כתבה על מלחמת ההתשה, ודן רביב. לא זה מהטלוויזיה, אלא כתב רדיו אמריקני ששט לקפריסין ודיווח על ניסוי אטומי של ישראל ודרום אפריקה. שני הכתבים נענשו בכך שנשללו מהם כתבי האמנה שלהם. לגבי טוני האטש השלילה היתה עונש של ממש: הוא חזר לארה"ב ופוטר. דן רביב המשיך לשרת את מעסיקיו בחו"ל ככתב בישראל, גם בלי האמנה... אם נזכור שאלפי כתבים זרים עברו אין־ספור עבירות צנזורה, תקדימי הענישה העלובים האלה, עונשים מתונים, פעמיים במשך 39 שנות המדינה, אינם גורם מרתיע...

גדעון ברלי, מי שהיה יו"ר איגוד כתבי החוץ בישראל במשך חמש קדנציות סיפר לגיל קיסרי מ„מעריב" ש„הצנזורה היא חסרת אונים וחסרת תועלת משום שאינה יכולה להתמודד עם דליפות של ידיעות שנפסלו... אני טוען שצריך לבטל את הצנזורה".

עדנה אדטו מ„ידיעות" ראיינה את דניאל פישר מ„לוס אנג'לס טיימס": „מתי אתה בוחר להתעלם מהצנזורה הצבאית?" שאלה הכתבת. „בפרשת פולארד", ענה פישר. „עקפתי את הצנזורה הצבאית. אני חושב שהופעלו שם שיקולים פוליטיים... זה היה סיפור שעורר התעניינות עצומה בארצות הברית... הייתי פועל באותו אופן שוב. יש לי עמיתים למקצוע שלא מכירים כלל בצנזור..."

ללקק לאמריקנים

פתחנו בתסכולם של העיתונאים הישראלים הרואים בקינאה את עמיתיהם הזרים זוכים בזורי הרפנה. אבל, גם בקרב קהיליית הכתבים הזרים, יש „מעמדות": כאלה הכפופים יותר לצנזורה — וכאלה החופשיים כציפור דרור.

בתחתית הסולם — סוכנויות הידיעות האירופיות. אמצעי התקשורת העיקרי שלהן הוא הטלקס. „כששולחים ידיעות לחו"ל באמצעות הטלקס" סיפרה רות רמבאום, כתבת סוכנות הידיעות הגרמנית - ב.פ.א. לכתבת „על המשמר" רונית מורגנשטרן, „הצנזור יושב עם הטלקסים, רואה את הידיעות, וכשמשהו לא מוצא חן בעיניו הוא פשוט מוציא את הפלג... ואז אנחנו מתקשרים לצנזורה ומבררים את העניין. את הכתבים המקומיים, שהיום יושבים בבית עם מחשב ושולחים תוך שניות כתבות לוושינגטון או לבון — אין לצנזור אפשרות לעצור".

בשיחה עם כתב של סוכנות ידיעות אירופית אחרת, שלא רצה להזדהות, נאמר לנו שלעיתים מצבם של כתבי סוכנויות אלה קשה יותר אפילו מזה של עיתונאים ישראליים: כך, למשל, אסרו על הסוכנות להעביר צילום של איש ביטחון מכה ערבי בגרה, למרות שהצילום הוגש עם פס שחור המסתיר את פניו של איש הביטחון. שבוע לאחר מכן, אותו צילום פורסם, ובפרצוף גלוי, ב„כותרת ראשית" כתבי הסוכנות מקבלים שפע נזיפות, אזהרות ואיומים בענישה, כשכתבים זרים אחרים אינם „זוכים" ליחס כזה. לעיתים — עיכוב גרוע מפסילה: עד שגומרים את ההתדיינות עם הצנזורה — גלי צה"ל או כלי תקשורת אחרים, מגיעים ל„סקופ", והתקשורת בחו"ל מצטטת אותם ולא נזקקת לסוכנויות הידיעות. התוצאה — הסוכנויות, שממילא מחויבות במגבלות פנימיות חמורות יותר מאלה של כתבי העיתונים הבודדים, משום שהן נדרשות לתת ידיעות רק אם הן מסוגלות להצביע על מקור מזוהה וכו' — נלחצות קשה גם על־ידי הצנזורה. „שים לב" אומר הכתב. „לסוכנויות הידיעות האירופיות יש מעט סקופים. זה לא בגלל שאנחנו לא מוכשרים". מעמד הביניים בקרב קהיליית הכתבים הזרים הוא עיתונאים לא־אמריקניים שאינם מועסקים בסוכנויות ידיעות אלא על־ידי עיתונים ותקשורת אלקטרונית אחרת. אלה מסתכנים יותר, מדווחים בטלפון או במחשב המחובר לטלפון בלי להגיש את החומר לצנזורה."

בפיסגה עומדים נציגי התקשורת האמריקנית, וביחוד — נציגי עיתוני היוקרה ורשתות הטלוויזיה הגדולות. הקירבה והתלות של ישראל בארה"ב — ובמיוחד בדעת הקהל האמריקנית ובתדמית של ישראל בארה"ב — גורמת גם לצנזורה להתעלם מעבירות של נציגי כלי התקשורת האלה.

„עיתונאים מסוימים יכולים להעביר ידיעות, כבייכול הדלפות, והצנזור לא אומר להם כלום" אומרת רות רמבאום הגרמניה, „כשנוח לממשלה להעביר ידיעה לעיתון מסוים בחו"ל, או מפנים את הדרך לאותו עיתונאי".

„עיקר התסכול", כותב גיל קיסרי, „נובע... מהעדפה ברורה של נציגי אמצעי התקשורת האמריקניים הגדולים" והוא מצטט כתב־חוץ שהתייחס לנציגים אלה: „הללו מצפצפים לחלוטין על הצנזורה וכלל אינם מגישים לה חומר. הם כנראה יודעים היטב כי ממשלת ישראל אינה מעוניינת להסתכסך עם עיתונים כמו „ניו יורק טיימס" ו„וושינגטון פוסט", או רשתות הטלוויזיה הגדולות, ולכן אין נוקטים באמצעים נגדם גם לאחר עבירות צנזוריאליות חמורות... יתרה מזאת: ידוע כי לפחות שני יועצים בכירים של פרס, בהיותו ראש ממשלה, מסרו לאחד הכתבים האלה מידע סודי בפרשה עדינה בעת שהצנזורה השתוללה ופסלה כמעט הכל — למרות שידעו היטב, כי הוא אינו מגיש את החומר שלו לאישור הצנזורה". לא רק לפרס יש יועצים כאלה...

הטכנולוגיה כבר ניצחה את הצנזורה

לשליטה הטכנית של הצנזורה במידע שמעבירים כתבי חוץ היו מאז ומתמיד מגבלות חמורות: תמיד ניתן היה לטוס לחו"ל ולהעביר מידע, ואפילו להסוותו: במקרים רבים קשה לבדוק אם החומר, חתום בשם הכתב או לא חתום, הגיע ממקורות בארץ או ממקורות בחו"ל. אחד מכותבי שורות אלו כבר התנסה בייחוס מידע מקומי למקורות זרים. אפשר לייחס את האבחות על מידע ממקור ישראלי למישהו שראיינת במטוס, אם המזל מזלך להיות בארה"ב או אם מישהו מפמליית של נציג אמריקני בכיר שביקר בארץ נפגש איתך, במידה שלא זכית לקפוץ בעצמך לחו"ל. לצנזור קשה לבדוק את שם המקור, בייחוד שבמקרים רבים האמריקנים יודעים עלינו יותר ממה שאנו יודעים על עצמנו...

הטכנולוגיה המתפתחת מציגה מגבלות נוספות, ההופכות את הצנזורה לבלתי אפשרית. כבר ב־1967 טען תא כתבי החוץ בישראל שיש לבטל את הצנזורה משום שהטכנולוגיה המודרנית הופכת אותה לחסרת משמעות. יש לזכור שבאותה שנה היו בישראל 17 קווי טלפון לחו"ל, לעומת 650 קווים ב־1980 על בעיית קווי הטלפון לחו"ל התגברו בעזרת המחשב — ומיתקן מתוחכם שאיפשר שליטה בשיחות הטלפון לחו"ל, כולל הפסקתן המיידית ברגע שמועבר מידע רגיש לחו"ל. כבר הזכרנו שניתן להפסיק בדרך דומה את קווי הטלקס. בספרו של הצנזור הקודם, וולטר בר־און, יש סיפור דרמטי על המאבק האלקטרוני שפותח בישראל, וכשהופעל, במקרה ערב מלחמת יום הכיפורים — מנע הדלפות לא רצויות במהלך המלחמה. המיתקן הזה, ואחרים, מופעל עד היום, במחיר גבוה בכסף ובכוח אדם.

האנשים שקובעים מה נדע (3)

כתבים זרים

לא שׂמים על הצנזורה

מאת עודד ליפשיץ ואפי לנדאו

התקשורת הישראלית כפופה לצנזורה חמורה, לעתים שרירותית ולעתים גובלת בטיפשות. הכתבים הזרים בישראל סבלו בעבר מן הצנזורה, אך כיום — מצפצפים. הטכנולוגיה המודרנית אינה מאפשרת פיקוח יעיל. כתבה אחרונה

נעם למלשטריך, דוקטור לטכנולוגיה ותקשורת שהתמחה בארה"ב בנושאים אלה והיום הוא מרצה עליהם באוניברסיטאות של ירושלים ותל־אביב, טוען שהמיתקן כבר מיושן: היום שיחות הטלפון של העיתונאים אינן מעבירות אינפורמציה מילולית: לכתבים יש „מודם" של מחשב המסוגל להתחבר לכל טלפון ולהעביר אינפורמציה דיגיטלית מעורבלת ומוצפנת, למכשיר דומה בחו"ל. העברת כתבה שלמה בדרך זו נמשכת זמן קצר ביותר, והצנזורה יכולה, לכל היותר, לקלוט את הזמזום, אותות חשמליים חסרי פשר. לנסות לפענח את הקוד — ולכל מכשיר, אפילו מאותו הדגם ושל אותו יצרן, אפשר להתאים קוד מעורבל שונה — זה תהליך ארוך ומסובך שמאפשר, לכל היותר, לגנוז או להעניש לאחר מעשה מי שמעביר בדרך זו מידע לא מצונזר — אבל לא למנוע את עצם העברת המידע. גם שידורי טלקס אפשר להעביר בצורה דיגיטלית ומתומצתת דומה. בתחום הוויזואלי — הברחת מידע בתמונות — אפשר להשתמש במכשירי הפקסימיליה להעברת צילומים וטקסט לחו"ל, וגם מכשירים אלה ניתן לחבר לכל מכשיר טלפון בישראל! אמצעי נוסף הוא הווידאו טקסט, שמאפשר העברת תמונות ווידאו סטטיות באמצעות הטלפון, בדומה לרשת הטלטקסט שהופעלה בטלוויזיה הישראלית.

אמצעי נוסף להברחת מידע ויזואלי הוא הברחת קלטות וידאו מצולמות. יש היום ציוד צילום קטן וקל, וקסטות קטנות שקשה לגלותן. אפילו בברה"מ מצליחים לצלם קסטות וידאו ולהבריחן לחו"ל, על אחת וכמה בישראל הדמוקרטית. בה הן מוברחות לשני הכיוונים: לרמת הגולן למשל, מבריחים קסטות כאלה מסוריה, והן משמשות לחנוך פוליטי, על־פי דוקטרינות סוריות, של צעירי הדרוזים באזור הזה. אם לא די בכך — קיימים שידורי הלוויין שכבר היום משמשים את אמצעי התקשורת ובעתיד, כשהשימוש בהם יתרחב ומחירו יוזל — כמות המידע העיתונאי שתעבור דרכם מישראל לחו"ל תכביד עוד יותר על הפיקוח הצנזורלי, שלדברי למלשטריך כבר כיום הוא בלתי אפשרי.

הצנזורה נוטה להתעלם מכך שהטכנולוגיה הופכת אותה לחסרת אונים: ה„מודמים" של העיתונאים פולטים בחו"ל מידע לא מצונזר, ובצנזורה מתייחסים אליהם עדיין כאל אמצעים שיופיעו בעתיד ומכריזים, באומץ אך ללא כיסוי מעשי, שאם יופיעו אמצעים שהצנזורה לא תוכל לפקח עליהם, היא תאסור את השימוש בהם. המודמים, מסופי מחשב מיטלטלים המתחברים לטלפון, כבר מותרים למכירה חופשית בארץ ונמצאים בשימוש בעקיפין, אפשר לשמוע את הדאגה שמאחורי ההברות המרשימות: „אם יתנו לצנזורה תוספת תקציב", אומרים שם, „היא תשקיע אותו בתוספת ציוד", ולא קשה לנחש באיזה סוג של ציוד מדובר. בינתיים, הצנזורה מאזינה כמיטב יכולתה, לשיחות הטלפון הטלקס הלא־מוצפנות. ההאזנה מתבצעת על ידי יחידה אזרחית נפרדת, המעסיקה כ־40 עובדים, במשרד הבטחון: „הצנזורה לדואר ומבריקים" — יחידה זו עובדת בשיתוף פעולה מלא עם הצנזורה הצבאית, ומקבלת ממנה את ההנחיות לגבי המידע האסור בפירסום.

למען הדיוק, ההאזנה לא מתבצעת על־ידי הצנזורה הצבאית, שהיא חלק מצה"ל, אלא על־ידי יחידה אזרחית נפרדת, המעסיקה כ־40 עובדים, במשרד הביטחון: „הצנזורה לדואר ומברקים" — יחידה זו עובדת בשיתוף פעולה מלא עם הצנזורה הצבאית, ומקבלת ממנה את ההנחיות לגבי המידע האסור בפרסום. יחידת ההאזנה פועלת על־פי „חוק האזנת סתר תשל"ט־1979" שבו, בסעיף הדן ב„האזנה שאינה טעונה היתר" נכללת גם „האזנה לשיחות בינלאומיות שנעשתה למטרות צנזורה מטעם הצנזור הצבאי הראשי". כאמור, זה לא מנע העברת מידע לחו"ל, אבל הידיעה שהצנזור מקשיב, או לפחות יכול להקשיב, לכל שיחה מישראל לחו"ל, בין אם מדובר בעיתונאי או באזרח ישראלי או זר אחר, מפחידה.

השאלה היא האם, צנזור ששומע בהאזנה כזו על תכנית להברחת סמים לישראל, או מטבע חוץ מכאן לשווייץ, ידווח על מה ששמע? התשובה הרשמית היא שרק ביטחון ישראל מעניין את הצנזורה. אולי זה נכון... צריך גם לזכור שבמצבי חירום מיוחדים יש עדיין בידי הצנזורה אמצעי יעיל לחסום העברת מידע לחו"ל: סגירת כל קווי הטלפון והטלקס לחו"ל לפרק זמן שייקבע על פי ראות עיניה. זה כבר נעשה בעבר, כשמחבלים פשטו על מלון „סבוי" בתל־אביב. השאלה היא מהו מחירו הכולל של ניתוק כזה, אם זוכרים שרוב שיחות הטלפון מישראל לחו"ל עוסקות בעניינים עסקיים, פוליטיים ואישיים, והאם בכלל יש מקרים בהם התועלת בחסימת הדלפות אפשריות לחו"ל עולה על הנזק שייגרם, כולל הנזק ההסברתי שבהצפת זירת התקשורת הבינלאומית במידע ממקורות האויב בלבד.

דין ריינולדס, כתב ה־ABC NEWS: „בשנתיים האחרונות הצנזורה פשטה למעשה את הרגל בכל הנוגע לכתבי חוץ"

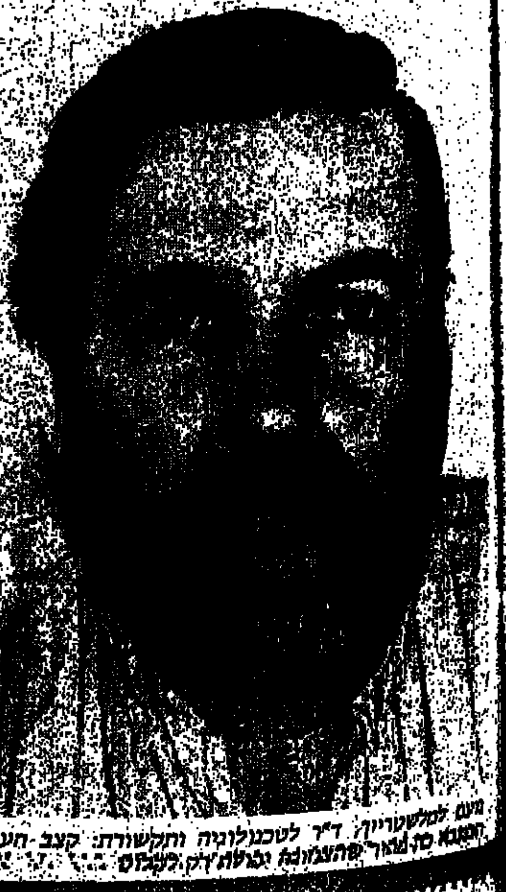
נעם למלשטריך, ד"ר לטכנולוגיה ותקשורת: קצב העברת...

העיתונאים: חושפים, לא נאבקים

בשלושת השבועות הראשונים לאחר שהתפוצצה פרשת ועננו, פסלה הצנזורה כל מידע בנושא, כולל כל מידע על פיתוח גרעיני בישראל, ואפילו ציטוטים מספרים, מחקרים ומאמרים בנושא זה שפורסמו בעבר באישור הצנזורה. במשך הזמן — התרופף בהדרגה האלם הצנזוריאלי הכפוי על העיתונות.

בפסילותיה, הסתמכה הצנזורה לא רק על סמכויותיה הבלתי מוגבלות, אלא גם על הסכמת כביכול להטלת איפול על הפרשה, שהושגה בפגישה בין פרס לוועדת העורכים. חבר התורן של ישיבת העורכים, גרשון שוקן, מכחיש מכל וכל שהיתה הסכמה כזו, בין פרס, הצנזורה וחלק מעורכי העיתונים טוענים שאכן היתה הסכמה כזו. כך או כך, ועדת העורכים גרמה, למעשה, נזק ביטחוני: הדלפות ממנה הגיעו ל„סאנדיי טיימס" הבריטי — והן שתרמו להחלטת העיתון לתת אמון בחומר שקיבל ממרדכי ועננו — ולפרסם את הכתבות הסנסציוניות שפוצצו את הפרשה.

הטיפול המשולב והכושל של הצנזורה וועדת העורכים בנושא גרמו לביקורת חריפה של עיתונאים רבים על שני המוסדות גם יחד.

עיתונאי „על המשמר" יזמו, ראשונים, פעולה מאורגנת: החתימו עשרות עיתונאים בכירים מכל כלי התקשורת על עצומה שקראה לממשלה להסתפק במגבלות הצנזוריאליות המקובלות, החמורות כשלעצמן, ולא לחרוג מהן להשתקה גמורה של פרשיות עדינות.

ב־9.11.86 התכנסה בתל־אביב אסיפה של אגודת העיתונאים, הנוכחות לא היתה מרשימה: פחות מ־30 נציגים של כלי התקשורת. חלק מהנוכחים מתחו ביקורת חריפה על הצנזורה וגם על ועדת העורכים. מוסד מיושן ולא רלוונטי, שממילא מרבית כלי התקשורת אינם מיוצגים בו. התקבלה החלטה המטילה על ועד האגודה להקים ועדה שתגבש הצעה להסדרים חדשים שימנעו, בעתיד, פגיעה שרירותית מצד הממשלה והצנזורה בחופש העיתונות. כשנרגעו הרוחות בפרשת ועננו, נשכח המאבק ודבר לא נעשה.

התוצאה: בפרשת נפסו חזרנו לדפוס הישן של איפול היסטרי, ציטוט כלי תקשורת זרים, ופתיחה בלתי מוסברת של כל פרטי הפרשה.

המסקנה. כל עיתונאי נלחם עם הצנזור על ה„סקופ" שלו. אבל ציבור העיתונאים, כציבור מאורגן, אינו לוחם על חופש הביטוי וזכות האזרח לדעת. בנושאים קיומיים שחשיבותם עליונה!

חופש בעיתונות והצנזורה
(טבלה השוואתית)

הסעיף / המדינה	ארה"ב	בריטניה	צרפת	גרמניה	ישראל
הבטחת חופש העיתונות מכוח החוקה או חבג"ץ	בתוספת הראשונה לחוקה, הפותחת את מגילת זכויות האזרח נאמר: „הקונגרס לא יחוקק חוק המגביל את חופש העיתונות", זכות מקודשת	אין חוקה. אך חופש העיתונות נחשב לזכות יסוד טבעית.	החוקה אימצה את מגילת זכויות האזרח שבה הובטח חופש הפירסום וההבעה.	בחוקה הפדרלית מ־1949 נאמר כי מובטח המוסד של חופש העיתונות. סעיף זה לא ניתן לשינוי גם ברוב פרלמנטרי מיוחס.	אין חוקה. פסיקת בית המשפט העליון קובעת את חופש ההבעה כ„חוק טבעי" הנהנה מ„מעמד על משפטי".
חוקים מיוחדים לעיתונות	אין. בפקודת העונשין נכללות הוראות המתייחסות לחופש הפירסום ומגבלותיו. פסיקה ענפה של בית המשפט העליון קבעה תקדימים רבים.	אין. אך חוקים אחדים (סודות רשמיים, לשון הרע) מתייחסים לחופש הפירסום. חופש העיתונות מובטח מעצם העדרם של חוקים מיוחדים המגבילים אותו.	„חוק חופש העיתונות" המקורי אושר ב־1881 ועבר שינויים תכופים. לצד הבטחת חופש העיתונות מונה החוק עבירות ומיגבלות נרחבות המחניקות מאוד את העיתונות החופשית.	„חוקי עיתונות" מיוחדים קיימים ב־11 מחוזות, משום שהחוקה העבירה את החקיקה בענייני עיתונות אליהם. החוקים מבטיחים את חרות ההבעה והפירסום.	„פקודת העיתונות" המנדאטורית אומצה על־ידי הכנסת והיא מגבילה באורח מינהלי את חרות ההבעה בעיתונות. צנזורה צבאית מופעלת מכוח „תקנות לשעת חירום".
צנזורה ומניעת פירסום מראש	הצנזורה אסורה על פי החוקה. בימי מלחמת העולם ה־2 הופעל הסדר צנזוראלי מרצון. ה„חוק למניעת ריגול" שהוכר על־ידי בית המשפט העליון כתואם את החוקה, מאפשר איסור פירסום המסייע לאויב. אין אפשרות מינהלית למנוע פרסום מראש אלא רק דרך בית המשפט שבדרך כלל שומר על העיקרון האוסר צינזור מראש כפוגע בחופש ההבעה.	אין צנזורה צבאית בטחונית רשמית, אך מופעלת חידברות בין עורכי העיתונים למימשל למניעת פירסומים הנוגדים את „האינטרס הלאומי". לפי „חוק סודות רישמיים" אפשר לתבוע מבית משפט איסור פירסום של חומר עיתונאי שהושג בניגוד לחוק – אך בתי המשפט דחו עד כה את בקשות הממשלה.	נאסר פרסום עיתונים בשפה או בעלות זרה. ויש גם איסורים רבים אחרים. מטעמי ביטחון או הגנה על הפקידות הבכירה. קיימת אפשרות להחרמה מינימלית של פירסומים המכילים „סודות בטחוניים". ראש המשטרה יכול להתירם ולאסור. העיתון יכול לפנות לבית המשפט. הדיונים אורכים זמן רב. הצנזורה הופעלה בימי מלחמת אלג'יר.	אין צנזורה צבאית ואין מגבלות לא פורמאליות. הממשלה יכולה לבקש מבית המשפט לצוות על אי פירסום „סוד ממשלתי" רק בית המשפט מוסמך לפסוק מהו סוד המסכן את בטחון המדינה. אין אמצעים מינהליים. אסור להפיץ תעמולה המנוגדת לחוקה.	צנזורה צבאית מופעלת בשורה ארוכה של נושאים מתוקף „תקנות שעת חירום". והסכם בין צה"ל לוועדת העורכים הראשיים. רק חומר שאושר ע"י הצנזור הצבאי מותר לפירסום. לכאורה הצנזורה היא לא פוליטית. למעשה, היא חלה על תחומי חיים ציבוריים נרחבים מאוד. על ישיבות ממשלה וועדת חוץ ובטחון. ניתן להחרים ואף לסגור עיתון בלי בית משפט.

ממתי פוחדים יהודים להתמקח?

עמוס עוז בערד, תוקף את הימין ואת השמאל, את התנועה הלאומית הפלשתינית, את הרומנטיקה של נעמי שמר ועמוס קינן. עוז מכנה את התנועה הפלשתינית אטומה, מרושעת, קנאית ואלימה. הוא לא ינשק את ערפאת, אבל ישב וישוחח עימו כדי להסדיר תנאי־גירושין מכובדים. דברי עמוס עוז בערב „סופרים מדברים על שלום"

מאת שלי יחימוביץ'

„קשה לעבור לדברי פרוזה אחרי דברי שירה כאלה", אמר הסופר עמוס עוז, לאחר שהמשוררים יהודה עמיחי וארז ביטון קראו משיריהם. „נראה לי שדווקא הערב הזה מתאים לומר בו כמה דברים פוליטיים חדים, לאו דווקא ספרותיים, דווקא בערב הזה שבו כמה וכמה אנשים בארץ, כנראה, לצערי, חוגגים, מפני שנדמה להם שחלפה סכנת השלום.

„אנחנו כולנו גדלנו על מליצות ומשאות נפש אמיתיות: תקוות מרומות ותקוות שפתיים ותקוות שבלב לשלום. מי לא שינן לנו, שרים וחברי כנסת, מדינאים ועסקנים, שנפשנו יוצאת לשלום ואנחנו נושאים את נפשנו לשלום, ולא נוותר על התקווה לשלום. לרבות אנשים שגם לא יוותרו על שום דבר אחר. אבל קודם כל לא נוותר על התקווה לשלום. ויש רגעים כמו היום הזה, שנדמה לי כהם, ותסלחו לי על הנימה הסרקסטית, אני בהלך רוח כזה היום, יש רגעים שבהם נדמה לי שאצל כמה אנשים בתוכנו, התקווה לשלום היא כל כך חזקה, שאם יבוא שלום הם לא יקחו אותו מפני שאז הם יצטרכו לוותר על התקווה לשלום. מוטב להם להישאר עם התקווה לשלום מאשר לקבל שלום, שאז — מה נעשה בתקווה לשלום. אני לא מתלוצץ, יש איזו מאוהבות בסטאטוס קוו. בכל סטאטוס קוו."

יש משהו מבורך בעייפות

„מה צריך לעשות, אמר לי פעם מדינאי מצרי אחד — עוד לפני השלום שסאדאת הביא לנו עם מצרים — מה צריך לעשות כדי לשכנע אתכם? אם אני יוצא בהכרזה פומבית בקהיר שצריך לזרוק את ישראל לים, אני מקבל כותרת ראשית ב'ידיעות אחרונות'. אם אני מצהיר שצריך לחפש דרך לצאת מהסכסוך במזרח התיכון, אני מקבל ידיעה קטנה ב'ידיעות אחרונות' בעמוד שמונה למטה, והרצל רוזנבלום עוד כותב עלי מאמר שאני עוכר נוכל, שמעמיד פנים שהוא לא רוצה להשמיד את היהודים. מה לומר כדי לשאת חן וחסד בעיני 'ידיעות אחרונות'?

„...אל תאמינו כזה שמנהיגים מתגרים בחדר ומוצאים נוסחא, ונופלים זה על צווארי זה כמו האחים קרמזוב אחרי ריב משפחתי, ואומרים זה לזה — הו, אחי, איך יכולתי לעשות לך דבר כל־כך נורא. ערפאת יאמר — איך יכולתי לא לראות את האור הגנוז בציונות, ולא לתרום לגאולת הארץ, איך יכולתי להיות טיפש כזה, ולעומתו מנהיג ישראלי יפול על צווארו של ערפאת או של מישהו אחר ויגיד — איך יכולנו, אחינו, לעשות לכם עוול כל כך נורא, וכל אחד יאמר לשני — תסלח, כולה שלך. לא כך זה קורה. סכסוכים אינם נפתרים. סכסוכים, גם בין בעל לאשה, בין הורה לילד, אח לאחיו או אח לאחותו או אחות לאחותה. סכסוכים בדרך כלל [...] ולא נפתרים. דועכים מתוך עייפות, דועכים מתוך אוזלת יד, דועכים [...] תהליך של ריטואליזציה. הופכים את הסכסוך לטקס. [...] הבאים עוד יעשו צדק, אבל אנחנו עייפים. יש משהו מבורך בעייפות הזאת, ויש סימנים מסוימים, של עייפות כזאת בעולם הערבי. לא [...] בצדקת הציונות, לצערי. לא בקשת כפרה, סליחה ומחילה, לצערי [...] משלחות ערביות לקבר חללי תרפ"ט או תרצ"ו, כדי לומר — [...] וארורה ידנו ששפכה את הדם הזה. לא זה. אבל יש סימנים מסוימים [...] עייפות מבורכת מבחינתנו בעולם הערבי.

„אני לא הייתי מקבל על עצמי את האחריות ההיסטורית לומר לערבים: עורו אחים עורו, חושו אחים חושו לארץ אבותינו, אל תהיו עייפים, תילחמו בנו, כי אם לא תילחמו בנו — לא נאמין לכם.

„גם יהודה (עמיחי) וגם ארז (ביטון) צדקו בשיריהם. אין דבר יקר [...] יותר מן האדם. אם יש קדושה בעולם, זו קדושתו של האדם. לא קדושת מקום, לא קדושת רעיון, ולא קדושת ערך, ולא קדושת סיסמא. אין קדושה כקדושת האדם. ומה שאמרתי עכשיו אינו משפט אנטי־דתי, כי [...] לעניות דעתי, משפט דתי. מעט מאוד פוליטיקאים, כאן ושם, חשים [...] הזה מעבר למס השפתיים. לוי אשכול היה אחד מהם. אני רוצה לספר לכם סיפור קטן לעילוי נשמתו של האיש היקר הזה, שגם אני חטאתי לו פעם בזלזול ובלעג."

סגור את הדלת על אגודלך

„הייתי פעם שותף לאיזו משלחת של דורשי טוב [...] לאשכול. בעוד אנחנו יושבים אצלו, נכנס השליש הצבאי [...] אל אזנו איזו ידיעה, ואשכול אמר — זה לא סוד, תגיד בקול רם. [...] הצבאי אמר — היתה לפני שעות אחדות איזו פשיטה מעבר לגבול [...] פשיטה קטנה — זה היה עוד בתקופת הפשיטות הקטנות — חייל [...] נפצע קל. אשכול אומר — מה זאת אומרת נפצע קל? תגיד לי איפה הוא נפצע, ביד, בראש, ברגל, מה זה נפצע? והשליש לא ידע, מה זה ענייני [...] שליש צבאי לדעת איפה הוא נפצע קל. אומר אשכול — אז תצא, [...] תברר, תחזור ותודיע לי איפה החייל הזה נפצע קל. השליש יצא, [...] המשכנו בדברים החשובים מאוד שהיו לנו לומר לאיש הטוב הזה. [...] חזר השליש ואמר, קצת בתימהון, הוא התפלא על הירחמיאל הזה [...] לו איפה נפצע החייל, והוא אמר: זה כלום, בירדתי, טלפנתי לבית החולים [...] זה שום דבר, עבר לו כדור ביד ואפילו לא נשאר, יצא מצד שני. [...] דבר.

„אמר אשכול לאותו שליש צבאי — טוב, אני רוצה שאתה תגש לדלת, ותכניס את אגודלך בין הדלת למשקוף, ותסגור את הדלת. [...] את גבותיו. כל מיני שליטים בעולם, כולל שליטים מטורפים, [...] לאנשיהם כל מיני פקודות מטורפות. ההיסטוריה מלאה דברים כאלה. [...] אינני חושב שמישהו, אפילו לא ניירון קייסר, או קיוס קליגולה [...] על אחד הסרים למשמעתו, לדחוף את האגודל בין הדלת למשקוף [...]

והוא אמר — למה? אשכול אמר — תסגור — אבל למה, [...] תסגור! אמרתי לך טוב, הוא כבה בהיסוס והתחיל, אבל אמר — אני [...] לדעת למה. אשכול חס עליו, ואמר, אתה יודע מה, אני רוצה שתסגור את הדלת על אגודלך, ואחר כך תבוא ותגיד לי על חייל שכדור עבר [...] — שזה כלום. אני רוצה לראות אותך אומר לי 'כלום' כשאגודלך [...] מן הצביטה של הדלת.

„אני זוכר את המילים האלה לטובה, דווקא מפני שהן כל כך [...] אולי הדבר הזה — שאנשים שמחליטים בדיני נפשות ושולחים אנשים אחרים למות — כדאי לצוות זאת עליהם כתרגולת בוקר: [...] בבוקר, שתה הקפה, התגלח, קרא מה כתבו עליך בעיתון, סגור את אגודלך בין המשקוף לדלת, ולך לשלח אנשים אל פני המלחמה [...] אותך.

„עכשיו, אמרתי, הגענו לגשר, וכיוון שהגענו לגשר — [...] שאני מוכן לקבל אותם — מה שחוסיין מציע לישראל היום זה לא מה שאני הייתי חותם עליו הלילה — צריך לשבת לדבר איתו. [...] מיני דורים להתחלה, אבל צריך לדבר איתו. הגענו לגשר, קמים אנשים קופצים ואומרים, רגע — אבל מה עם הזכויות שלנו, [...] המקלצתיים ביותר של השפה העברית בשנה האחרונה, היא שאומרים זכות, ומתכוונים להיפוכה, לחובה. רבים מהאנשים שאומרים — [...] לנו זכויות היסטוריות בשכם, בחברון, ברמאללה, [...] אינם אומרים: יש לנו זכות, אלא יש לנו חובה, שבגללה אסור [...] מן המקומות האלה, גם לא אם רוצנו נחליט שמוטב לצאת, [...] היא חובה."

מה שחוסיין מציע לישראל היום זה לא מה שאני הייתי חותם עליו הלילה — צריך לשבת לדבר איתו.

אני מתעב מלחמה, אבל איני פאציפיסט.

הגברים יעשו שלום והנשים יאפו עוגות

„לא נגמור היום, נגמור בעוד שבועיים" מציע עמוס עוז לומר לאויב. „ניפגש שוב, תבוא עוד פעם. תטעם מהעוגה שהאשה הכינה. היא תשמח. גם הילדים ישמחו לראות אותך פה".

לאדם די צעיר, יש בקושי לומר דברים בגנות איש שהיה לו אורים ותומים בנעוריו. ובכל זאת, עמוס עוז, מה זאת אומרת „תבוא עוד פעם, תטעם מהעוגה שהאשה הכינה?" לא שיש לי [...] התנגדות לאפות עוגה לאויבי ולאוייבתי. אבל האם אצטרך לעשות זאת כנוהל קבוע בזמן שהגברים ידברו שלום?

השפה העברית אונסת את כולנו לדבר בלשון זכר. לכן לא צרמה העובדה שדיברת על עשיית שלום בלשון זכרים. עד שנאמר המשפט הזה, ואז הבנתי פתאום, בעצב ובעלבון, הדברים היפים שנאמרו עד כאן – לא נגעו לי. הם נגעו לגברים. כשדיבר עמוס עוז על דרכים לעשות שלום, הייתי אני [...] בזווית ראשו, עסוקה באפיית עוגה לאויב.

השמש תזרח, הציפורים יצייצו, הנשים יאפו עוגות, הילדים ישמחו, הגברים יעשו שלום, לא שאני חושדת בעוז שתכנן במודע את הסידור הזה. אבל לו, איש יפה תואר ולשון, אמן ההתנסחות, אשף המילים – לו אין שמורה זכות פליטת הפה.

למלחמה איננו הולכות, בנימוק שאם ניפול בשבי – נאנס. ובישראל, שתמצית הוויתה המלחמות, אנו משלמות מחיר חברתי כבד בשל נחיתות זו. אבל אתה, עמוס עוז, על שלום אתה מדבר. האם גם אז ייגזר עלינו לסרוג גרביים ולאפות עוגות בזמן שאתם תצאו למשימות השלום המסוכנות?

זכות לא לממש את הזכות

„ישבתי פעם במפגש עם כמה מתושבי גוש אמונים. והם אמרו זכות, זכות, זכות, זכות. וזכותנו, ואנחנו חייבים לעמוד על זכותנו, וככה המלה זכות שימשה בתפקיד המלה חובה. אמרתי — תראו, אם אני עומד מעבר חציה מסומן חוקי, שיש בו שלט גדול — זכות קדימה להולכי רגל, ולא די בשלט, יש גם רמזור, והרמזור הוא ירוק, והוא מאותת שמותר לי ללכת וזכותי ללכת. ואני עומד לפני מעבר החציה, אבל מתקרבת אל מעבר החציה איזו משאית, איזה סמי־טריילר, במהירות של מאה וחמישים קילומטר לשעה, יש לי גם את הזכות לא לממש את זכותי. נכון שזכותי לחצות. אבל יש לי גם זכות לעשות שיקול דעת ולומר — את הזכות הזו אינני רוצה לממש.

„ואני אומר לכם שזכותנו על ארץ־ישראל השלמה, ההיסטורית, המלאה, זכותנו המהוללת והמשובחת והמזומרת והסיסמתית היא זכות שלא כדאי לממש אותה עכשיו, מפני שמה שאנשים אחרים אצלנו רואים כקלפי מיקוח, או כנחלת אבות, או כערך — אינו אלא גחלים לוחשות בידינו, החזקתן לא תיגמר טוב, והיא כבר לא מיטיבה איתנו אלא מרעה לנו. ואת זה אומר לכם איש שאיננו פאציפיסט. אני מתעב מלחמה אבל איני פאציפיסט. יש מצבים שבהם אני מאמין שעם חייב לקום ולהילחם. עשינו את זה, ואם חס וחלילה יביאו אותי עוד פעם למצב כמו אותם מצבים שעמדתי לפניהם ב־67' או ב־73', אני אלך להילחם, בעצב גדול, אבל לא באמביוולנטיות מוסרית. איני פאציפיסט ולו גם משום שאני יודע שכל עם בהיסטוריה, שרצה להימנע ממלחמה בכל מחיר — קיבל מלחמה בסוף. כך שאינני חסיד של הימנעות ממלחמה בכל מחיר. אני חסיד של בדיקת הדרכים להימנעות ממלחמה, ושל בדיקת המחיר. וכדי לברר את המחיר צריך לרדת ולהתמקח. ממתי פוחדים יהודים לשבת ולהתמקח? מה יש? מה ההיסטריה?

„שוב, אם לצטט את לוי אשכול, שכבר ציטטתי אותו הערב. הוא אמר פעם — יש רק דבר אחד בעולם שהוא יותר מתועב מאלימות, משימוש באלימות, וזהו הכניעה לאלימות. אני מקבל את זה. אינני חושב שישראל צריכה לעשות איזה דבר שהוא מתוך כניעה לאלימות. אבל מה שמציעים לישראל עכשיו איננו כניעה לאלימות, אלא הצעת שלום, שנראית לי בניסוחה זה — בלתי קבילה. ואינני מציע לקבל אותה. אני מציע להציע למציע, שייכנס, שישב, שישתה כוס קפה, ונתחיל לעמוד על המקח. אם לא נגמור בפגישה הראשונה, נגמור בשנייה, או בשלישית.

„איזה מן עם מטורף הוא זה, כשדופקים אויביו בדלת ואומרים — באנו לדבר איתך על שלום. הוא מהר סוגר את התריסים. נועל את הדלת ואת הפלדלת, מגיף את הווילונות, יורד למקלטים ומתחיל להשמיע צפירות עולות ויורדות. כאילו הצעת שלום היא מטח קטיושות. מה יש. אדם נורמלי, אם השכן שלו שעשה לו את המוות דופק בדלתו ואומר — באתי לדבר אתך על שלום, אומר — מלך נכבד, או נשיא נכבד, או מחבל נכבד, בבקשה להיכנס. את הקלצ'ניקוב תתלה פה במלתחה. לא נכנסים אצלנו עם קלצ'ניקוב. דלת ראשונה מימין כתוב שמירה. תיכנס, תשב, תשתה כוס קפה. נדבר. אתה הגשת לנו הצעה עם שבעה סעיפים. סעיף ב' וד' לא רע. סעיף א' ג' וה' לא בא בחשבון. אין על מה לדבר. אני מציע לך להחליף אותם בסעיף א' ג' וה' אחרים. לא נגמור היום — נגמור בעוד שבועיים. ניפגש שוב. תבוא עוד פעם. תטעם מהעוגה שהאשה הכינה. היא תשמח. גם הילדים ישמחו לראות אותך פה. לא נגמור הפעם, ניפגש עוד שבועיים. לא נגמור בביתי, אני אבוא לביתך. מה יש? מה הצפירות העולות ויורדות כאילו הכריזו עלינו מלחמה?"

קנאות, רוע לב, אלימות

„מלה אחת על השמאל היוני בישראל, שיש בו, בכן סממני גם — שני זנים. יש יונים של ירח דבש, ויש יונים של גט. יונים של ירח דבש, זה אנשים שחושבים שהתנועה הלאומית הפלשתינית זו האחות הצעירה של הפלמ"ח. ושהפת"ח, או החזית העממית, או החזית הדמוקרטית — זה הוויטקונג של המזרח התיכון. אנשים אמיצים מאוד בכפיות. שיוצאים להילחם בסטנים נגד טנקים. מעטים מול רבים. ויש בתוך השמאל הישראלי מיגזרים קטנים. השמאל הישראלי היוני כולו הוא מיגזר, אבל יש מיגזרים מיגזרים כאלה, שמפתחים איזו רומנטיקה של הפת"ח או של האש"ף או של החזית הזאת או של הנידאל או של משהו כזה. גם יש שם מיגזר שהוא כולו, כמו שאמר יהודה (עמיחי), מלא רגשי אשמה — מה עשינו לכם, אולי תסלחו לנו. כולנו עוול אחד גדול ואולי אם נתנהג יפה — אתם תואילו לסלוח על זה שגזלנו חלק מארצכם.

„אני גם לא שייך לאלה שנופלים על צווארה של ההוויה הפלשתינית מפני שהיא ציורית ותנ"כית: כמה הכפרים שלהם יפים. רק שלא יבואו הישראלים לשם עם התריסולים שלהם. ועם הבנייה המכוערת וכן הלאה. לא לקלקל את הגרה המערבית התנ"כית. זאת הרומנטיקה של בורות המים והבוסתנים, שמחברת את עמוס קינן לנעמי שמר. לא יהיה חלקי עימהם. אין לי לא נהייה רומנטית כלפי התנועה הפלשתינית. ולא נהייה רומנטית כלפי הכפר הציורי הפלשתיני. וגם לא רגשי אשמה.

„אני חושב, מוכן לומר יותר מזה: קובע, שהתנועה הלאומית הפלשתינית היא אחת התנועות האטומות, המכוערות והמרושעות ביותר בין כל התנועות הלאומיות במאה העשרים. מרושעות ואטומות לא רק במה שהם עוללו לנו, אלא קודם כל במה שהם עוללו לעמם שלהם. בתערובת של איוולת, קוצר ראות, קנאות, רוע־לב ואלימות. אני לא רוצה ליפול על צווארם, אני לא רוצה איתם ירח דבש. אני לא רוצה להתחתן איתם. אני רוצה להתגרש מהם. עכשיו, כשאני אומר להתגרש, אני אומר — מה שגט הוגן מחייב. חלוקה מכאיבה של הנכסים. של הדירה. הזות וזו דירה קטנה — גם סידורים מסוימים איך להשתמש ביחד בשרותים. זו הדרך היחידה. אם לא לקבל את דרכו המפלצתית של כהנא מצד אחד, או את דרכו המפלצתית של איזה מצפניסט, שאומר — אנחנו נתבטל, ואז אולי הם יסבלו אותנו כיחידים מצד שני. לגבי, מה שאנחנו צריכים לבקש מהפלשתינים זה גט הוגן. מכאיב, אבל הוגן, פרידה. אין לי מה ליפול על צווארה של ציביליזציה שבה אב רוצח את בתו או אח רוצח את אחותו מפני שהיא שכבה עם הבן של השכן. לא נופל על צווארה. אין לי שום נהיות רומנטיות אליה. ובוודאי לא לארון ערפאת או אבו ניראל".

הצ'ראמישניקים

„אילו ידעתי שזה יציל חיים של אדם אחד — הייתי לוחץ את ידו של ערפאת. לוחץ את ידו — כן. אבל שום כוח בעולם לא היה מביא אותי לנשק אותו כדרך שכמה מחברי בשמאל עשו. אלף, אני לא מנשק אנשים כאלה. בית, ביחוד לא אותו. אז כן, אין לי ברירה. זה השכן. אני בחרתי בשכונה הזאת, אני באתי הנה. אני רוצה להסתדר איתו. אני רוצה לגמור איתו עניין. אני רוצה לגמור עניין עם חוסיין, אני רוצה לגמור עניין עם כל מי שמוכן לגמור עניין איתי. לא ליפול על צווארם.

„ועכשיו דבר אחרון. סיפור קטן שסיפר לי אברהם שלונסקי. הוא אומר שיש ברוסית מלה אחת, בטח יש פה אנשים יודעי רוסית. יתקנו את האקצנט שלי. המלה הזאת היא המלה צ'ראמישניק. צ'ראמישניק, ברוסית, זה קבצן, אביון, דלפון. שהוא פחות מן העני שבעניים. בסולם העוני, גם בעברית, יש לנו די מלים — אביון, דלפון, דל, קבצן וכן הלאה — המפותחת ביותר בשפה הרוסית היא המילה צ'ראמישניק. אתם יודעים מה מקור המלה הרוסית צ'ראמישניק?

„אמר שלונסקי — כשהצבא הגדול של נפוליאון, הגראנד־ארמה, נסוג בחרפה משערי מוסקבה, נפוליאון הגדול מזה, השריון הצרפתי המנוול מזה, הנפוליאון הזה, השאיר קודם כל את הפצועים ואת המוכים ואת אלה שהיו מיותרים לו, כי היו לו יותר מדי פיות להאכיל בנסיגה. הוא השאיר את כולם מאחוריו. ואלה נדו ונעו עד יומם האחרון כקבצנים ברוסיה. והיו דופקים על כל דלת של איכר רוסי, מושיטים את ידם לנדבה, ואומרים: שר אמי, שר אמי, ידידי יקר. מכאן נכנסה תרומתו של נפוליאון לשפה הרוסית: צ'ראמישניק, הדל באביונים.

„בשבילי, מאז ששלונסקי סיפר לי את הסיפור, אותו נפוליאון נקרא בליבי צ'ראמישניק. וכל הנפוליאונים האלה הם צ'ראמישניקים. ישמור אותנו אלוהים מפני הצ'ראמישניקים האלה".

לא הייתי מקבל על עצמי את האחריות ההיסטורית לומר לערבים: עורו אחים עורו, אל תהיו עייפים, הילחמו בנו.

כל יום

28.5.87—22.5.87
מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה

22.5.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
08.03 שעת כושר.
08.15 קשת וענן — מהתל חרמש בקמה (כ).
08.40 מסך לספרות (יסודי)
09.00 מוסיקה ד"ר — קולות וצלילים
09.20 לשון ותקשורת ג"ה — הכללה 2(כ).
10.05 חשבון ו'
10.30 הגיל הרך — בבית של פיסטוק
11.00 מדעי הטבע (יסודי) — וכרה.
11.15 חברה ותרבות (יסודי) — סופרים
11.45 אורחות (חטה"ב) — מבט שני — רעיכה והתעוררות 2.
12.15 חברה ותרבות (ע"י)
12.45 מוסיקה (ע"י) — העשרה — שוברט ושלישיות הפסנתר (משר לשים מוסיקליים).
13.15 האוניברסיטה הפתוחה: בריאות — הבחירה בידך — מעלה, מטה נרנדה.
13.45 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
13.50 גברת פלפלת — שידור חוזר.
14.00 המבריח — פרק ט': גיוס כפוי

קנדיס ברגן, בסרט הקולנוע „האנגנצ'ה הגועש" (21.15)

14.30 משפחת פליסר פרק 19
15.25 מפגשי בראשית — פרשת בהר/בחוקותי — שיחתו השבועית של פרופ. ישעיהו ליבוביץ, מנחה: יעל צדוק.
15.40 מאה ציורים מפורסמים.
16.00 ערב חדש — מוסף לשבת — מנחה: דן מרגלית.
16.30 קיצור החדשות (ערבית).
16.32 ספינת האהבה.
17.20 לקט שירים (ערבית).
17.30 סרט ערבי.
19.00 סיפורים בראש (ערוץ 2).
19.20 על המרקע (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
19.30 מוסיקה קלאסית — תחרות סנטתרנים (ערוץ 2).
20.00 שבת שלום — תכנית לליל שבת
20.00 בידור — שלום רוקדת (ערוץ 2).
20.15 יומן.
21.00 וידיאו — פופ (ערוץ 2).
21.15 סרט קולנוע — היאנגצ'ה הגועש (ראה הפניה).
00.05 פסוקים לשבת.
חדשות הלילה.

סרט קולנוע — „די יאנגצ'ה גועש". סיפורו של מלח אמריקני המשרת בספינת סיטרול השטה בנהר היאנגצה, הוא „הנהר הצהוב" בסין, ב־1926. המלח מנסה שלא להיות מעורב יתר על המידה באירועים הפוליטיים־חברתיים המתרחשים סביבו, עד שהוא פוגש מורה צעירה ומתאהב בה. כשבני המקום מתקוממים על הניצול המחפיר שמנצלים אותם, אין הוא יכול עוד לעמוד מנגד. בתפקידים הראשיים: סטיב מקווין וקנדיס ברגן. הסרט הופק בשנת 1966 וצולם ברובו במזרח הרחוק.
שעה — 21.15.

שבת טלוויזיה

23.5.87

16.00 רכס השפרל — סדרה (ראה הפניה).
16.50 קיצור החדשות (ערבית).
17.00 חמש הדקות האחרונות — סמטת הערפל — אירן — בעלת מסבאה בת שישים — נמצאת מתה, מאחר שהסגירה יהודים לגסטאפו בזמן הנאצים. החקירה מסתעפת לכיוונים שונים. בנוסף על כך היא חיה עם בחורה צעירה, שותפתה למסבאה, ואף היא מעוררת חשד. המפקח קברול מגלה לבסוף את הרוצח האמיתי.
18.30 שבועון טלוויזיה — תכנית העוסקת במגוון אירועים מן העולם (ערבית).
19.00 בידור חוץ לארץ — סוליד גולד — להקת אנימושן סילביה, אריק קרמן, ג'וליאן לנון.
19.00 פסטיבל ילדים (ערוץ 2).
19.30 חדשות (ערבית)
20.00 משפחת קוסבי — שם הפרק: ריקוד הג'יטרבאג. קליף מדגים כמה צעדים של הברייקדאנס בהקדמה לחימום לקראת ערב ריקודים שהוא ואשתו מתכוננים ללכת אליו בערב. דניס טוענת, שאביה אינו שולט במלאכת הריקוד הזאת. בתגובה האב מזמין כמה מידידיו להדגים לפני הדור הצעיר — ברייקדאנס מהו.
20.00 תעודה (ערוץ 2).
20.30 מזמור לירושלים — לקראת יום ירושלים תשודר תכנית מיוחדת, ובה שירים מן המקורות שבהם מוזכרות ציון וירושלים. בתכנית גם שירים חדשים, שיושמעו בפסטיבל שירים מיוחד ליום ירושלים.

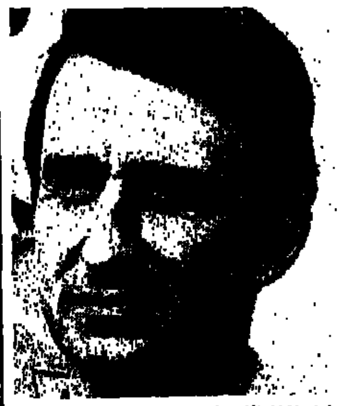

סם ווטסון, בדרמת המתח „הטיל החמישי" (22.35)

21.00 מבט לחדשות.
21.00 ויראו־פופ (ערוץ 2).
21.30 תשדירי שירות.
21.35 ספורט — משחק השבת.
22.30 מסך אישי — תכנית אירוח שבועית חדשה — (ראה הפניה).
22.35 הטיל החמישי — דרמת מתח בהמשכים. סדרה אמריקנית בת 4 פרקים. הסדרה מספרת על צוללת חיל הים האמריקני מונטנה, היוצאת לתרגיל צבאי של מלחמה גרעינית. בשל התנהגותם של אנשי הצוות האירועים מתפתחים שלא כמתוכנן, ומה שהתחיל כתרגיל — עומד על סף אירוע גרעיני עולמי. פרק שני.
00.10 פסוקו של מקום — לקראת יום ירושלים. ירושלים הרים סביב לה.
חדשות הלילה.

רכס השפרל — פרק רביעי: האינדיאנים שובים כמה תושבים לבנים, והצבא הנמצא באזור לקח כנגדם שני שבויים אינדיאניים, ילד ואשה. ג'ון קנון מבקש מהצבא שלא להשתמש בנשק התמיטות ושולח את בנו בלו להשיב את שני האינדיאנים לביתם, בלי שהצבא ירגיש.
שעה — 16.00.

„מסך אישי" — תכנית אירוח שבועית חדשה. התכנית תארח אישים מתחומים שונים: ספורט, פוליטיקה, בידור ועוד. המשתתפים יבחרו קטעי סרטים מארכיון הטלוויזיה וישוחחו על האירועים המוצגים בהם. ישוחח עימם אהוד מנור. אורח התכנית הראשונה — נשיא המדינה מר חיים הרצוג.
שעה — 22.30.

ראשון טלוויזיה

24.5.87

(כ) = בלווי כתוביות ללקויי שמיעה.
08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
08.03 שעת כושר.
08.15 תלמוד — שניים אוחזין
08.40 מסך לספרות (יסודי)
09.00 אנגלית ו'.
09.20 השעה שלנו — קורות חיי הלן קלר (כ).
10.00 שעת כושר.
10.10 אנגלית ז'.
10.30 הגיל הרך — פרפר נחמר
11.00 חשבון ה' — בין המספרים הרציונליים.
11.15 צרפתית.
11.30 גיאוגרפיה — המזרח התיכון
12.00 ספרות — מעשה בנעליים א'.
12.25 אנגלית ט'.
13.00 אנגלית י'.
13.30 מוסיקה — צלילים חדשים
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.03 שעת כושר.
14.15 בלי סודות — בניים שווא.
14.35 Hello Israel - Mysteries.
15.00 האוניברסיטה הפתוחה.
16.00 רחוב סומסום.
16.30 ילדת הפלא — פרק שני
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.
17.30 „מתגלגלים" — שם התכנית: „הקרקס הסיני".
18.00 „לאקי בר מזל" — שם הפרק: „המריכה בגיא".
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 חידון רמדאן — החפרק הארבעה־עשר מתוך ההצגה „אליאיאם" לפי ספרו של טאהה חסיין. (ערבית).

ריקי גל, במרכז המגזין לפופ ולבידור „עד פופ" (20.02)

19.00 יומן השבוע (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „עד פופ" — מגזין לפופ ולבידור — (ראה הפניה).
20.30 „תביעות קטנות"
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 „לקראת שידור".
21.50 „שושלת" — הפרק ה־43: אדם עובד במלון שבניהולה של פאלון. אלקסיס חותרת, שיפגוש את קריסטל, מתוך כוונה לפגוע ביחסי קריסטל־בלייק. בלייק מבקש מחבר הקונגרס מקוויין, שיתערב למענו בקשר להלוואה ממשלתית שביקש. אלקסיס מתערבת לרעתו של בלייק גם בעניין הזה. ג'ף מסתכסך עם אדם. הוא חש בכוונותיו הזדוניות להשתלט על עסקיו של בלייק.
22.40 „כניסה חופשית" — נושא התכנית הפעם: „השתלות. כבד והשתלות לב". האם צריך ואפשר לעשות בישראל השתלות כבד ולב במצבה הנוכחי של מערכת הבריאות? בתכנית ישתתפו רופאים משתילים בכירים, מושתלי לב וכבד וחולים הממתינים להשתלות. מנחה: מנשה רז.
23.50 פסוקו של יום. חדשות הלילה.

„עד פופ" — בתכנית מתארחת הזמרת ריקי גל, עם צאת תקליטה הראשון. 2. להקת „החיפושיות" הזמינה לפני 20 שנה בשני שירים חדשים: „שדות תות לנצח", ו„פני ליין". הלהקה תיעדה את שני השירים האלה בביצועה. שני הסרטונים יוקרנו בתכנית הקרנת בכורה. 3. עוד בתכנית ראיון קצר עם המוסיקאי האמריקני פיליפ גלאס, שיבוא ארצה בקרוב ולקטעים מיצירותיו.
שעה 20.02.

שני טלוויזיה

25.5.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
08.03 שעת כושר.
08.15 אזרחות — חטה"ב — את המנגינה הזאת אי אפשר להפסיק.
08.40 בלי סודות — חולם 3.
09.00 אנגלית ה'.
09.20 חשבון פשוט ד' — ריצופים (כ).
10.10 אנגלית ז'.
10.30 הגיל הרך — רגע עם דודלי — מה הבעיה?
11.00 ערבית מדוברת (ו'־ה') — אלכת (אל) עתיק.
11.15 אנגלית ו'.
11.30 ארץ מולדת — המלחמה לעצמאות (כ).
12.00 אנגלית ח'.
12.25 תלמוד — שניים אוחזין — פשיטא 1.
13.00 מדעי הטבע (ז'־י"ב) — הקרוקודיל.
13.30 צרפתית — העשרה.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.03 שעת כושר.
14.15 קסים קסם — ציפורים.
14.35 רכבת ההפתעות — סרט אנימציה.
15.00 גברת פלפלת — פרק שני — הכובע האבוד.
15.15 קשר משפחתי — משפחת יעקובוביץ אם ובת משוחחות עם זווית אברמסון על דאגנות יתר ועל נושאים אחרים הקשורים בסדר יומן.
15.50 שעת כושר.
16.00 הפונדק בערוץ חמשת המייל — פרק 24.
17.00 ערב חדש — מנחה: רפי רשף.

עמי ויינברג, משתתף בשעשועון המוסיקה „אלגרו" (20.02)

17.30 „רובי־כפת לי" — הפרק השלישי: „צוחק מי שצוחק אחרון".
18.00 „הילדים מרחוב דגראסי" — הפרק השישי: „מרטין פוגש את הפיראטים".
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 חידון רמדאן — הפרק האחרון מתוך ההצגה „אליאיאם", לפי ספרו של טאהה חסיין (ערבית).
19.00 ספורט (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „אלגרו" — שעשועון מוסיקה עם שובבות ומצב רוח — (ראה הפניה).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 „הנהלה בלחץ" — הפרק הרביעי: קרוליין מגלה, שהמוסר של בעלה בעבודה אינו כה מושלם, כפי שציפתה. האם אפשר להפריד הפרדה מוחלטת ענייני עבודה מחיי משפחה?
22.05 „זה הזמן" — תכנית אירוח שבועית. מנחה דם עברון.
22.55 „מיאמי — מחלק מוסר". שם הפרק: „תן וקח".
23.40 פסוקו של יום. חדשות הלילה.

„אלגרו" — שעשועון מוסיקה עם שובבות ומצב רוח. צוותי מתמודדים משני קיבוצים בעמק בית־שאן: רשפים ונווה־איתן. עוד משתתפים: הד תזמורת הסימפונית ירושלים רשות השידור, בניצוחו של יצחק שטיינר, צמד „מיזו מי", השחקנים שוש מריצאנו ועמי ויינברג, והד מנחה יצחק שמעוני. בתמונות קטעים מקוריים של משה וילנסקי, מיכאל אוהד ויצחק שטיינר ומבצעים של חברי הצוותים.
שעה — 20.02.

שלישי טלוויזיה

26.5.87

ערב יום ירושלים
08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
08.03 שעת כושר.
08.15 חשבון פשוט ד' — מספרים שליליים (כ).
08.40 בלי סודות — חולם 4.
09.00 אנגלית ח'.
09.20 כתרגום לערבית — חשבון
10.10 אנגלית ו'.
10.30 הגיל הרך — רחוב סומסום
11.00 צרפתית (ע"י).
11.15 חשבון ה'
11.30 ארץ מולדת — בין תורכיה לבריטניה (כ).
12.00 גיאוגרפיה (ו'־ט') — שינויים בפני כדור הארץ.
12.25 ספרות (ע"י) — מתנת חכמי קדם.
13.00 מוסיקה (ע"י) — העשרה
13.30 קשת וענן — מהתל חרמש בקמה (כ)
14.00 טלטקסט — עד כאן · חדשות.
14.03 שעת כושר.
14.15 סרט קולנוע
15.15 גברת פלפלת — פרק 10: פלפלת וקוקי.
16.25 רובוטריקים — פרק 24.
17.00 ערב חדש — מנחה: רפי רשף.
17.30 „זגב לחדשות" — תכנית מיוחדת ליום ירושלים.
18.00 „אלף" — שם הפרק: „בחיק הטבע".
18.25 „הגיע זמן לשון"
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 „ירושלים בין החומות" — סרט תעודה, סיפורן של שלוש משפחות ירושלמיות, אשר דרכן משתקפים החיים של העדות השונות בתוך העיר

עפרה חזה, במופע לציון איחוד ירושלים „הצדעה לעיר" (21.35)

(ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 חידון צה"ל בידיעת הארץ ומורשת קרב — (ראה הפניה).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 „הצדעה לירושלים" — תכנית בידור בשידור ישיר מבריכת הסולטן לציון 20 שנה לאיחוד ירושלים. משתתפים: אריק לביא, אילנית, עפרה חזה, להקת פיקוד מרכז, מקהלת „פינה בעמק", להקת „הורה ירושלים" ותזמורת בניהולו ובניצוחו של אורי קריב. בתכנית ישולבו סרטים קצרים על הווי העיר מיום איחודה. מנחה: יהורם גאון.
22.50 „1967—1987" — „כל האבנים האלה, כל העצב הזה כל האור" (יהודה עמיחי, מתוך שירי ירושלים). סרט תעודה שצולם בחורף 1987 בשנת ה־20 לאיחוד שני חלקי ירושלים. באמצעות גיבוריה, תושבי ירושלים, הסרט מנסה להבין את התחושות שליוו אותם בימי 1967, כאשר נפרצו החומות ותוצאתם של המוקשים, את התקוות, שליוו אותם אז, ואת תחושותיהם היום.
23.45 „פסוקו של מקום" — ליום ירושלים מבט מסביב לעיר.
חדשות הלילה.

חידון צה"ל בידיעת הארץ ומורשת קרב. חמישה משתתפים שהגיעו לשלב הגמר יתמודדו בנושאים העוסקים כולם בירושלים, במלאת 20 שנה לאיחוד העיר. המתמודדים הם חיילים בחילות צה"ל השונים. ההפקה משותפת לטלוויזיה הישראלית ולמפקדת קצין חינוך ראשי בצה"ל. מחברי החידון: יהודה זיו ודרור ורמן. מנחה: עוזי בן־עמי.
שעה — 20.02.

רביעי טלוויזיה

27.5.87

יום ירושלים
08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
08.03 פרפר נחמר — זה קורה בירושלים.
09.30 רחוב סומסום — קיפי בירושלים — קיפי עורך לראשונה הכרות עם העיר ירושלים.
10.00 בבית של פיסטוק — יום ירושלים.
10.30 ארץ מולדת — בין חומות ירושלים — חיי היהודים באמצע המאה הי"ט בעיותיהם ומצוקותיהם.
11.00 עדות ירושלים — סרט תיעודי על ירושלים. המתאר את מפעל השחזור האכיאולוגי של העיר. מספר את תולדות ירושלים. מפעליה, חורבנה בעבר ושיקומה כיום.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.02 האוניברסיטה הפתוחה: ירושלים לדורותיה — שכונות בירושלים. ירושלים לדורותיה — בשערייך ירושלים.
15.00 פרפר נחמר — זה קורה בירושלים.
15.25 פיצוחים — שעשועון טלוויזיה — תכנית ליום ירושלים.
15.55 חידון נוער ארצי תשמ"ז — על מפעל חייו של ד. בן־גוריון ופתוח הנגב — החידון ייערך בתאטרון ירושלים בשיתוף עם הקרן הקיימת לישראל. מנחה: איציק ווינגרטן. המתמודדים בחידון ילדי הכיתות העליונות של בתי־הספר היסודיים מכל רחבי הארץ.
17.00 ערב חדש — מנחה: גדעון רייכר.
17.30 „שמיניות, באוויר" — מגזין

קירק דוגלס, בסרט הקולנוע „גיבורי טלמארק" (22.05)

שבועי לנוער. תכנית מיוחדת ליום ירושלים. מנחים: דליק ווליניץ וטולים.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 „על ספרות ותרבות" — תכנית מיוחדת ליום ירושלים (ערבית).
19.00 „סרט תעודה — ירושלים (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 כותרות מבט.
20.02 „משהו מהסרטים" — תכנית דו־שבועית בענייני קולנוע. מגישה: שירה גרא.
20.30 „בין הכיסאות" — מגזין דו־שבועי בענייני משפחה וחברה. מנחה: עמוס ארבל.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 „מוקד".
22.05 סרט קולנוע — „גיבורי טלמארק" — (ראה הפניה).
00.10 פסוקו של יום.
חדשות הלילה.

סרט קולנוע — „גיבורי טלמארק". עלילתו של הסרט מבוססת על פרשה אמיתית מימי מלחמת העולם השניה: המחתרת הנורווגית מגלה כי הכובש הגרמני עומד להשתלט על מפעל לייצור מים כבדים בארצם, כדי לייצר בו פצצות גרעיניות. כשהמודיע הזה מועבר לאנגליה, נשלחת משם יחידה מיוחדת כדי לפוצץ את המפעל. היחידה האנגלית נעזרת באנשי המחתרת הנורווגית. בתפקידים הראשיים: קירק דוגלס, ריצ'רד האריס ומייקל רדגרייב. שנת הפקה: 1965.
שעה — 22.05.

חמישי טלוויזיה

28.5.87

08.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
08.03 שעת כושר.
08.15 מושגים ביהדות — וזאת התורה.
08.40 בלי סודות — בניים חולם.
09.00 ארץ מולדת — בין תורכיה לבריטניה (כ).
09.20 מדעי הטבע (חטה"ב)
10.10 אנגלית ה'.
10.30 הגיל הרך — רחוב סומסום.
11.00 אנגלית ו'.
11.15 ערבית מדוברת (ו'־ה') — סרפה אחסן מן מיעאר.
11.30 אנגלית ח'.
12.00 מדעי הטבע (ע"י) — פיסיקה
12.25 אנגלית ט'.
13.00 הסטוריה (ע"י) — העשרה — פרשת דרייפוס 2.
13.30 ספרות — תמר והסביונים.
14.00 טלטקסט — עד כאן — חדשות.
14.03 שעת כושר.
14.15 קשר משפחתי — שידור חוזר.
15.00 טאו טאו.
15.25 רחוב סומסום.
16.00 תחרה של אבן ושל מילים — מסע אל תור הזהב בספרד
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.
17.30 „באותו עניין" — סדרה שבועית
18.00 „התלת־רגליים" — הפרק הרביעי.
18.25 „פסוקו של מקום" — מבט מסביב לירושלים.
18.30 קיצור החדשות (ערבית).
18.32 „למשפחה" (ערבית).
19.00 „מפגש" — תכנית דיון שבועית העוסקת בענייני השעה. (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).

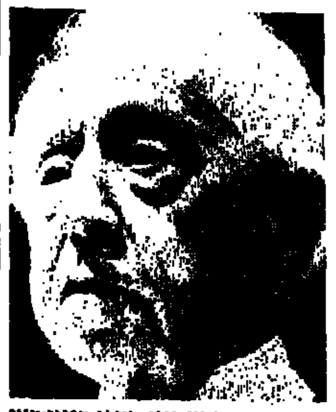

ארתור רובינשטיין, מנגן קונצ'רטו לפסנתר של שופן (23.10)

20.00 כותרות מבט.
20.02 מבט ספורט.
20.50 „נקודת חן" — סדרת טיולים
21.00 מבט לחדשות.
21.30 תשדירי שירות.
21.35 „דור בן־גוריון" — הפרק השלישי: „ביטחון ישראל וגישושי השלום" — דרכו של דור בן־גוריון, החל מגישושיו להבנה ולהשלמה עם מנהיגים ערבים בשנות ה־30, וכלה בקבלת תיק הביטחון ב־1947 והחלטותיה בענייני מלחמה עד 1956.
22.20 „רמססי ומייקפיס"
23.10 מוסיקה. הפסנתרן ארתור רובינשטיין.
23.45 „הגיע זמן לשון" — אבשלום קור מייחד את פינת הלשון השבועית שלו לחג השבועות. נושא הפינה: „חג השבועות איננו נמשך שבועות". חדשות הלילה.

תכניות טלוויזיה
ביום שישי 29.5.87

בשעה — 21.15 — „ממני" — תכנית ראיונות עם מני פאר.

בשעה 22.15 — סרט קולנוע „ויוה מאריה". מגישה בין בתו של מהפכן אירי, שמתמחה כמו אביה בחומרי נפץ ובפעולות אנטי־ממסדיות, לבין בדרנית צרפתיה המתגלגלת עם להקתה ברחבי המדינה. זו מדינה קטנה במרכז אמריקה, שטועה במהפכות ומרידות. הצעירות (בריז'יט ברדו וז'אן מורו) עוברות שורה של הרפתקאות ועוזרות לאיכרים העניים במאבק נוצלים. הסרט צולם כולו במקסיקו והופק בשנת 1965.

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 22.5.87
13.00 הרי והשקר ומצוירה. 13.30 בית חולים וסטנברוק (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 התעלות. 15.00 סרט — „הנסיכה הקטנה", עם שירלי טמפל. 17.00 סופרבוק (מצויר) 17.30 היצורים הסלעיים. 18.00 והכטור (סדרה). 18.30 קשרי משפחה (קומי). 19.00 חדשות. 20.00 על גאי (פעולה). 21.00 סרט (ערבית). 22.30 מעשיות משמחות (ערבית).

שבת 23.5.87
13.00 הכלבים הצעירים (מצויר) 13.30 הרנים. 14.00 דנים ומצוירה. 14.30 תיקי פוסידון ורוקסנטרי 16.00 כדור רגל אנגלי. 17.00 כדורסל אנ.בי.אי. 19.00 כדור רגל אינגלי. 20.00 היאבקות. 21.00 סרט — „הכלתי מנתה". עם גרי קופר. 23.00 מועדון 700.

יום ראשון 24.5.87
13.30 חיים אחרים (סדרה). 14.00 מועדון 700. 14.30 מעשיות משמחות (ערבית) 15.00 סרט (ערבית). 16.30 „אי המטמון". 17.00 הבית המעופף. 17.30 היצורים הסלעיים. 18.00 פאנקי. 18.30 כפיות של כסף וקומי. 19.00 שיטים רקות. 20.00 תכנית מיוחדת. 21.00 סרט — „לוויה בברלין", עם מייקל קיין. 22.30 מעשיות משמחות וערבית.

יום שני 25.5.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעלות. 15.00 סרט — „ילדי המריבה", עם קלרק גייבל. 16.00 היתקלין (מצוירה). 16.30 ילדי החכמות. 17.00 ספר הספרים. 17.30 היצורים הסלעיים (לילדים). 18.00 ימים מאושרים. 18.30 לברן ושירלי (קומי). 19.00 חדשות. 20.00 מאנגום. 21.00 כדורסל אנ.בי.אי. — משחקי גמר 23.00 מועדון 700. חדשות.

יום שלישי 26.5.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעלות. 15.00 סרט — „עמק הנקמה", עם ברט לנקסטר. 16.30 ילדי החכמות. 17.00 הבית המעופף ומצוירה. 17.30 היצורים הסלעיים ולילדים. 18.00 מסע בין כוכבים ודמיוני. 19.00 חדשות. 20.00 צוות לעניין. 21.00 מקגייוור (פעולה). 22.00 זאב־אוויר (פעולה). חדשות.

יום רביעי 27.5.87
13.10 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעלות. 15.00 סרט — „האיש על האיפל", עם צ'רלס לוטון. 16.30 היתקלין. 17.00 ספר הספרים. 17.30 היצורים הסלעיים (לילדים). 18.00 זוהי הצלחה. 18.30 משפחת קנבל. 19.00 חדשות. 20.00 סיימון את סיימון (בלש). 21.00 רמינגטון סטיל (בלש). 22.00 קגני ולייסי (פעולה). 23.00 מועדון 700. חדשות.

יום חמישי 28.5.87
13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעלות. 15.00 סרט — „קפטן סקרלט". 16.00 היתקלין. 16.30 ילדי החכמות (מצוירה). 17.00 הבית המעופף. 17.30 היצורים הסלעיים ולילדים. 18.00 משפחת בשרטו. 18.30 דוק פלנט. 19.00 חדשות. 20.00 הרדל וכוקוריק ופעולה. 21.00 עובדות החיים וקומי. 21.10 נידהארט וקומי. 22.00 לאור הירח ובלש. 23.00 מועדון 700.

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 22.5.87
13.30 כדורגל וספורט כללי ערק בערוץ 1. 14.10 כדורגל בינלאומי וספורט כללי ערק בערוץ 1. 15.00 המופע של דין גוט וערק בערוץ 1. 15.45 גוף האדם וערק בערוץ 1. 16.00 קבוצות בכדרע וערק בערוץ 1. 17.00 סרט עלילתי באנגלית ערק בערוץ 1. 17.30 סרט עלילתי בצרפתית. 17.50 נשים קבנות וערק בערוץ 1. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 ההיסטוריה של הרפואה ודוקומנטרית. 20.30 משפחת קוסבי (קומדיה אמריקנית). 21.10 פלקון קרסט. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 כנגום ומתח. 23.30 סרט עלילתי בערבית ורק בערוץ 1.

שבת 23.5.87
17.30 בלוקי ערק בערוץ 1. 18.00 תכנית בצרפתית. 18.15 ילדי השוב דיבור. ערק בערוץ 1. 18.30 אכנב לעולם ומשפחת. 18.40 [illegible] בשעת האלפים ערק בערוץ 1. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 תוכנית הרפואה וסיפור לשכונה החדשותית. 21.10 [illegible] ומאורעות סדרה דוקומנטרית ערק בערוץ 1. 21.30 הצבא של אבא וסוסוריה אנגלית. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא. 23.30 סרט עלילתי בערבית ערק בערוץ 1.

יום ראשון 24.5.87
17.20 עולם החיות ערק בערוץ 1. 17.30 כשלמה נסתרת ערק בערוץ 1. 18.00 כפר בין העננים ותכנית בצרפתית לילדים. 18.30 קנדין וסדרה בצרפתית. 18.40 ההיסטוריה של הלבוש ערק בערוץ 1. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 20.10 התגנבות וקומדיה אמריקנית. 21.10 סדרה דוקומנטרית. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 קור סורין וסדרה אמריקנית. 23.10 סרט עלילתי בערבית ורק בערוץ 1.

יום שני 25.5.87
15.30 בעקבות מיקי מאוס ערק בערוץ 1. 17.00 הגמדים. 17.10 על סוס ועל ליה ערק בערוץ 1. 17.40 כוחות נסתרים ערק בערוץ 1. 18.00 סיפורי ג' רה מוסקה וצרפתית. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 כגורן ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 מרגלים ונערים וקומדיה אנגלית. 21.10 מתלייקנג וסדרה אמריקנית. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 הדרת הגונה שעולה לצרפת ועל מלה"ע השנ'). 23.30 סרט עלילתי בערבית ערק בערוץ 1.

יום שלישי 26.5.87
15.30 סרטים מצויירים ערק בערוץ 1. 16.45 קלום לוסי ערק בערוץ 1. 17.00 סיפורים קצרים ערק בערוץ 1. 17.30 פסטיבלים וחגיגות ערק בערוץ 1. 18.00 חייו של אתפרגם דה להרגיש וסדרה בצרפתית. 18.10 עולמו של וולט דיסני ערק בערוץ 1. 19.00 חדשות בצרפתית. 20.30 שרב אתה: וקומדיה אמריקנית. 21.10 הלומה של אמפל וסדרה אמריקנית. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 המלחמה הכלתי ידועה וסדרה דוקומנטרית על מלחמת הגרמנים ברוסיה. 23.10 סרלוק וסדרה. 23.30 סרט עלילתי בערבית ערק בערוץ 1.

יום רביעי 27.5.87
16.00 ספור זמת וצרפתית. 18.30 קתרין וסדרה בצרפתית. 18.40 כלל ערק בערוץ 1. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 יורדן היום ובצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 שלושה זה לגסון, וקומדיה רומה ל„שלושה בבית". עם זהחם שותקה. 21.15 בכלילות אחרי מלכלת סדרה ודוקומנטרית. 22.00 הנגבות והקשיה ערק בערוץ 1. 22.10 המגור וסדרה אמריקנית. 23.30 סרט עלילתי בערבית ערק בערוץ 1.

יום חמישי 28.5.87
17.00 המופע של דון גוט — לילדים באנגלית ערק בערוץ 1. 18.00 תכנית לחקלאי ובאנגלית רק בערוץ 1. 18.30 ותעשה ההגרוה ערק בערוץ 1. 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 כגורן ספורט. 20.30 [illegible] ולילתי וקומדיה אנגלית. 21.10 האחגר וסדרה על שיש לסוריות. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא. 23.30 סרט עלילתי בערבית ערק בערוץ 1.

שישי רדיו

22.5.1987

קול המוסיקה

06.02 צלילי בוקר.
07.07 בהאזנה נינוחה — הולסט: שלהי קיץ. רפסודיה: ליסט: רפסודיה הונגרית מס' 99; אנסקו: רפסודיה רומנית מס' 2; ברהמס: רפסודיה לאלט, מקהלה. גברים ותזמורת; ברטוק: רפסודיה לפסנתר ותזמורת; גרשווין: רפסודיה בכחול.
09.00 קונצרט בוקר — ברוך לוכר: ברהמס: וריאציות על נושא של היידן; פאייה: על קברו של קלוד דביסי; צ'ייקובסקי: מוצרטיאנה — סוויטה מס' 4; ארנסקי: וריאציות על נושא צ'ייקובסקי; קופלנד: הרהורי לילה. לזכר אייבס; ברהמס שנברג: רביעיה, בעיבוד תזמורת.
11.57 פינת השיר — משירי אברהם שלונסקי.
12.00 מן הסרטיה.
13.05 בהאזנה נינוחה — בטהובן: יצורי פרומתאוס; דבוז'אק: רביעיית כלי־הקשת ברו מג'ור; רביסי: הנוקטורנים.
15.00 לקראת שבת — צ'ייקובסקי: זכרונות מפירנצה; הומל: קונצ'רטו בסול מג'ור למנדולינה ותזמורת; צבי אבני: פיוטים לשבת על פי נעימות בבליות מסורתיות.
16.00 לבקשתכם — בטהובן: 33 וריאציות על וולס של דיאבלי; ברהמס: קונצ'רטו ברה מג'ור לכנור ותזמורת; סמטאנה: וולטאבה, פואמה סימפונית מתוך „מולדתי".
18.00 דור הזהב — אמנים גדולים

שלמה ארצי, קטעים מהמופע בפארק הירקון (גל"צ 15.05)

בהקלטות היסטוריות.
19.00 מוסיקה קאמרית — שטוהר: חמישייה ברה מינור לפסנתר, חליל, קלרנית, קרן ובסון; קופרט: רביעיית כלי קשת במי במול מג'ור.
20.05 מזמורת הארץ.
20.27 פינת השיר.
20.30 קונצרט ליל השבת — סדקנס: הפתיחה לאופרה הנסיכה הצהובה; ויאניבסקי: קונצ'רטו מס' 2 ברה מינור; ליסט: הפרלודים — פואמה סימפונית; צ'ייקובסקי: סרנדה לכלי מיתר; רחמנינוב: קונצ'רטו לפסנתר ותזמורת מס' 3; מוסורגסקי: בוריס גודונוב — סינטזה סימפונית; סטרווינסקי: פולקת הקרקס.
23.00 ברק הברוק הדיסי לנסם.

רשת א'

07.30 רדיו קל.
08.05 פעמי המזרח — מצעד פזמונים בסגנון מזרחי.
10.05 והאר עינינו — שירים ונגונים.
11.10 השידור היומי לבתי־הס', לקראת שבת — לבנות הבינוניות, והגבוהות: מאגורות בית־המקדש.
11.30 שירי עמים.
12.05 מעורב ירושלמי — עם ג'ו עמר.
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.05 בראש צעיר — מגזין לילדים ולבני נוער.
16.05 נושא במוקד — עם הרי גולומב — על צ'טוב.
17.10 עיר ליל־שבת — שירים עבריים.
18.05 מוסף רדיו לספרות.
19.05 זמר לשבת.
19.30 שידורים לעולים.

22.05 כי טוב הזמר — מופע פומבי בשידור חוזר: שעה עם ועל מועדון הזמר של עמק־הירדן.

רשת ב'

07.00 הבוקר הזה.
08.05 כל צבעי הרשת — מגזין יומי — עם יוסי גרבר
12.10 שריקת פתיחה — לקראת משחקי הכדורגל בשבת.
13.05 בחצי היום — חדשות ופזמונים.
14.05 לראות או לא לראות — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
15.05 בשמים לשבת — עם יהורם גאון.
16.05 עובר ושב — עם דוד מרגלית.
17.05 מאחורי הכותרות — מגזין לרדיו, לטלוויזיה ולעתונות.
18.05 טיול — עם המחזאי — המשורר ישראל אלירז.
19.05 הטור השבועי.
20.05 ואני תפילתי.
21.05 שיר לדרך.
22.05 הבה נצא במחול — ריקודי־עם.
13.05 בין שישי לשבת — צ'יזה בשניים. בין יצחק לבני לבין נורית גוברין.

גלי צה"ל

06.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.
06.30 פוקחים עין — החדשות הראשונות של היום.
07.07 תוספת בוקר — צביקה שפידא ועיתוני סוף השבוע.
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית.
09.05 בילוי נעים.
11.05 קולה של אמא — עם אלכס אנסקי.
12.05 סנרלים — שעתיים נעולות עם דורי בן זאב.
14.05 עוד לא שבת — עם שלמה ארצי.
15.05 הדרן — שלמה ארצי במופע פומבי בפארק הירקון בת"א. קטעים מהמופע שנערך הקיץ בפני רבבות צופים (ש"ח).
16.05 שיר בשקט בשקט.
17.05 רבעים דוקומנטריים.
18.05 בראש ציוני — תוכניתו הראשונה של צבי שפירא עם אהרון מונבליט עולה חדש מברית המועצות.
19.05 נתחות לקצה הקרחון — והעם ההולכים בפריפריה — בן דרור ימיני משוחח בני וארה עורך עיתון השכונות „הפעמון" ועם יעקב סויסה מצעירי הדרות.
20.05 לא על הלוף לבדו — מוסיקה ומשחקי רדיו נושאי פרסים.
22.05 עשן בעיניך — שעתיים של שירים עם גדי לבנה.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של לילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

רשת ג'

06.05 יום שישי חור — שירים עבריים.
08.05 להיות שם — שעה אחת, שטה אחת.
09.05 אנו הים התיכון.
11.05 [illegible]
13.05 צפיחית בדבש עם דן כנר.
15.05 למנות ערב — שירים עבריים.
17.05 כאן, שם ובכל מקום.
19.05 זמר שכזה — שירים עבריים.
20.05 צליליל שבת עם לאה ליאור.
22.05 סוף לולי — שירים עבריים.
23.05 איזה לילה — מסיבת ריקודים.

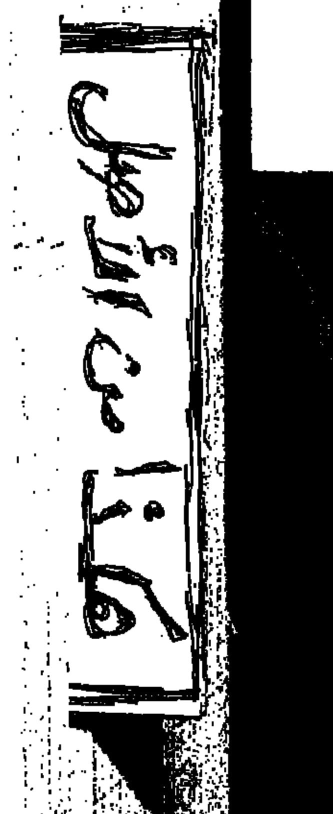

שבת רדיו

23.5.1987

קול המוסיקה

07.11 שחרית לשבת — דביסי: תרועה וחלומו של ליאר; שוברט: סימפוניה מס' 4 בדו־מינור; פרסל: באו בני האמנות, אודה ליום הולדתה של המלכה מרי; בריטן: סימפוניה פשוטה; שומאן: מבוא ואלגרו אופסיונאטה; הונגר: פסטוראלה קייצית.
09.00 החידון המוסיקלי.
10.00 קונצרט השבת — שידור שני של קונצרט התזמורת הסימפונית. מנצח: רוג'ר נורינגטון. היידן: סימפוניה מס' 49 התשוקה; מוצרט: דיברטימנטו לכלי־קשת, ק. 136; מוצרט: סרנדה לכלי־נשיפה, ק. 388; היידן: סימפוניה מס' 104.
11.57 פינת השיר.
12.00 אמן גדול — הזמרת ג'ואן סתרלנד.
13.05 קונצרט לצהרי השבת — מוצרט: סימפוניה מס' 28 בדו־מג'ור ק. 200; ראבל: קונצ'רטו בסול, לפסנתר ולתזמורת; מנדלסון: שירים; ברליוז: הרולד באיטליה, סימפוניה עם ויולה אובליגאטו.
15.00 אינטרלודים — רצף מוסיקלי.
16.00 פרשת אופנבאך — סדרת תכניות על חייו ויצירתו מאת יעקב קאופמן. 2. המסך עולה והמוסיקה מחייכת.
17.00 פגוש את האמן הישראלי — דויד לין — פסנתר. רגר: וריאציות ופוגה על נושא של באך אופוס 81; שוברט: פנטסיית הנודד ד. 760.
18.00 רדיודרמה "בל־אמי", מאת: גי דה־מופסאן, תרגום, עיבוד ובימוי:

רבקה זוהר, בתכנית "הקשר המוסיקלי" (רשת ב' 11.05)

מיכאל אוהד. משתתפים: פביאנה מיוחס, מיכאל וורשביאק, יעל עמית, יהודה פוקס, והדירה חריפאי, טינה טולין, דב רייזר וחגית בן־עמי.
19.05 הקונצרט שלי — עם חבר הכנסת העו"ד מרדכי וירשובסקי.
20.30 מעל בימת האופרה — לה טרביאטה מאת ורדי שידור ישיר מאולם שרובר בירושלים במסגרת פסטיבל ישראל־ירושלים 1987. סולנים, מקהלת רינת והתזמורת הסימפונית ירושלים, רשה"ש: מנצח: יורם דויד.

רשת א'

09.05 עולם המדע.
09.30 דעת־קל — תיכת וואר בענייני מדע.
10.05 מילים שמנסות לגעת — מיתוס יהודי חילוני — סופרים ואנשי רוח על והותם כיהודים חילונים.
11.00 רדיודרמה — שם לכל יום — מאת ק.ה. אוונס. תרגום: ענת גוב, בימוי: ניסים קמחי. משתתפים: אסתי קוסוביצקי, ניסים עזיקרי, שמעון לב־ארי, יוסף שילוח וחגית בן־עמי. (ש"ח).
12.00 מישדר תעורה — החיים במוסר סגור.
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 בראש צעיר — פינות, שירים וברכות כבקשתכם בשידור חי.
15.05 דרכי אדם — עם רחל חלפי.
16.05 משגים — מרד הדמוקרטיה. משתתפים: ד"ר מיכל שמיר, ד"ר אבישי אורליך וד"ר אריה כרמון.
17.10 סיפורדיו — המשנה האחרונה — מאת פדרו אלרקון.
17.40 שירים עבריים.
18.06 מסביב לעולם בשעה קלה — עורך ומגיש: יצחק נוי.
18.55 פינת השיר.
19.05 אנתולוגיה קטנה לשירה — ירושלים של ילדות — עם המשורר יצחק שליו, לרגל יום ירושלים.
19.30 שידורים לעולים.
22.05 מילים שמנסות לגעת.
23.05 הבו זמר.

רשת ב'

08.05 מי ישן — מגישה: מיכל גוית. אגדות, סיפורים ופינות הומור.
09.05 שאלה של טעם — עם חיים קינן.
09.55 עוריה אלון מספר על נוף הארץ.
10.05 יומן השבוע.
11.05 הקשר המוסיקלי של רבקה זוהר. מארח: אהוד מנור.
12.05 מסביב לנקודה — חידונים ושעשועונים בשידור חי. עם שמוליק רוזן.
13.05 זכרון דברים.
14.11 ארץ חמדת.
15.05 מפיק ודי — עם רלית אורמיאן.
15.30 שירים עבריים.
16.05 הבו זמר — שירים עבריים.
17.05 שירים ושערים — ריווחים על השערים שיובקעו במשחקי הליגה הלאומית בכדורגל.
19.05 הקול קולנוע.
20.05 פרח בנני — תכנית כבקשתך לשירים מורחים.
21.05 יומן השבוע (ש"ח).
22.10 מלווה מלכה.
23.05 פסקול.
00.10 לילה טוב — עם אלכס טלמור.

גלי צה"ל

06.10 צלילי בוקר — שירים עבריים
07.05 יופי של שירים — שירים עבריים
08.05 "מעל ומתחת לשמיכה"
09.05 "מקהלה עליזה" — שירים וסיפורים לילדים עם שרה דורון
10.05 "טוב לשמוע"
11.05 "במצב הנוכחי" עם יוסי עבאדי ורני וסלי
12.05 "הדרך" — עם "המקוננים" בסינרמה בת"א בהופעה שהוקלטה השנה ובה הם מבצעים את מיטב להיטי הרגיי של בוב מרלי
13.05 שאלות אישיות — יעקב אגמון משוחח עם חיים דורון, מנכ"ל קופת־חולים
14.05 הכל זורם — עם רובי לנץ
14.45 "841 נוסע צפונה צפונה" רומנרדיו
16.05 "סינמה שבת" — תוכנית בענייני קולנוע. עורך ומגיש: גידי אורשר
17.05 "ספרים רבותי ספרים" — המגזין הספרותי של גלי צה"ל
18.05 "משלנו" — מצעד הפזמונים העבריים
19.05 מצעד הפזמונים הלועזי
20.05 "קוקטייל שבת"
21.00 מבט לחדשות
21.30 שירים עבריים
22.05 "מסורתמסורת" — במוצאי יום מנוחה
23.05 "עושים מדינה" — עורך ומגיש: דודו דיין
00.05 "ציפורי לילה מארח" את כוכבי פסטיבל ישראל סטיל טיילור מסטתרן ג'אז וקרישנמורטי סרידהר מחשובי נגני כלי המיתרים ההודים בעולם
02.05 "לא רוצים לישון" — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.050 מצלילי בוקר — שירים עבריים

רשת ג'

07.05 צלילים למוכרת — שירי העבר.
08.05 גוונים — שירים עבריים.
10.05 על בטוח — להיטי כל הזמנים.
12.05 להיטים להוטים.
14.05 כוכבים.
15.05 אתם זוכרים את השירים?
17.05 שיר בין־ערביים.
19.05 זמר שכזה — שירים עבריים.
20.05 פומנהמחן.
22.05 טיול לילי — שירים עבריים.
23.05 רדיוטק — פזמונים בשצף קצב.

ראשון רדיו

24.5.1987

קול המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר"
07.09 "בהאזנה נינוחה" — וויליאם בויס: סימפוניה מס' 11 ברה־מינור; קרומר: קונצ'רטו בפה מג'ור לאבוב ולתזמורת
09.00 "קונצרט בוקר" — סקריאבין: קונצ'רטו בפה דיאז מינור לפסנתר ולתזמורת; סזאר פרנק: חמישייה בפה מינור לפסנתר ולכלי קשת; שומאן: "הומורסקה"; מוצרט: דיברטימנטו במי במול מג'ור לכי־נור, ויולה וצ'לו ק. 563; פרסל: "האדם הוא ילוד אשה", מוטט; ברהמס: וריאציות על נושא של היידן
11.57 "פינת השיר" — משירי זלדה
12.00 "אמנים באולפן" — אינה יוסט — צ'לו: באך: סוויטה מס' 1 בסול מג'ור; וולס: סונטה לצ'לו סולו; הנצה: סרנדה לצ'לו סולו; רגר: סונטינה ברה מינור
13.05 "בהאזנה נינוחה" — מוצרט: סונטה ברו מג'ור ק. 330; היידן: קונצ'רטו לכינור ברו מג'ור; בטהובן: סימפוניה מס' 2 ברה מג'ור; צ'ייקובסקי: סרנדה לכלי קשת
15.00 "מוסיקה כאן ועכשיו" — חיים אלכסנדר: אימפרוביזציה על שיר תימני; ג'ורג' רוכברג: "לה ריקורדנצה"; משה קילון: שקיעה כפרית; מארי שפר: ארקנה
16.00 "מוסיקה ליום ראשון" לילי בולנז'ה: תהילים כ"ד וקכ"ט
18.00 "החידון המוסיקלי" — (ש"ח)
19.00 "מוסיקה קלאסית קלה"
20.05 "אינטרלוד" — רצף מוסיקלי
20.27 "פינת השיר"
20.30 פסטיבל ישראל — ירושלים

דוסי כהן, בתכנית "מעורב ים תיכוני" (רשת א' 12.05)

שידור חי מכנסיית דורמיציון בירושלים מקהלת פלסטרינה ותזמורת הברוק מנירנברג; מנצח: רולף גרשל — תכנית א'; סליירי: רקוויאם בדו מינור, לסולנים מקהלה ותזמורת; מוצרט: רקוויאם ברה מינור, ק. 626 לסולנים מקהלה ותזמורת
23.00 "מחזורי יצירות" — הנדל: סונטות להרכבים שונים; מוצרט: שירים

רשת א'

07.30 "רדיו־קל"
08.05 "חוגה" — עם בני הגדל
09.05 "טלרדיו" — שירות מידע
10.05 "פניני בוקר"
11.10 השידור היומי לבתיה"ס סיפור וצליל — תכנית לגיל הרך: ירושלים שלנו — מאת צביה שיף לקראת יום ירושלים
11.30 "שירי עמים"
12.05 "מעורב ים־תיכוני" — עם דוסי כהן
13.00 חדשות ותכנית באנגלית
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית
14.06 "בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער
15.30 "השכלה ודעת לכל"
16.05 "רדיו־עשרה" — מגזין נוער
17.10 שירים עבריים
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה"
18.06 "מינחת ערב"
19.05 "מחשבת ישראל"
19.30 שידורים לעולים
22.05 "תפוח ועץ" — תכנית על הקשר בין הורים לילדיהם. עורכת ומנחה: רבקה מיכאלי. יועץ לתכנית: ד"ר עמיהם רביב — פסיכולוג חינוכי־קליני והפעם: "ילדים שתקנים, עצורים ומסוגרים"

רשת ב'

07.00 "הבוקר הזה"
08.05 "עושים עניין" — עם גבי גזית ושלום קיטל
09.05 "ביקור בית" — עם חיים קינן
10.05 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי
11.30 "סעו לשלום" — עם גדעון הוד
12.10 "אלף־אלף" ב"בית" עם אהוד מנור
13.05 "בחצי היום" — חדשות ופזמונים
14.06 "לראות או לא לראות" — יומן חדשות לתרבות ולאמנות
14.30 "בת צחוק" — הווי והומור
15.05 "רגעי קסם"
16.05 "שירים ושעורים"
16.55 "קראתי ספר" — קוראים ממליצים
17.05 "יומן כלכלה"
17.30 "על מספרים ואנשים" מגזין המשק והחברה
18.06 "מסיבת עיתונאים" — עורך ומנחה: יצחק גולן
18.45 היום בספורט
19.00 "היום הזה"
19.35 שירים עבריים
20.05 "אומר בשכחך"
22.05 "צימוקים ושקדים" — מבחר שירים ביידיש והפעם: שירי ירושלים
23.05 שירים עבריים

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — הגיאולוגיה של א"י — העבר הגיאולוגי; מרצה: פרופ' עקיבא פלקסר
06.30 פוקחים עין — החדשות הראשונות של היום — עם מירב אופיר
07.07 "שבע אפס שבע" — עם אלכס אנסקי
08.00 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי
10.05 הפסקת 10 — עם מיכל ניב
11.05 "נכון לעכשיו" — עם רפי רשף
13.05 "מקום טוב באמצע" — עם אורלי יניב ויצחק בן נר
14.05 דו רה יומי — עם דני קרפל ודובי לנץ
15.05 "מה איך" — עם ארז טל
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 "ערב טוב ישראל" — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר
18.05 "שעה קלה על כלכלה" — עם שמואל נחושתן
18.45 "משולש" — עימות יומי בענייני השעה
18.57 הודעות לחיילים
19.05 "רדיו, ספורט" — מגזין ספורט
20.05 "עושים מדינה" — עורך ומגיש: דודו דיין (ש"ח)
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת — הגיאולוגיה של א"י (ש"ח)
22.05 "על הדבש ועל הביפאק" — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 "עשרים וארבע, היום שהיה" — עם ירון וילנסקי
23.55 "שיחת חצות" — עם חניתה רודני נשיאת ארגון "אנוש"
00.05 ציפורי לילה משוחחת — רונו טופז משוחח עם מאזינים
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר
20.05 "סבבבבסיס" — אינפורמציה ר"שים משחקי רדיו ומוסיקה עם אברי גלער
22.05 "על הדבש ועל הביפאק" — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 "קול הג'אז הזה" — עורך ומגיש רני קרפל

רשת ג'

06.11 "בחורה לאושר" — להיטים ותיקים
07.07 "שיר בבוקר בבוקר"
09.05 "מה, כבר תשע" — עם אבי אתגר
10.05 "שבעים מי יודע"
11.05 "אהבה יומיומית" — עם יוסי סיאס
12.05 "רק מוסיקה"
13.05 "רק בימי חול" — עם מנחם פרי
14.06 פזמון חוזר
15.05 "חדש, חדיש ומחודש" — עם שוש עטרי
16.05 "הצגה יומית" — עם יקיר אביב
18.06 מצעד הפזמונים הלועזיים
21.05 "ארום עתיק" — שירים שלא נס ליחם — עם קובי ברקאי
23.05 "הלילה הוא שירים"

שני רדיו

25.5.1987

קול המוסיקה

06.02 "צליל בוקר".
07.09 "בהאזנה נינוחה"
09.00 "קונצרט בוקר" — מוצרט: סרנדה ברה מג'ור, ק. 249 "האפנר"; שוברט: סונטינה ברה מג'ור לכנור ופסנתר; ברוך: קונצ'רטו לשני פסנתרים ותזמורת; סמטנה: מחזור הפואמות הסימפוניות "מולדתי".
11.57 "פינת השיר" — משירי זלדה.
12.00 "מן הסרטיה" — רחמנינוב: וריאציות על נושא של קורלי; בטהובן: רביעייה אופוס 130 בסי במול מג'ור.
13.05 "בהאזנה נינוחה" — מוצרט: דיברטימנטו ברה מג'ור, ק. 136; היידן: קונצ'רטו בסול מג'ור לכנור ולתז; בטהובן: רביעייה במי במול מג'ור לפסנתר ולכלי קשת; מנ־דלסון: קונצ'רטו במי־מינור לכנור ולתזמורת; גולדמארק: "באביב", פתיחה.
15.00 "הסברה מוסיקלית" — "ווצק" של ברג — תכנית שביעית.
16.00 "מאולמי הקונצרטים שלנו" — התזמורת הפילהרמונית הישראלית מנצח: מאיר מינסקי. סולו: הלל־צרי — צ'לו / בני קונייבסקי — כלי הקשה מתוך שבוע האמן הצעיר 1986 (ש"ח). מעייני: קונצ'רטו לכלי נקישה ונשיפה; שוסטקוביץ': קונצ'רטו לצ'לו; צ'ייקובסקי: סימפוניה מס' 5.
18.00 "רגש על הביצוע".
19.00 "תזמורת כלי נשיפה" — מיצירות: ווהן וויליאמס, מיו, רימר, ווינטר, הינדמית וויליאמס.
20.05 "אינטרלוד" — רצף מוסיקלי.

אלה פיצג'רלד, בתכנית "כוכב הערב" (רשת ב' 18.06)

20.27 "פינת השיר".
20.30 פסטיבל ישראל־ירושלים, שידור חי מכנסיית הדורמיציון בירושלים, מקהלת פלסטרינה ותזמורת הברוק מנירנברג / רולף גרשל — תכנית ב', יוהאן סבאסטיאן באך — "שירו לה' שיר חדש", מוטט 225, בר.ו.ב; סוויטה תזמורתית מס' 4; "הרוח מרוממת את נפשנו", מוטט; מגניפיקט ברה מג'ור, 243 בר.ו.ב. לסולנים, מקהלה, תזמורת ועוגב.
23.00 "מחזורי יצירות" — הנדל: סונטות להרכבים שונים; מוצרט: שירים.

רשת א'

07.30 "רדיו־קל".
08.05 "חוגה" — עם בני הגדל.
09.05 "טלרדיו" — שירות מידע
10.05 "פניני בוקר".
11.10 השידור היומי לבתיה"ס "ספור אני שומע" — לכתות ב', ג': שיר ליום ירושלים — מאת יהושע ביכר לקראת יום ירושלים.
11.30 "שירי עמים".
12.05 "מעורב ים־תיכוני" — עם העמרנים.
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 "בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 "השכלה ודעת לכל".
16.05 "גיל הביניים".
17.10 שירים עבריים.
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה".
18.06 "מינחת ערב".
19.05 "עיונים בפרשת השבוע".
19.30 שידורים לעולים.
22.05 "לכל אדם כוכב" — עם האסטרולוג אילן פקר.

רשת ב'

07.00 "הבוקר הזה".
08.05 "עושים עניין" — עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 "ביקור בית" — עם חיים קינן.
10.05 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי.
11.30 "סעו לשלום" — עם גדעון הוד.
12.10 "אלף־אלף" ב"בית" — עם אהוד מנור.
13.05 "בחצי היום" — חדשות ופזמונים.
14.06 "לראות או לא לראות" — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 "בת צחוק" — הווי והומור.
15.05 "רגעי קסם".
16.05 "שירים ושעורים".
16.55 "קראתי ספר" — קוראים ממליצים.
17.05 "יומן כלכלה".
17.30 "על מספרים ואנשים" — מגזין המשק והחברה.
18.06 "כוכב הערב" — עם אלה פיצג'רלד.
18.45 היום בספורט.
19.00 "היום הזה".
19.35 "דין ודברים" — מגזין לענייני חוק ומשפט.
20.05 "סולם הזמירות" — מצעד הפזמונים המסורתיים.
22.05 "פינת הג'אז".
23.05 "משחקי לילה".

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — מדרש ואגדה — תחומי ההלכה והאגדה. מרצה: דר' חננאל מאק.
06.30 "פוקחים עין" — החדשות הראשונות של היום עם מירב אופיר.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית.
09.05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי.
10.05 "הפסקת 10" — עם מיכל ניב.
11.05 "נכון לעכשיו" — עם רפי רשף.
13.05 "מקום טוב באמצע" — עם שמואל שפירא וגבי אלוהר.
14.05 "דו רה יומי" — עם דובי לנץ ורני קרפל.
15.05 "מה איך" — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.
17.00 "ערב טוב ישראל" — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר.
18.05 "ספרא וסייפא" — יומן לענייני ספרות צבאית.
18.45 "משולש" — עימות יומי בענייני השעה.
18.57 הודעות לחיילים.
19.05 "שירים מכאן" — שירים עבריים עם שירה גרא.
19.50 "תיק פלילי 373/86 מדינת ישראל נגד ג'ון איבאן דמיאניוק" — יומן מיוחד לסיקור אירועי המשפט.
20.05 "ספרים רבותי ספרים" — המגזין הספרותי של גלי־צה"ל.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — מדרש ואגדה (ש"ח).
22.05 "על הדבש ועל הביפאק".
23.05 "עשרים וארבע — היום שהיה".
23.55 "שיחות חצות" — עם המשפטן אלי זוהר.
00.05 ציפורי לילה — עם גילה מואב.
02.05 לא רוצים לישון מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

19.05 "רדיו דדיו" — עם יואב קוטנר.
20.05 "סבבבבסיס" — אינפורמציה. ר"שים, משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 "על הדבש ועל הביפאק".
23.05 "קול הג'אז הזה".

רשת ג'

06.11 "בחורה לאושר" — להיטים ותיקים.
07.07 "שיר בבוקר בבוקר".
09.05 "מה, כבר תשע" — עם אבי אתגר.
10.05 "שבעים מי יודע".
11.05 "אהבה יומיומית" — עם יוסי סיאס.
12.05 "רק מוסיקה".
13.05 "רק בימי חול".
14.06 "פזמון חוזר".
15.05 "חדש, חדיש ומחודש".
16.05 "הצגה יומית".
18.06 "היה היה" — מצעד פזמונים.
20.05 "לי ולך" — שיר וברכה.
21.05 "קצת אחרת" [illegible].
23.05 "הלילה הוא שירים".

שלישי רדיו

26.5.1987

ערב יום ירושלים

קול המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר".
07.09 "בהאזנה נינוחה"
09.00 "קונצרט בוקר" ברליוז: פתיחה "המלך ליר"; שוסטקוביץ': קונצ'רטו מס' 1 בדו מינור לפסנתר ולתזמורת; צ'ייקובסקי: סימפוניה מס' 4 בפה מינור; מוסורגסקי: שירי ילדים (כולל קריאת השירים בעברית); שומאן: "תמונות מהילדות"; ליסט: סימפוניית "דנטה".
11.57 "פינת השיר" משירי זלדה.
12.00 "מן הסרטיה" — שוברט: חמישייה לכלי קשת בדו מג'ור.
13.05 "בהאזנה נינוחה" — דביסי: מרש סקוטי; גלזונוב: תמונות מתוך "רימונדה"; ליסט: פנטסיה הונגרית; ראוסתורן: דיברטימנטו ונציאני "לוצ'יה די למרמור" — אריה אבירום: סימפוניה עממית.
15.00 "מוסיקה צעירה".
16.00 "מאולמי הקונצרטים בעולם" פסטיבל ברלין 1986 — רסיטל שלמה מינץ, עם פאול אוסטרובסקי — פסנתר (26.9.86) בטהובן: סונטה מס' 1 ברה מג'ור; מנדלסון: סונטה בפה מג'ור; ברהמס: סונטה מס' 1 בפה מינור, לויולה ופסנתר.
17.30 "קולות" — קופרן: קובץ ראשון ושלישי מתוך "מיסות קודרות".
18.03 "מגרף התקליטיה".
19.00 "פניני אופרה" — אריות מתוך אופרות של מוצרט, פוצ'יני, בליני וורדי.
20.05 "אינטרלוד" — רצף מוסיקלי.
20.27 "פינת השיר".
20.30 "מאולמי הקונצרטים שלנו" — מקהלת הקתדרלה מכריס־

שולי נתן, עצרת במלאת 20 שנה לאיחוד ירושלים (גל"צ)

טיאנסנר — טרבגיה התו. הקאמ. הקנטצית — ביורן סטגרל (12.3.87) — כנסיית הדורמיציון: באך: קנטטה מס' 1 (אורטוריה המסע אל השמיים) ביורן סטגרל: מזמורים מקומרן לבריטון מקהלה ותז. (ביצוע בכורה בישראל) (סולן: כריסטופר קיט — בריטון).
22.30 "ג'ז קלסי".
23.00 "מחזורי יצירות" — הנדל: סונטות להרכבים שונים. מוצרט: שירים.

רשת א'

07.30 "רדיו־קל".
08.05 "חוגה" — עם בני הגדל.
09.05 "טלרדיו" — שירות מידע למאזינים.
10.05 "פניני בוקר".
11.10 השידור היומי לבתיה"ס שיעורים לחינוך המיוחד — לכתות הגבוהות: "זהירות בדרכים" — [illegible].
11.30 "שירי עמים".
12.05 "מעורב ים־תיכוני" — עם משה גיאת.
13.00 חדשות ותכנית באנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 "בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 "השכלה ודעת לכל".
16.05 "מועדון שעון הזהב" — משלמו של האדם המבוגר.
17.10 שירים עבריים.
17.20 "האוניברסיטה הפתוחה".
18.06 "מינחת ערב".
19.05 "שעור בתלמוד".
19.30 שידורים לעולים.
22.05 "ספורי ירושלים" — עם פרופ' ד"ר יוסף יואל ריבלין.
23.10 שירים עבריים.

רשת ב'

07.00 "הבוקר הזה".
08.05 "עושים עניין" — עם גבי גזית ושלום קיטל.
09.05 "ביקור בית" — עם חיים קינן.
10.05 "כל צבעי הרשת" — מגזין יומי.
11.30 "סעו לשלום" — עם גדעון הוד.
12.10 "אלף־אלף" ב"בית" — עם אהוד מנור.
13.05 "בחצי היום" — חדשות ופזמונים.
14.06 "לראות או לא לראות" — יומן חדשות לתרבות ולאמנות.
14.30 "בת צחוק" — הווי והומור.
15.05 "רגעי קסם".
16.05 "שירים ושעורים".
16.55 "קראתי ספר" — קוראים ממליצים.
17.05 "יומן כלכלה".
17.30 העברת משחק חצי גמר גביע המדינה בכדורגל שידור חי מאיצטדיון רמת־גן.
19.05 "היום הזה".
19.30 העברת משחק חצי גמר גביע המדינה — המשך.
22.05 "עוד פעם אחת" — תכניות בשידור חוזר "פולין — סתיו 86" — רשמי מסע של יהודית הנדל בפולין: תכנית חמישית — "על חסידי אומות העולם".
23.05 "קפר ראשו בסימן ירושלים" — חידונים מגוונים בהשתתפות המאזינים — עם שמוליק רוזן.

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — פילוסופיה סינית — שפה ומחשבה. מרצה: דר' דן דאור.
06.30 "פוקחים עין" — החדשות הראשונות של היום — עם מירב אופיר.
07.07 תוספת בוקר — עם איתן ליפשיץ.
08.05 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית.
09.05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי.
10.05 "הפסקת 10" — עם מיכל ניב.
11.05 "נכון לעכשיו" — עם רפי רשף.
13.05 "מקום טוב באמצע" — עם אורלי יניב ויצחק בן־נר.
14.05 "דו רה יומי" — עם דובי לנץ ורני קרפל.
15.05 "מה איך" — עם ארז טל.
16.05 "841 נוסע צפונה" — רומנרדיו.
16.20 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.54 "באופן מילולי" — פינתו של אבשלום קור.
17.00 "ערב טוב ישראל" — דן שילון, יעל דן וגוני סביר.
18.00 עצרת ממלכתית לכבוד 20 שנה לאיחוד ירושלים בהשתתפות נשיא המדינה, רוה"מ, שר הבטחון, ר' עיריית ירושלים ומפקדי ירושלים בעבר ובהווה. בתוכנית האמנותית ישתתפו: תזמורת צה"ל, ששי קשת ושולי נתן, — שידור ישיר.
20.05 חידון צה"ל בידיעת הארץ.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — פילוסופיה סינית (ש"ח).
22.05 "על הדבש ועל הביפאק".
23.05 "השעה העשרים וארבע, זה היה היום שהיה".
00.05 ציפורי לילה עם אבי בורדוגו.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

18.05 עצרת ממלכתית לכבוד 20 שנה לאיחוד ירושלים. שידור ישיר.
20.05 "קלאסי כאן".
22.05 "על הדבש ועל הביפאק".
23.05 "קול הג'אז הזה" — עורך ומגיש: רני קרפל.

רשת ג'

06.11 "בחורה לאושר" — להיטים ותיקים.
07.07 "שיר בבוקר בבוקר".
09.05 "מה, כבר תשע" — עם אבי אתגר.
10.05 "שבעים מי יודע".
11.05 "אהבה יומיומית".
12.05 "רק מוסיקה".
13.05 "רק בימי חול".
14.06 "פזמון חוזר".
15.05 "חדש, חדיש ומחודש".
16.05 "הצגה יומית".
18.06 "מקום בצמרת" — מצעד הפזמונים הישראליים.
21.05 "ארום עתיק" — שירים שלא...
21.30 "אמנים מצדיעים לירושלים" — מנחה: יהורם גאון. שידור חי מבריכת השלטן.
23.05 "פניני ג'אז" — עם לאה לואר.

רביעי רדיו

27.5.1987

יום ירושלים

קול המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר".
07.09 "בהאזנה נינוחה" — מנדלסון: הפתיחה "רואי בלאס"; הנדל: קונצ'רטו לצ'מבלו ולתזמורת בפה "הקוקיה והזמיר"; בטהובן: סימפוניה מס' 7; בטהובן: רביעיית כלי־קשת; באך: פרטיטה במי מג'ור לכנור יחיד.
09.00 "קונצרט בוקר" מנדלסון: קונצ'רטו לכנור במי מינור; מנדלסון: האורטוריה "אליהו"; מנדלסון: רביעיית כלי־קשת.
11.57 "פינת השיר" — משירי זלדה.
12.05 "קונצרט אמנים צעירים — ילדים ובני נוער בגילאי 18—11 — "לכבוד יום ירושלים" שידור חי נינוחה" — פרוקופייב: פתיחה על נושאים יהודיים; יוסף יואכים: מנגינות יהודיות על פי שירי ביירון; ראבל: שתי נעימות עבריות; קופלנד: "ויטבסק" — שלישיה לפסנתר, כנור וצ'לו; שוסטקוביץ': "3 שירים מתוך השירה היהודית העממית".
14.15 בהאזנה.
15.00 "מוסיקה ויוה" — "רוסטרום המלחנים הבינלאומי 1986" גאר קילשה (קנדה): מלאכים; סוון דוד סנדרסטרום (שבדיה): סטנאר ל־5 קולות גברים; מיקלוש מארוס (שבדיה): רשת שידור; מרתה פטאשנסקה (פולין): חדשות החורף.
16.00 "קונצרט מהקלטות התזמורת הסימפונית ים רשה"ש ויוולדי: "גלוריה"; שומאן: פתיחה, סקרצו ופינאלה; פרוקופייב: קונצ'רטו מס' 1 ברה מג'ור לכנור ותזמורת

טדי קולק, ראיון בתכנית "הבוקר הזה" (רשת ב' 07.00)

מרדכי סתר: "ירושלים".
18.00 "ריוקן".
19.00 "מוסיקה אהובה עליכם" — ויטאן/איואי: רונדינו; בטהובן: קונצ'רטו ברה־מג'ור לפסנתר ותזמורת.
20.05 "אינטרלוד" — רצף מוסיקלי.
20.57 "פינת השיר".
21.00 פסטיבל ישראל־ירושלים 1987 התזמורת הקאמרית ע"ש פרנץ ליסט; דבוז'אק: סרנדה לכלי מיתר; ברטוק: ריקודים רומניים; מנדלסון: שמינייה.
23.15 "מחזורי יצירות" הנדל: סונטות להרכבים שונים; מוצרט: שירים.

רשת א'

07.30 "רדיו־קל".
08.05 "כי מציון תצא שירה" — זמרי העולם שרים בעברית.
09.05 "דברו על לב ירושלים" — דיוקנה המוסיקלי של העיר במלאת 29 שנה לאיחודה — מגיש: יוסי בנאי.
10.05 "לכל איש יש שם" — מירון בנבנישתי מספר על בתי־עלמין בירושלים.
11.10 השידור היומי לבתיה"ס "אלה תולדות" — "ירושלים שוקקים בתוכה".
11.30 "שירי עמים".
12.05 "מעורב ים־תיכוני" בסימן ירושלים — עם מרגלית צנעני.
13.00 חדשות ותכנית אנגלית.
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית.
14.06 "בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער.
15.30 "שירי ירושלים".
16.05 "ירושלים בעיני אנשי ספר" — הסופר חיים באר יסייר עם המשורר אבנר טריינין באתרים השונים של ירושלים.
17.04 טקס הדלקה לציון יום ירושלים — שידור חי מהכותל המערבי.
18.06 "את תשכח את הדוכיפת" — על הקרב בתל אל־פול במבואות הצפוניים של ירושלים במלחמת ששת הימים.
19.05 "שואל כעניין".
19.30 שידורים לעולים.
22.05 "חבר מאחו כוכב" — תכנית היכרויות ודיוננית בשידור חי — עורכת ומנחה: מילכה למרן.

רשת ב'

07.00 "הבוקר הזה" ראיון עם ראש העיר טדי קולק — עבר ועתיד.
08.05 "שערי ירושלים" — שידור חי.
12.05 "יהודים וערבים בירושלים".
13.05 "בחצי היום" — חדשות ופזמונים.
14.06 "עושים עניין" בירושלים — עם גבי גזית ושלום קיטל.
16.05 "גבעת התחמושת" — שידור חי של הטקס.
17.05 "מטמון ירושלמי" — זאב ענר בחידון מיוחד לעיר ירושלים — מנחה: משה טימור.
19.00 "היום הזה".
19.35 "מוסף לענייני צבא ובטחון" — בסימן ירושלים.
20.05 "עיר אבן ושמים" — ירושלים בשירה ובספרות.
22.05 "ירושלים שירים סביב לה" — משירי ירושלים.
23.05 "ערב טוב מירושלים".

גלי צה"ל

06.05 אוניברסיטה משודרת — פרקים בהמטולוגיה — הכדוריות האדומות. מרצה: פרופ' יהודה שינפלד.
06.30 "פוקחים עין".
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל.
09.05 "נכון לעכשיו" מיוחד ליום ירושלים.
13.05 "מקום טוב באמצע" — ירושלים.
14.05 "ירושלים של ריצ'רד ג'ון ומייקל — איך נראית ירושלים בעיניהם של כתבי חוץ.
15.05 "מראה מקום" — תוכניתה של שרה דורון עם חנה זמר.
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.
17.00 "ערב טוב ישראל".
18.05 "האגדות לא שווא יזכרו" — משדר מיוחד על ירושלים בראי אגדות חז"ל והמקובלים. דיון במיתוס הקם לתחיה בסיפורי עיר הנצח ואחרית הימים כנקודת מוצא לראייתה 20 שנה אחרי האיחוד.
18.57 הודעות לחיילים.
19.50 "צנחנים בירושלים" — שיחה עם הצנחנים שהשתתפו בקרבות ירושלים במלחמת ששת הימים.
19.05 "תיק פלילי 373/87 מדינת ישראל נגד ג'ון איבאן דמיאניוק — יומן מיוחד לסיקור ארועי המשפט.
20.05 "מתחת לקצה הקרחון" — תוכנית רביעית בסדרה. בן דרור ימיני משוחח עם מאיר עמיר מעמותת הל"ה ועם רחל מירון מנהלת בי"ס על חינוך בישראל.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — פרקים בהמטולוגיה (ש"ח).
22.05 "על הדבש ועל הביפאק".
23.05 "עשרים וארבע, היום שהיה".
23.55 "שיחת חצות" — רב' אמנון נויבק יועצו הכללי של רה"מ.
00.05 ציפורי לילה קלאסיות — עם חנוך רון.
02.05 לא רוצים לישון.
05.05 צלילי בוקר.

שידורי צה"ל 2

19.05 "רדיו רדיו" — עם יואב קוטנר.
20.05 "סבבבבסיס" — אינפורמציה, ר"שים, משחקי רדיו ומוסיקה.
22.05 "על הדבש ועל הביפאק".
23.05 "קול הג'אז הזה".

רשת ג'

06.11 "בחורה לאושר" — להיטים ותיקים.
07.07 "שיר בבוקר בבוקר".
09.05 "מה, כבר תשע" — עם אבי אתגר.
10.05 "שבעים מי יודע".
11.05 "אהבה יומיומית" — עם יוסי סיאס.
12.05 "רק מוסיקה".
13.05 "רק בימי חול" — עם מנחם פרי.
14.06 "פזמון חוזר".
15.05 "חדש, חדיש ומחודש" — עם שוש עטרי.
16.05 "הצגה יומית" — עם יקיר אביב.
18.06 "המצעד האחרון".
20.05 "לי ולך" — שיר וברכה.
21.05 "צליל מכוון".
23.05 "הלילה הוא שירים".

חמישי רדיו

28.5.1987

קול המוסיקה

06.02 "צלילי בוקר"
07.09 "בהאזנה נינוחה" — וויואלדי: קונצ'רטו גרוסו ל־4 כינורות וכלי קשת; צ'ימרוזה: קונצ'רטו לחליל, אבוב ותזמורת; מוצרט: סונטה ברה מג'ור, ל־2 פסנתרים ק. 448; צ'ייקובסקי: פצו קפריזיוזו לצ'לו ותזמורת; ראבל: ציגאן; דביסי: "חגיגות" מתוך הנוקטורנים, ל־2 פסנתרים; מרטינו: קונצ'רטו לאבוב ותזמורת; ברהמס: מחולות הונגריים.
09.00 "קונצרט בוקר" באך: שקון ברה מינור מתוך פרטיטה מס' 2 לכינור סולו; ברהמס: סונטה בפה מינור לוויולה ופסנתר; בטהובן: שלישייה לפסנתר, קלרנית וצ'לו; מורה: רביעייה לכלי קשת; שומאן: חמישייה לפסנתר וכלי קשת; פולנק: שישייה לפסנתר וכלי נשיפה; מקס ברוך: שביעייה במי במול מג'ור
11.57 "פינת השיר" — משירי זלדה
12.00 "מן הסרטיה" דבוז'אק: שלושה שירים תנכיים; יוסף דורפמן: סונטה (1970) לכינור ופסנתר; ליסט: סונטה בסי מינור לפסנתר
13.05 "בהאזנה נינוחה" קונצרט של אמנים ישראליים: מנדלסון: סונטה מס' 1; שומאן: קטעי פנטסיה; בלוך: סונטה מס' 1 לכינור ופסנתר; ברהמס: שלישייה במי במול מג'ור לכינור, קרן ופסנתר
15.00 "מפגשים"
16.00 "אתנותא" — בשידור חי מאולם ימק"א בירושלים אלן שטרנפילד — פסנתר: באך־סמרוף: פוגה בסול מינור; רוקס:

זלדה, משוררת בתכנית "פינת השיר" (קול המוסיקה 11.57)

סונטה בלה במול מג'ור "שיבה לפאריס"; י. טל: "אסיי" I (1986) — ביצוע בכורה; פולנק: סוויטה צרפתית; גרשווין: 8 שירים
17.30 "קשת של צלילים" — מיגוון מוסיקלי: לוקטלי: סונטה מס' 10 בסול מג'ור לחליל וקונטינואו; ויוואלדי: קונצ'רטו קאמרי לחליל, כינור וקונטינואו; מוצרט: דיברטימנטו ברה מג'ור
18.00 "אנתולוגיה בצליל" — מוסיקה קולית חילונית בגרמניה של המאה ה־16
19.00 "מוסיקה קלאסית קלה"
20.05 "אינטרלוד" — רצף מוסיקלי
20.27 "פינת השיר"
20.30 "פסטיבל ישראל־ירושלים 1987" שידור חי מאולם הנרי קראון: התזמורת הקאמרית ע"ש פרנץ ליסט — תכנית ב' באך: קונצ'רטו ברנדנבורגי מס' 3; ליאו וויינר: דיברטימנטו; גריג: סוויטת הולברג; רוסיני: סונטה מס' 1 בסול מג'ור; ברטוק: דיברטימנטו
23.00 "דור־הזהב" — אמנים גדולים בהקלטות היסטוריות

רשת א'

07.30 "רדיו־קל"
08.05 "חוגה" — עם בני הגדל
09.05 "טלרדיו" — שירות מידע למאזינים
10.05 "פניני בוקר"
11.10 השידור היומי לבתיה"ס "ידעתי ספר": קיץ על הדולפין
11.30 שירי עמים
12.05 "מעורב ים־תיכוני" — עם מרגלית צנעני
13.00 חדשות ותכנית באנגלית
13.30 חדשות ותכנית בצרפתית
14.06 "בראש צעיר" — מגזין יומי לילדים ולבני נוער
15.30 "השכלה ודעת לכל"
16.05 "ארץ לא נודעת"
17.10 שירים עבריים
17.20 האוניברסיטה הפתוחה
18.06 מינחת ערב
19.05 שיעור בתנ"ך
19.30 שידורים לעולים
22.05 יש לי חלום — עורך ומנחה: יונה כץ

רשת ב'

07.00 "הבוקר הזה"
08.05 "עושים עניין"
09.05 "ביקור בית" — עם חיים קינן
10.05 "כל צבעי הרשת"
11.30 "סעו לשלום"
12.10 "אלף־אלף" ב"בית"
13.05 "בחצי היום"
14.06 "לראות או לא לראות" — יומן חדשות לתרבות ולאמנות
14.30 "בת צחוק" — הווי והומור
15.05 "רגעי קסם"
16.05 "שירים ושעורים"
16.55 "קראתי ספר"
17.05 "יומן כלכלה"
17.30 "על מספרים ואנשים"
18.06 "זרקור" — עורך ומנחה: יצחק גולן
18.45 היום בספורט
19.00 "היום הזה"
19.36 השבוע בכנסת
20.05 "שורשים" — שבועון לענייני פולקלור ועדות
22.05 שירים עבריים
23.05 "ביניו לבין עצמו" — שיחות עם מאזינים בשידור חי — מנחה: אלכס טלמור

גלי צה"ל

00.05 אוניברסיטה משודרת — מבוא לתורת המוסר — מהי בעיה מוסרית? מרצה: ד"ר נעמי כשר
06.30 פוקחים עין
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי
08.00 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית
09.05 "אילה בוקר" — עם אלי ישראלי
10.05 "הפסקת 10" — עם מיכל ניב
11.05 "נכון לעכשיו" — עם יוסי עבאדי
13.05 "מקום טוב באמצע" — עם יצחק בן־נר ואורלי יניב
14.05 "דו רה יומי" — עם דובי לנץ ורני קרפל
15.05 "מה איך" — עם ארז טל
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור
17.00 "ערב טוב ישראל" — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר
18.05 "שעה קלה על כלכלה" — עם שמואל נחושתן
18.45 "משולש" — עימות יומי בענייני השעה
18.55 הודעות לחיילים
19.05 שירים מכאן — שירים עבריים — עם שירה גרא
19.50 "תיק פלילי 373/86 מדינת ישראל נגד ג'ון איואן דמיאניוק" — יומן מיוחד לסיקור אירועי המשפט
20.05 "יעד משודר" — מגזין לענייני צבא ובטחון
21.00 מבט לחדשות
21.30 אוניברסיטה משודרת — מבוא לתורת המוסר (ש"ח)
22.05 "על הדבש ועל הביפאק" — שירים שהחבר'ה אוהבים
23.05 "עשרים וארבע היום שהיה" — עם ירון וילנסקי
23.55 "שיחת חצות" — עם יו"ר אגודת "מליך" ד"ר חיים לוין
00.05 "ציפורי לילה סבלנות" — עם אלי ישראלי
02.05 "לא רוצים לישון" — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים

שידורי צה"ל 2

19.05 "רדיו רדיו" — עם יואב קוטנר
20.05 "סבבבבסיס" — מידע ר"שים, משחקי רדיו ומוסיקה לחיילים
22.05 "על הדבש ועל הביפאק"
23.05 "קול הג'אז הזה"

רשת ג'

06.11 "בחורה לאושר"
07.07 "שיר בבוקר בבוקר"
09.05 "מה, כבר תשע" — עם אבי אתגר
10.05 "שבעים מי יודע"
11.05 "אהבה יומיומית" — עם יוסי סיאס
12.05 "רק מוסיקה"
13.05 "רק בימי חול"
14.06 "פזמון חוזר"
15.05 "חדש, חדיש ומחודש"
16.05 "הצגה יומית"
18.06 [illegible]
20.05 "לי ולך" — שיר וברכה
21.05 "מגע בוקר" — עם דליה כהן
23.05 "הלילה הוא שירים"

שחמט

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

במט העזר החיסכוני 3 מטים דוּמים (5398), במט לדעת איום השני ואריאנטים (5399).

5398. ישראל צור
חיפה
מקורית

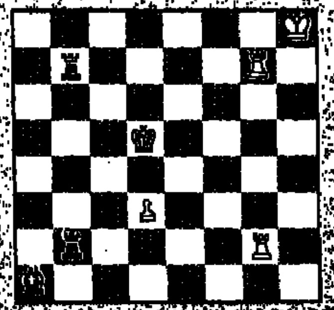

[illegible]

5399. [illegible]
[illegible]

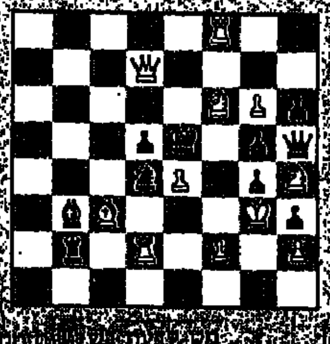

[illegible]

פט או שח נצחי

תחרויות החיבור של הבגוון המערב ערמני "די שוולבה" עומדות תמיד על רמה גבוהה. בסיום המובא להלן הפתרון אינו קשה במיוחד, אולם הוא מאוד מחנך.

ו. פאסמן
"די שוולבה" 1981/83
פרס שני

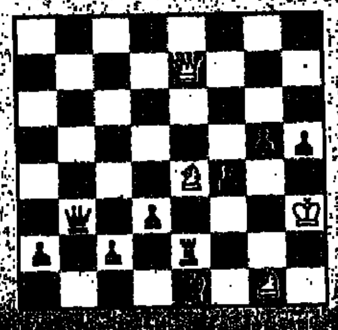

קרבות ותחרויות

נצחון אמריקאי בשווייץ

אלוף ארצות הברית בשחמט, יאסר סיירוואן, זכה בבכורה בתחרות הגדולה שנערכה בלוגאנו שבשוויץ. סיירוואן צבר 7.5 נקודות בתשעה משחקים. בהקדימו את סימיץ וסוקולוב, שניהם מיוגוסלביה, ואן דר ויל מפיקט, שניהם מהולנד והנסן מדנמרק - ול כ"א. בין השחמטאים שסיימו עם 6.5 נקודות כל אחד: יהודה גרינפלד מישראל, מקסים דלוגי, מארה"ב, סובאי שובה מרומניה ולאסטוואל הורט מצ'כיה שהוא כיום אחד מארב גרמניה ועוד. בין הנכשלים היו האמנים ניקרגואן מאנגליה ונולה מאקס מהונגריה שלא נמצא סיים עם 6 נקודות בלבד. 280 שחמטאים השתתפו בתחרות זו, 79 מהם ממערב גרמניה. הבעיות של סוקולוב וסיקנסוק ביצון לדרגת רב אמן בגלאמו.

אס"א ה"א לאנגלית

[illegible]

אליפות בבצרות

[illegible]

בזירת השחמט יצרו ארצות הברית. [illegible] ג"א אבנער יפה זכה. [illegible] בגוון כהוד השרון - תחרות. תחקיים בשיטה השוויצרית בשבעה סיבובים. 60 דקות לכל שחקן למשחק. ההרשמה באיגוד הישראלי לשחמט.

הפסדו של האלוף

בגרוקרב שנערך על תואר אלוף ברית המועצות, ניצח אלכסנדר בלייאבסקי את ואלרי סלוב. סלוב וכן יאן אבוסט וויאצ'סלב אייזוחין שסיימו במקום שלושה-רביעי משותף בהפרש חצי נקודה אחר שני המנצחים (10.5 כ"א). הגיעו לתחרות הבינאזורית. בלייאבסקי סיים את האליפות עם שבעה נצחונות, שני הפסדים ושמונה תוצאות תיקו (כקירוחון וגם סלוב). להלן אחד משני הפסדיו של האלוף בן ה-33:

הנות גרינפלד

לבן: בלייאבסקי — שחור: גאבריקוב
מינסק 1987

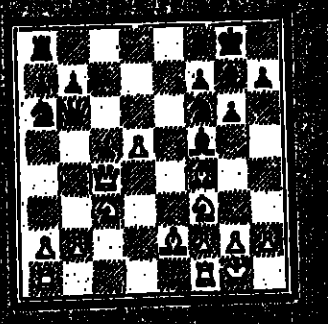

תשבצים

תשבץ 185

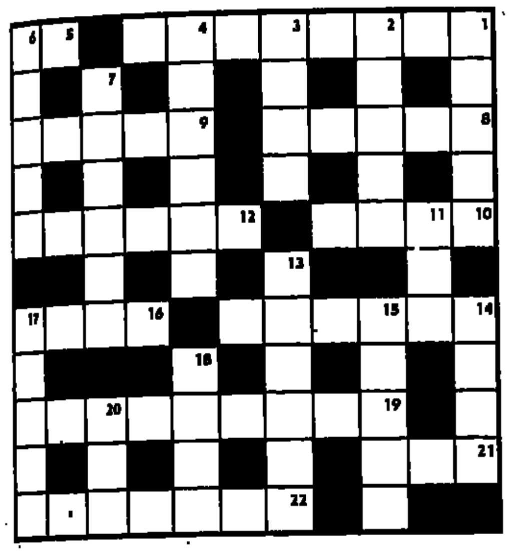

אפקי: 1. הסטוריון יהודי, בגיטו ורשה (ש"פ וש"מ). 5. צפור טרף. 8. מעניק, מעביר מעצמו לאחר. 9. בירה במזרח אסיה. 10. לא קרוב. 12. מחסן תחמושת. 14. בלי תנאים. 16. רחוב הסגור מצד אחד. 19. מהנדס דוקטור, פיתח שיטה (וספר) על "שכלול היכולת" (אימן את רה"מ). 21. מין בקר, בהודו ובאפריקה, בעל קרנים כפופות וגבנון. 22. דברי הימים לפי סדר התרחשותם.

אנכי: 1. גופה משומרת בשיטה מיוחדת. 2. כנוי דומה ל"חושם". 3. חסר מעש כרוני. 4. חלק משמה של רפובליקה ידועה בדרום יוגוסלביה. 6. קצה צינור הכבאים. 7. עצב כבד (2 מלים). 11. סם מזיק. 13. יורשו של אלכסנדר מוקדון. 14. מסגרת, שפה מסביב לכלי. 15. יומן ממוין. 17. אי ספוק אחרי צפיה. 18. קידומת בלעז המציינת מקום גבוה. 20. מטח.

אגוזן 185

אפקי: 1. שם השתכן נציב מס ההכנסה? שיהיה לו לבריאות! (5,3). 5. תנאים מציבים במשפחה (2). 8. כסף אין לו, אבל תראי שהוא עוד ישוב עם תואר! (5). 9. לי יש בלון וחבל לו (5). 10. ברמלה לא תמצא שכונה כזאת (4). 12. מרימות עין וגבות למשחקי אהבה (6). 14. עתיק, רק למטה (6). 16. ניתנת בצורה נקיה (4). 19. איך קבלו את אילתו ע"י רדיפת כסף, זו המציאות! (5,4) (כ"מ). 21. רב החובל ישנו (3). 22. המלך, כאותו אורח שהתמקם בדירה בפסח, ולא הצליחו להפטר ממנו עד שבועות (7).

אנכי: 1. איך קוראים בארץ לזה שאינו יודע לשאול? (5). 2. אם היא תמשיך להתנהג כך, אפילו ענק לא יוכל להמשיך בזאת (5). 3. איך קם הנשיא אחרי הפעם המאתיים? (4). 4. הולך על ארבע שיש לו רק שלש ומצא בחו"ל (4). 6. ממש ניתן לא להתייחס אליה (5). 7. מה הסכום הכולל שהוצא במצעד? (3,3) 11. גמל אמן הוא מגלה (3). 13. ארי כנף מיותר! (3,3). 14. דורש שאיכשהו נצמק את ההוצאות (4). 15. הכניסו את 21 אפקי לבית שיש בו חמימות וטוב טעם (5). 17. הרצית להניע בצורה רשמית? (5). 18. זה לא יפה כמו החלק העליון (4). 20. הוא קלטו זו ומאותו (3).

פתרונות

תשבץ 184 — אגוזן 184

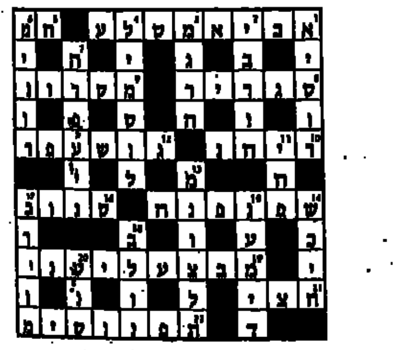

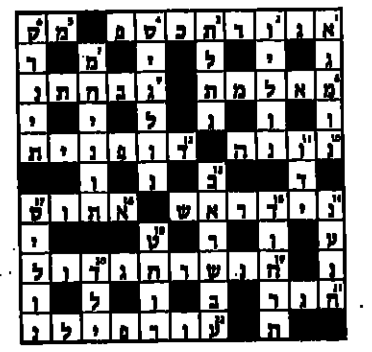

© אמיר בן־אור

ברידג'

עדיין בפסטיבל

פסטיבל הברידג' הישראלי אמנם הסתיים כבר לפני חודשיים, אולם כיוון שבמהלך הפסטיבל חולקו כמה מאות ידיים (אם לא יותר) הרי שמאגרי החומר שהצטברו הם רבים ולכן נזכיר את הפסטיבל שוב ושוב (מה לעשות, ככה זה בחיים).

היד הבאה חולקה בתחרות הקבוצות בסיבוב שלפני האחרון ועזרה במיקומה הסופי והמכובד של קבוצת גברות שהשתתפה בתחרות זו.

	♠ 8 7 6 ♥ 8 7 2 ♦ A 4 ♣ A K 9 8 5	
♠ J 10 9 5 4 2 ♥ 9 6 ♦ 9 7 6 2 ♣ 7		♠ K 3 ♥ K Q 5 4 ♦ K Q ♣ Q J 10 6 3
	♠ A Q ♥ A J 10 3 ♦ J 10 8 5 3 ♣ 4 2	

מחלק: מערב
פגיעים: אף אחד
התכרזה:

מערב	צפון	מזרח	דרום
---	1 קלאב	---	1 דיאמונד
---	2 קלאב	---	3 בלי שליט
---	כפל	---	---

מערב הוביל (ההכפלה מבקשת יציאה בצבע שהוכרז על ידי צפון) בשביעית קלאב. הכרוז זכה במלך (כשהוא ער לחלוקה הרעה בסידרה זו), הכרוז המשיך בהארט נמוך רביעית ממערב והעשירית זכתה בלקיחה. הכרוז המשיך בקלאב קטן, מערב השליך ספייד, שמינית מהדומם (מזרח זכה בעשירית והמשיך במלך הארט. אלוף מיד הכרוז ותשיעית ממזרח. הכרוז המשיך בהארט נמוך לעבר השמינית שבדומם ומזרח זכה במלכה והמשיך במלך ספייד כשהכרוז זוכה באלוף. חלוקת הקלפים, פחות או יותר, ברורה בשלב זה והנעלם היחידי הוא חלוקת הקלפים הגבוהים בדיאמונד. אולם הסיכוי הסביר הוא להכניס את מזרח לידו בדיאמונד ואז יצטרך למסור לקיחה בקלאב. ואמנם כך המשיך הכרוז, הוא משך את ההארטים הגבוהים, את המלכה ספייד ואף האלוף דיאמונד בשהמצב כזה:

	♠ --- ♥ --- ♦ 4 ♣ A 8 5	
♠ J ♥ --- ♦ 9 7 6 ♣ ---		♠ --- ♥ --- ♦ K ♣ Q J 6
	♠ --- ♥ --- ♦ J 10 8 5 ♣ ---	

הכרוז המשיך ברביעית דיאמונד, מזרח נאלץ לזכות במלך ולהמשיך במלכה קלאב. הכרוז הניח לו לזכות בלקיחה ומזרח המשיך קלאב לעבר המזלג שבדומם והחוזה בוצע כשהכרוז זכה בשתי לקיחות בספייד, שלוש לקיחות בהארט, לקיחה בדיאמונד ושלוש לקיחות בקלאב, סה"כ תשע לקיחות. בשולחן השני נכשל הכרוז בביצוע החוזה.

אורנה שפאי

מתחנות הקולנוע

משהו פראי

ג'ף דניאלס ומלני גריפית', בסרט "משהו פראי"

פריקית מטורללת משתלטת על מנהל מכופתר ומרובע, וגוררת אותו בעל כורחו כמעט למסע מטורף ואלים על פני אמריקה המהוגנת, הבורגנית והלבנה וגם אל ביבי הפשע המלוכלכים. הבמאי ג'ונתן דמי שהיה מתלמידי רוג'ר קורמן ביחד עם מרטין סקורסזה ופרנסיס קופולה לא הראה עד עתה שום ניצוצות בימוי כעמיתיו. בעבר עשה קומדיות שוליות כ"נשים בעורף" ו"מלווין והאוורד" וסרט דוקומנטרי על להקת "ראשים מדברים". "משהו פראי" הוא מגיש קולנוע מרתק ותוסס, קצבי ומרענן, משלב ז'אנרים כמלודרמה, קומדיה, מתח, רומנטיקה, הרפתקה וסרטי מסע. הסרט נוגע באלימות בהומור מתוחכם ויש גם המון איזכורים קולנועיים. התוצאה לפעמים מבולבלת ולא אחידה. המסע של לולו (מלאני גריפית שהופיעה בסרטו של בריאן דה פלמה: "תעתועי גוף") וצ'רלי (ג'ף דניאלס מ"שושנת קהיר הסגולה") הוא סטייטמנט על אמריקה צבעונית וקדחתנית, המונית ומתחסדת, אלימה ומתקתקה, זהו מפגש בין אמריקה הלבנה היפה לבין זו האלימה והשחורה. ג'ף דניאלס, מלאני גריפית ורייי ליוטה (כבעלה האלים של מלאני) נפלאים בתפקידם. הסרט מלווה במוסיקה של לורי אנדרסון, דייוויד ביירן וסיסטר קווֹל. אגב, בסרטו האחרון של דמי: "מדרון להישרדות" עפ"י מחזה של בט הנלי ("פשעים שבלב") משתתף דייויד ביירן עם סוזנה ארקווט ("שמונה מיליון דרכים למות"). בקולנוע "סיוון" בתל אביב.

נשיקה אדומה

הבמאית הצרפתית־יהודיה וורה בלמון מתארת בסרטה השני: "נשיקה אדומה" את התבגרותה בפריז של שנות ה־50, כבת למשפחת מהגרים יהודיים מפולין שגידלה כסטליניסטית נאמנה. הסרט מזכיר את "יומן נעורים" של מרתה מזארו ההונגריה, עוד סיפור התבגרות טיפוסי על רקע פילוגים פוליטיים שיזכירו לרבים את שנות ה־50 בארץ. שארלוט, בת ה־15, בת דמותה של הבמאית, מתמכרת בראשית הסרט לפעילות נמרצת בתא הנוער של המפלגה הקומוניסטית בפריז, ואת ימיה מקדישה לחלוקת כרוזים וישיבות אידיאולוגיות לתוך הלילה. כמו הגיבורה הבולשביקית בסרטו של ארנסט לוביטש: "נינוצ'קה" – גם שארלוט עוברת תהליך התברגנות איטי, כי הפיתויים הקפיטליסטיים המשחיתים בצורת שפתון, גרבי ניילון וסרטים הוליוודיים קוסמים לה יותר מכל דיון אידיאולוגי. שארלוט המתבגרת מתאהבת באכזיסטנציאליסט יפהפה הגורר אותה לבילוי אסור במרתפי הג'אז של סן־ז'רמן וגם אל מיטתו, ובאותה עת עושה לה שטיפת מוח המרחיבה את הסדקים בהשקפת עולמה המעורערת. מה שעוזר לה להכריע נגד אמא רוסיה הם סיפורי הזוועה שהיא שומעת מפי אביה האמיתי, שחזר מבריה"מ ויודע לספר פרטים על מעללי "שמש העמים". עלילה לעוסה ובימוי חסר מעוף, יצרו סרט סתמי עם נטייה אנטי־קומוניסטית פתולוגית. משתתפים: שארלוט ואלאנדריי, לאמבר וילסון, מרתה קלר, גונטר לאמפכט ולורן טארזיף. הסרט יוצג ב"חקולנוע – בית ציוני אמריקה" בת"א, שלאחרונה הפך משכן לנערה המתבגרת, לאחר שפתח שעריו עם סרט ההתבגרות "שכמעט עדין".

אנשי הפח

במעט טוב

שני הקומיקאים קטני הקומה ריצ'ארד דרייפוס ("דירה לשניים") ודני דה ויטו ("חטיפה נעימה") הם "אנשי הפח" – סוכני מכירות ממולחים של פסי אלומיניום לבתי הפרברים האמריקניים, אי־שם בראשית שנות השישים. הבמאי בארי לוינסון חוזר שוב לעיר הולדתו בולטימור שהיתה מקום ההתרחשות גם בסרטו הראשון "דיינר", שעסק בהתבגרות בני טובים. הקומדיה החדשה שלו עוסקת בטיפוסים שונים לגמרי, באותם סוכני מכירות חלקלקים שירמו אפילו את אמא שלהם כדי למכור את הדקורציה המגעילה הזו שהיתה אז מאוד מקובלת ואופנתית. הקומדיה שלו נשענת על העימות הניצחי בין שני העצבנים הקטנים: דרייפוס ודה ויטו שעובדים בחברות מתחרות והופכים ליריבים מושבעים לאחר שנתקעו זה בזה בתאונת דרכים שהרסה את הקדילקים המפוארים שלהם. הם נשבעים לנקום זה בזה עד חרמה בשלל טריקים מלוכלכים כמו לגנוב את אשתו המתוסכלת של דה ויטו (ברברה הרשי). קומדיה תפלה בלי עוקץ, שמתרפקת ללא־חן על שנות ה־60 ומפספסת את המעמדים הקומיים המבטיחים שהתחמסמסו בסרט.
"רב חן", ת"א.

הפרוטוקול הרביעי

מספיק

מייקל קיין חוזר ב"פרוטוקול הרביעי" לתפקיד סוכן ביון, כמו זה שפרסם אותו בראשית דרכו בסרט "תיק איפקרס סודי ביותר". "הפרוטוקול הרביעי" הוא סרטו של הבמאי ג'ון מקנזי ("יום שישי הארוך") ע"פ מותחן ריגול שפורסם בשנת 84 של הסופר הבריטי פרדריק פורסייית שאף עיבד אותו לתסריט (מספריו הידועים: "יומו של התן", "תיק אודיסה", "כלבי המלחמה"). העלילה הדהויה נראית כנוסחה בטוחה לכתיבת מותחן ריגול. שפע של מניוּרֵבים ותכככים

שארלוט ואלאנדריי ולאמבר וילסון, בסרט "נשיקה אדומה"

בינלאומיים חסרי היגיון, סוכן צמרת רוסי שנשתל בלונדון כדי להרכיב פצצה גרעינית, ומייקל קיין כסוכן ביון בריטי ותיק והגון שרודף אחריו ומוציא את הצדק לאור. למרות שבסוף הסרט נופלת האשמה המעופלת המורכבת על מנהיגים מושחתים ואופורטוניסטים משני הצדדים, הסרט לא נמלט מידי תעמולה אנטי סובייטית יסודית, ובעידן הגלסנוס הגורבאצ'ובי זה לא בדיוק צעד תכני דיפלומטי. עוד משתתפים: ג'וליאן גלובר, נד ביטי, איאן ריצ'ארדסון, ריי מקינלי, והאמריקני פירס ברוסנן (מסדרת הטלוויזיה "רמינגטון סטיל") בתור הסוכן הרוסי המושתל. "לימור", ת"א.

נערת ליווי

מספיק

סיגורני וויבר משנה את תדמיתה החלל והארשת הז'אן דארקית אחרי שחיסלה את המפלצת מהסרט "שובו של הנוסע השמיני", וקפצה ישר לאופני הכושר שם היא מתאמנת בערטול מלא לפני הקליינטים ועושה עוד כל מיני פרוות שהנייר פשוט וסמיק. בבוקר היא דוקטורית לוחסים בינלאומיים שמרצה על הסכסוך במזה"ת, ובערב היא נערת טלפון יקרנית שמחממת יצריהם של דוגניו העשירים מהנסיכויות, וסיפוריה המיקנטיים על שונותיהם במיטה מציינים את סיפוריה של מאדם קסוויה הולנדר כאילו היו אלה אגדות ליפה אדומה. סיגורני בסרטו שמה ד"ר לורן סלוטר, והיא לא מחפשה את מר גודבאר. היא לא בדיוק ד"ר סלוטר חכימה ביום שלא יודעת כלום על מה שעושה מאדאם לורן המסעקת בלילה. הדוקטורית דוקא בשרה

בהכוסה הצדדית בדיעה צלולה ומתוך שיקול כלכלי טהור, אבל אינה יודעת שהמקצוע עוד יביא לה צרות.

לא, אין המדובר באיידס, עדיין לא, אבל זה יקרה יום אחד. אחרי הכל הסרט מבוסס על ספרו של כתבן רבי המכר האמריקני פול ת'רו שמאוד אוהב להתעסק במסרים חברתיים תבוטים. במקרה הנוכחי הוא מנסה לדקור בצביעות המינית המערבית ובאותה הזדמנות לעסוק בסכסוך במזה"ת ובקנוניה קפיטליסטית בינלאומית. הדוקטורית המסכנה "נפלה" עם ערבים והם רוצים להגיע דרכה למאהבה, לורד בולבק (מייקל קיין בתפקיד מחפיר) שמתכוון לארגן פגישת שלום היסטורית בין ישראלים, סורים ופלשתינים. כנראה שת'רו לא שיער מה יהיה עונשו של ישראלי הנפגש עם (שש...אסור להזכיר), אבל גם כך המרקחת הפוליטית הגזענית, השוביניסטית והתלושה מהמציאות שיצר היא חשושה ונבובה. משתק רדוד של הסטארים. ביים: נג פוויס שקנה את פרסומו בצרפת. "גורדון", ת"א.

סיפורים שסיפרתי לאמא

טוב

לפני שנתיים היה זה "שלום לך בן" ההונגרי, לפני שנה "מסע העסקים של אבא" היוגוסלבי, ועתה "סיפורים שסיפרתי לאמא" השוודי – סרט נוסף המשמיך במסורת סרטי הילדות וראשית ההתבגרות המגרידה־מתוקה. סיפורו של יתום שוודי קטן בשם איגמר, ששולחים אותו לגור בבית דודו לאחר שאמו נכנה משחפת קשה. הבמאי לאסה האלסטרום שזה לו סרטו השישי, עשה סרט מינורי שנסמך על אפיזודות ואנקדוטות משעשעות מחיי הילדים בכפר. זהו בהחלט סרט מלבב, אך נטול כל פיוטיות או התמודדות אמיתית ומעמיקה עם יתמות וכאבי ילדות; כמו שהשכיל לעשות הבמאי השוודי הגדול שגיבור הסרט נושא את שמו, בסרטו הבלתי נשכח: "פאני ואלכסנדר".

כוחו של הסרט בחוסר יומרותו ובחום האנושי הטמון באותן אנקדוטות תמימות. "פאר", ת"א.

מסרטי פ.וו.מורנאו:

● זריחה – סרטו הנפלא של מורנאו נעשה באולפנים ההוליוודיים בשנת 1927. מלודרמה אודות אשה אפלה, המשתלטת על איכר תמים ומפתה אותו לרצוח את אשתו ולבוא עימה לעיר החטאים. איכויות של אקספרסיוניזם גרמני. מומלץ ביותר. סינמטק ים, יום ב', 21.00; סינמטק ת"א, יום א', 19.15; סינמטק חיפה, יום ד', 21.30.

● פאוסט – עיבוד למחזות של כריסטופר מארלו וגיתה על פאוסט שמכר את נפשו למפיסטו, אותו מגלם אמיל יאנינגס. סינמטק חיפה, יום א', 21.30.

● טאבו – הפקה דוקומנטרית משותפת של מורנאו עם רוברט פלהרטי. הסרט מספר על דולה פניניים מטהיטי המאוהב בנערה שהוקדשה לאלים ואסורה בתופה. סינמטק ת"א, יום ג', 19.00; סינמטק ים, יום ה', 21.30.

מסרטי אנדז'יי ויידה:

● הארץ המובטחת – קראו לסרט זה "חלף עם הרוח הפולני". עיבוד לרומן פולני ידוע המתרחש בלודז' במאה הקודמת, ועוקב אחר שלושה גיבורים שאחד מהם יהודי. ויידה עיצב אותו עפ"י הסטריאוטים, וכשהסרט הוקרן בפסטיבל מוסקווה בשנת 74' היו שהאשימו אותו באנטישמיות. סינמטק ים, יום ג', 21.30.

● קאנאל – קבוצת פרטיזנים פולניים במחתרת, בימי הכיבוש הנאצי. סינמטק חיפה, יום ב', 21.30.

● איש הברזל – בכורה ארצית. פרק ההמשך ל"איש השיש" הידוע שהוקרן בארץ. הסרט מסמל את התעוררות הליברליזם הפולני של "סולידריות". סינמטק ים, יום ב', 21.30; סינמטק חיפה, יום ד', 19.00.

סרטים אחרים:

● היימט – האפופיאה של אדגר רייטז אודות כפריים גרמניים במהלך חצי מאה, למי שטרם ראה. מומלץ. סינמטק ים, הסרט בן 16 שעות ויוקרן בחלקים: יום א', 16.30; יום ב', 16.30; יום ג', 16.30; יום ה', 17.30.

● נינוצ'קה – הקומדיה הסאטירית המופלאה של ארנסט לוביטש עם גרטה גרבו כקומיסרית בולשביקית שמתאהבת בקפיטליסט אמריקני בפריז ועוברת תהליך "התמערבות" משעשע. סינמטק ים, יום שבת, 20.00.

● נאנוק, בן הצפון – מואנה – שתי יצירות המופת הדוקומנטריות של הבמאי רוברט פלהרטי נעשו בשנות ה־20 וצולמו בקוטב הצפוני ובטהיטי בין הולידים. אבני דרך חשובות בתחום הקולנוע התיעודי. סינמטק ים, יום ג', 21.30.

יומן

הבמאי היפני נאגיסה אושימה יהיה אורח פסטיבל הסרטים של ירושלים שיתקיים בסוף חודש יוני. אושימה, מבכירי הבמאים היפניים הפועלים כיום (והמערבי שבכולם) עובד בשנים האחרונות במערב, וסרטיו האירוטיים עוררו סנסציות בעולם, ובארצות אחדות אף נאסרו להקרנה. בארץ הוקרן לפני שלוש שנים סרטו: "חג שמח, מר לורנס" עם דייויד בואי, אולם את סרטו הסנסציוני "ממלכת החושים" החרימה הצנזורה הישראלית. את סרטו האחרון, והשנוי במחלוקת מכולם: "מאקס אהובי", העוסק באהבת אשה לקוף והמנותק לגמרי מכל אוריינטציה זולגית – נראה עד עכשיו, כי אין סיכוי שיוקרן בארץ. עתה, לקראת בואו לפסטיבל, יוקרנו אחדים מסרטיו ונקווה כי יהיו ביניהם גם הסרטים "המוחרמים".

הפקות מתוכננות:

● אולפני ג.ג. יצלמו בקרוב בארץ סרט חדש: "פגישה עם המוות" המבוסס על מותחן של אגתה כריסטי, בו ישתתפו כוכבים הוליוודיים.

● סרט נוסף שיפיקו ג.ג. הוא "חשיפה כפולה" של נועם יבור, במאי סרטי פרסומת ובחירות. שזה לו סרטו הראשון באורך מלא. מדובר בדרמת אקשן ומתח, עלילה בתוך עלילה, העוסקת בשני סטודנטים לקולנוע שמביימים סרט על מלחמה. יבור, שכתב את התסריט, גייס את רוב התקציב בעצמו ממשקיעים בחו"ל נאת שירותי ההפקה יקבל מג.ג. הסרט יצולם בארץ בסוף החודש, באנגלית, בתקציב גדול של מליון וחצי דולר, בהשתתפות השחקן האמריקני ג'ון סאוואג' ("מאחביה של מריה", "סלוודור", "צייד הצבאים") שבשנה שעברה השתתף בארץ באחת האגדות של גולן־גלובוס.

● הבמאי רפי רבינו, ישראלי לשעבר, שחי ועובד בשוויץ יצלם בקרוב סרט חדש בארץ, זהו סרטו הרביעי לאחר "הבועה", "הצעקה השלישית", "עקות מאוס" שצולם בארץ עם ענת עצמון. כעת הוא מנסה למצוא שחקנים, צלם כבר יש והוא ז'אן בופטי הצרפתי, שצילם את "רוקמת התחרה" של גורטה, "אלה ואחרים" של ללוש, וגם את "דיווגוף 99" של אבי נשר.

● נפתלי אלטר ("אירית ועירית") עובד על תסריט לסרטו "החתונה", העוסק בצעירים המקימים תחנת שידור פיראטית מטעמים הומניטריים, ונותנים הזדמנות שידור לומר קשטות מעוד לפשע. על הצד המוסיקלי יפקח רמי קליינשטיין, המפיק שיש קולך יפיק בתקציב של חצי מליון דולר וזמן הצילומים מיועד לאוגוסט.

איכות

טובים

נקצב השעון – "לב", ת"א
דקה לחצות – "הבלה", ת"א
המורדת – "דיזנגוף", ת"א
חליפות ערב – "לב", ת"א
חנות קטנה ומטריפה – "גת", ת"א
מלו – "לב", ת"א
סיפורים שסיפרתי לאמא – "פאר", ת"א
קונסוליל דודי – "דקל", ת"א
שם הוורד – "צפון", ת"א
תמיד – "מוזיאון ת"א"

טובים מאוד

חנה ואחיותיה – "סינמה 2", ת"א
נדפי החוק – "לב", ת"א
שואה – "מוזיאון ת"א"
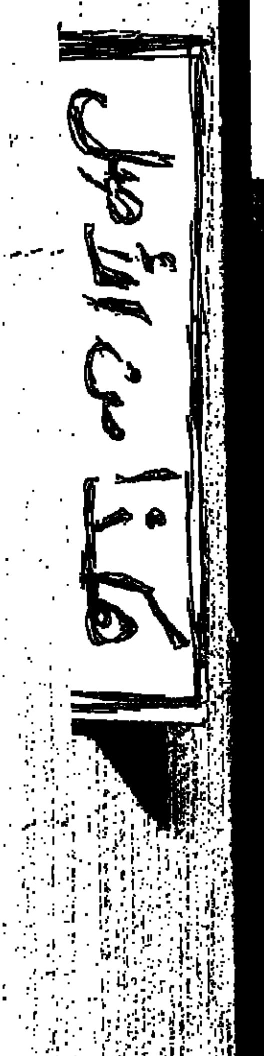
יעל ישראל